

2.1 ประวัติศาสตร์

ในสมัยประวัติศาสตร์ บริเวณภาคเหนือของประเทศไทยเคยเป็นที่ตั้งบ้านตั้งเมืองของชนชาติไทยที่สำคัญ ๆ มากหลายแห่ง บางสมัยก็มีการปกครองตนเองเป็นอิสระ บางสมัยก็รวมตัวกันเป็นปึกแผ่น โดยเฉพาะในรัชสมัยของพอลูนเม็งรายมหาราช ระหว่าง พ.ศ. 1782-1860 ได้สถาปนาอาณาจักรล้านนาหรือลานนาขึ้นเป็นปึกแผ่น โดยรวบรวมหัวเมืองใหญ่น้อยไว้ในราชอาณาจักรเขต อาทิจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และเมืองกุมภภาม เป็นต้น แล้วสร้างราชธานีใหม่ขึ้น ณ เมืองเชียงใหม่

ช่วงสมัยสุโขทัย ดินแดนลานนาไทยก็มีฐานะเป็นแคว้นหนึ่งของชนเผ่าไทยที่เป็นอิสระไม่ขึ้นต่อใคร ต่อมาในสมัยอยุธยา อาณาจักรลานนาไทยก็ตกเป็นประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา และบางสมัยก็ต้อตกเป็นประเทศราชของพม่าด้วย จนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ดินแดนลานนาไทยจึงได้เข้าร่วมเป็นปึกแผ่นกับกรุงรัตนโกสินทร์ และในที่สุดได้ถูกยกเลิกการปกครองแบบมีเจ้าผู้ครองนคร แล้วถูกแบ่งเขตการปกครองเป็นจังหวัดดังปัจจุบันนี้

ลำปาง เป็นเมืองเก่าแก่ร่วมสมัยพอ ๆ กับเมืองลำพูน ตามตำนานมีชื่อเรียกปรากฏอยู่หลายชื่อ เช่น กุกกุกนคร (แปลว่า เมืองโก) เมืองศรีคอนชัย อาลัมภางคนคร ลัวะคอนลำปาง เขลางนคร และนครลำปาง นักโบราณคดีได้สันนิษฐานจากโบราณวัตถุสถานและตำนานต่าง ๆ ว่าที่ตั้งเมืองลำปางนี้น่าจะเป็นเมืองที่ประกอบด้วยเมืองเก่าสองเมือง ซึ่งตั้งอยู่คนละฟากแม่น้ำวัง และเมืองฟากหนึ่งก็ยังมีลักษณะเป็นเมืองเก่าสองเมืองซ้อนกันอยู่อีกด้วย

ในหนังสือจามเทวีวงศ์พงศาวดารโยนก ได้กล่าวถึงการกำเนิดเมืองลำปางไว้ว่า เมื่อพระนางจามเทวี พระธิดาเจ้าเมืองละโว้ได้รบอภัยเชิญไปครองเมืองหริภุญชัย พระนางมีโอรสฝาแฝด องค์ที่ทรงนามว่า "เจ้านันทยศ" ซึ่งต่อมาได้ครองเมืองหริภุญชัย ส่วนองค์น้องทรงนามว่า "เจ้านันตยศ" ภายหลังได้ออกไปสร้างเมืองใหม่ที่ริมแม่น้ำวังในราวพุทธศตวรรษที่ 13 (ประมาณ พ.ศ. 1224) ชื่อ "นครเขลางค์" และต่อมาจึงได้สร้างเมืองให้พระราชมารดา

ประทับอีกเมืองหนึ่งซึ่งมีอาณาเขตต่อเนื่องกัน ชื่อ "นครอลัมปางค์" ได้มีการเรียกชื่อรวมของเมืองทั้งสองนี้ว่า "นครเขลางค์ลัมปางค์" ในระยะหลัง ๆ จึงเรียกเพี้ยนไปเป็น "นครลำปาง"

ในสมัยโยนกเชียงแสน ราว พ.ศ.1600-1800 นครลำปางตกอยู่ในอำนาจของมอญและขอม แล้วมารวมอยู่ในอาณาจักรลานนาไทยสมัยพอขุนเม็งรายราวปี พ.ศ.1840 เมื่อกรุงศรีอยุธยา มีอำนาจกล้าแข็งลานนาไทยเกือบทั้งอาณาจักรก็ขึ้นอยู่กับกรุงศรีอยุธยา เมื่อพม่ากล้าแข็งลานนาไทยก็ตกเป็นของพม่าอีก เมืองลำปางอยู่ที่ใต้อำนาจของพม่าตั้งแต่สมัยพระเจ้าบุเรงนองจนถึงสมัยกรุงธนบุรีของไทย ทนทานพิชัยข้างไครรวบรวมผู้คนขับไล่ออกจากลำปางสำเร็จ ประชาชนพร้อมใจกันยกวีรบุรุษทนทานพิชัยข้างสถานีขึ้นเป็น "พระยาสุระวะฤาไชยสงคราม" ครองเมืองลำปางในปี พ.ศ.2279 เชื้อสายของเจ้าพิชัยข้างต่อมาได้ไปครองเมืองเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน เชียงราย และเชียงแสน ซึ่งเป็นต้นตระกูลที่สืบมาจนปัจจุบัน คือ ณ เชียงใหม่ ณ ลำปาง ณ ลำพูน และเชื้อเจ็ดคน

สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้ทรงโปรด ฯ ให้เปลี่ยนตำแหน่ง "พระยา" ของผู้ครองนครในหัวเมืองฝ่ายเหนือเป็น "เจ้า" จึงได้โปรด ฯ ให้เลื่อนอิสริยยศของพระยาน้อยญวนรังษี ซึ่งเป็นผู้ครองนครลำปางในขณะนั้นเป็น "เจ้าวรญาณรังษี" และได้มีเจ้าผู้ครองนครสืบสายต่อ ๆ มาจนถึงพลโทเจ้าบุญอุบาทว์วงศ์มานิดา ได้ถึงแก่พิราลัยในปี พ.ศ.2465 แล้วก็มีได้ทรงพระกรุณาให้มีเจ้าผู้ครองนครลำปางอีก

ต่อมาได้มีการจัดการปกครองท้องถิ่นแบบมณฑลเทศาภิบาล เมืองนครลำปางก็ถูกประกาศตั้งเป็นจังหวัดขึ้นอยู่กับมณฑลพายัพสมัยหนึ่ง แล้วในปี พ.ศ.2458 ได้แยกไปขึ้นกับมณฑลมหาสารากร ซึ่งมีจังหวัดแพร่เป็นที่ตั้งมณฑล ในปี พ.ศ.2468 ได้ประกาศยกเลิกมณฑลมหาสารากร จึงกลับไปขึ้นกับมณฑลพายัพอีกครั้ง ต่อมาได้ประกาศยกเลิกมณฑลทั่วประเทศ ลำปางจึงมีฐานะเป็นจังหวัดมาจนปัจจุบันนี้

ลำพูน เป็นเมืองเก่าแก่เช่นเดียวกับเมืองลำปาง มีประวัติการสร้างเมืองปรากฏในหนังสือจามเทวีวงศ์ของพระมหาเถระโพธิ์รังสีว่า มีพระฤาษีสององค์ คือ พระสุเทวฤาษีจากคอยสุเทพ และพระสุกทันตฤาษีจากเขาสมอคอนเมืองละโว้ ได้นำพวกเม็งหรือมอญสร้างเมืองขึ้น ณ

บริเวณระหว่างแม่น้ำปิงและแม่น้ำกว เมื่อปี พ.ศ. 1206 แล้วให้ชื่อว่า นครทริภุชชัย จากนั้นได้ส่งทูตไปขอราชวงศ์แห่งเมืองละโว้ขึ้นมาปกครองเมืองใหม่แห่งนี้ พระเจ้าลพราชได้โปรดให้พระธิดา คือ พระนางจามเทวี ซึ่งเป็นพระมเหสีของเจ้าเมืองรามปุระ เสด็จลงแม่น้ำปิงขึ้นมาครองนครทริภุชชัย โดยพระราชสวามีมิได้ตามเสด็จเพราะได้ลาออกผนวช ขณะนั้นพระนางกำลังทรงพระครรภ์อยู่ด้วย เมื่อได้ครองเมืองแล้วได้ประสูติโอรสฝาแฝดคือเจ้ามหันตยศ และเจ้าอนันตยศ ในเวลาต่อมาเมื่อโอรสทั้งสองเจริญวัย ก็ทรงมอบให้เจ้ามหันตยศครองนครทริภุชชัยต่อไป และให้เจ้าอนันตยศไปสร้างเมืองเขลางค์นครขึ้นใหม่

นอกจากนี้ในตำนานพื้นบ้าน กล่าวว่ามีเมืองลำพูนนี้พวกลาวหรือละว้าได้สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 9 เรียกว่า "ละปูน" ต่อมาก็สร้างเมืองลี เมืองสร้อย นครเงินยาง และเชียง-ลาว ต่อมาเมื่อพวกละว้าเสื่อมอำนาจเมืองเหล่านี้รกร้างไป ยกเว้นเมืองละปูน ซึ่งมีพวกเมืองปกครองอยู่ต่อมา

จะเห็นว่าประวัติการสร้างเมืองลำพูนดังกล่าวสอดคล้องกับที่เมืองลำพูนเคยมีพวกเมืองอยู่มาก่อน ต่อมาก็สมัยจามเทวีวงศ์ได้ครองนครทริภุชชัยเรื่อยมาจนปี พ.ศ. 1330 ก็ได้เสียดอกราชให้แก่พระเจ้านิลละพัชร์กษัตริย์ละว้า แล้วก็กษัตริย์ราชวงศ์อื่น ๆ ปกครองสืบต่อมาจนถึงรัชกาลพระเจ้าอาทิตย์ราช นครทริภุชชัยได้เจริญรุ่งเรืองมาก มีการสร้างพระธาตุทริภุชชัยขึ้นในสมัยต่อมา คือรัชกาลพระยาอุฎา พอถึงปี พ.ศ. 1527 ก็ได้ถูกพมอขุนเมืองรามหาราชรวมเข้าไว้ในอาณาจักรลานนาไทย

เมืองลำพูนก็เช่นเดียวกับเมืองหลาย ๆ เมืองในอาณาจักรลานนาไทยที่ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าและกรุงศรีอยุธยาสลับกันไปตามแต่สมัยที่ฝ่ายไหนจะมีแสนยานุภาพมากกว่ากัน ถึงสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี เมืองลำพูนก็ได้อิสระภาพคืนมารวมเป็นปึกแผ่นของดินแดนไทย

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ปี พ.ศ. 2330 รัชกาลที่ 1 โปรด ฯ ให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ขึ้นมาจัดตั้งนครเชียงใหม่ ส่วนลำพูนนั้นยังตั้งเป็นเมืองไม่ได้เพราะพลเมืองน้อย ซึ่งก็เนื่องจากคราวแพสงครามมักจะถูกกวาดต้อนพลเมืองไปมาก จึงให้ขึ้นกับเมืองเชียงใหม่ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2353 รัชกาลที่ 2 ได้โปรด ฯ ให้จัดตั้งนครลำพูนขึ้นโดยแบ่ง

พลเมืองมาจากเมืองลำปางและเมืองเชียงใหม่ การปกครองนครลำพูนในแบบ "เจ้าผู้ครองนคร" ได้เริ่มขึ้นแต่ปี พ.ศ. 2357 มีเจ้าหลวงคำฝั้นเป็นผู้ครองนครองค์แรก และองค์สุดท้ายเป็นองค์ที่ 10 คือ พลตรีเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ ได้ถึงแก่อสัญกรรมในปี พ.ศ. 2484 จึงเป็นการสิ้นสุดการปกครองแบบเจ้าผู้ครองนครแต่นั้นมา

ครั้งที่จัดการปกครองเป็นมณฑลเทศาภิบาล จังหวัดลำพูนก็ขึ้นอยู่กับมณฑลพายัพและเมืองเล็กมณฑลเทศาภิบาล ลำพูนก็มีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย

2.2 ที่ตั้งและเขตการปกครอง

ในการแบ่งภูมิภาคของประเทศไทย มีการแบ่งออกได้หลายอย่างตามแต่ความมุ่งหมายของผู้กำหนดขอบเขต ดังจะเห็นได้ว่าหน่วยราชการต่าง ๆ แบ่งประเทศไทยออกเป็นภูมิภาคต่าง ๆ แบ่งประเทศไทยออกเป็นภูมิภาคต่าง ๆ ไม่เท่ากัน และขนาดภูมิภาคไม่เท่ากันด้วย (ดูตารางที่ 2.1 แต่ในที่นี้เพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาและการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทย จึงขอใช้ภาคเหนือประกอบ 15 จังหวัด โดยแบ่งเป็นภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และอุตรดิตถ์ และภาคเหนือตอนล่าง 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตาก กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก พิจิตร และเพชรบูรณ์

ตารางที่ 2.1 การแบ่งเขตภูมิภาคของประเทศไทย

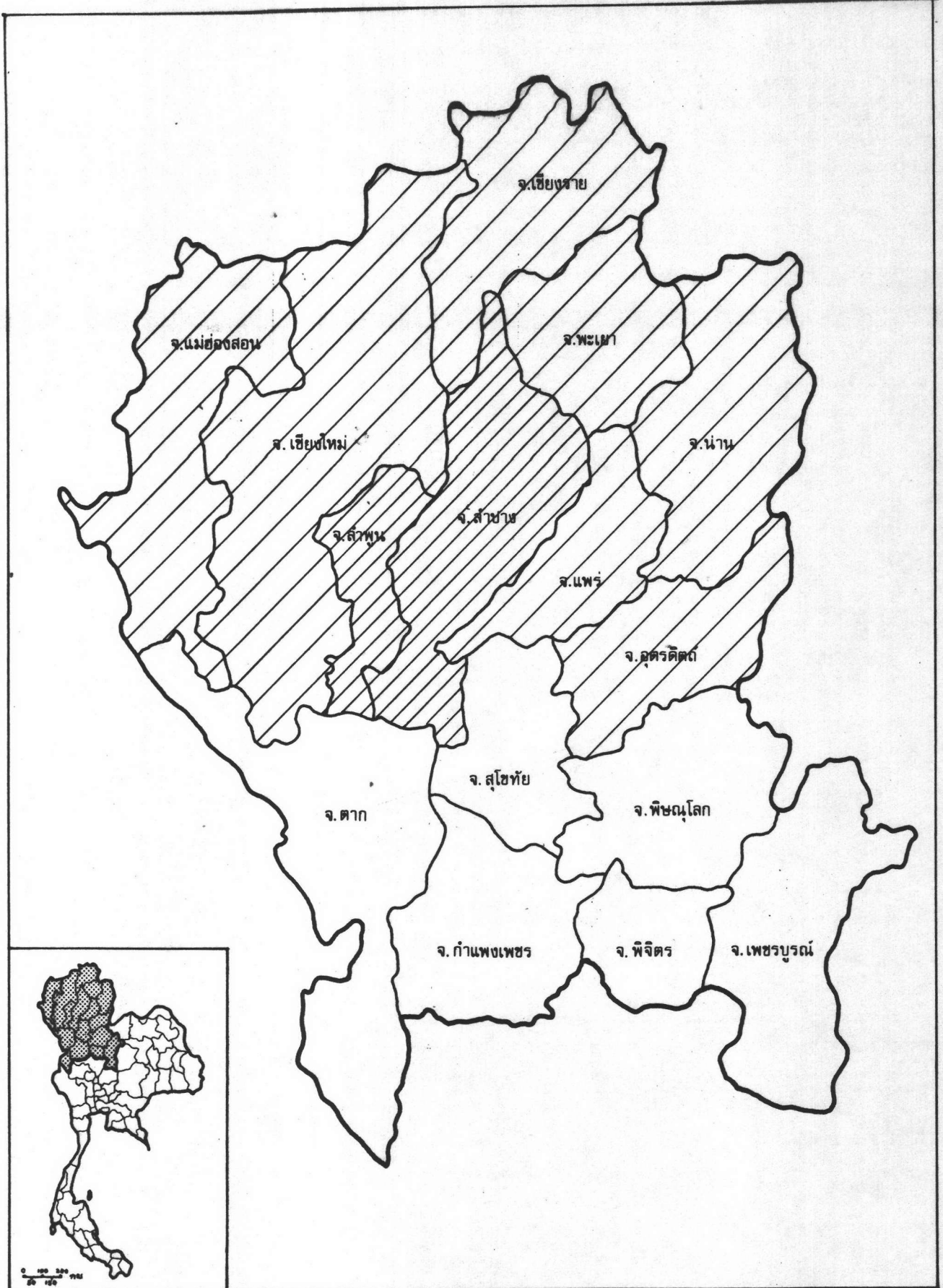
หน่วยราชการ	จำนวนจังหวัดสังกัดในแต่ละภูมิภาค						รวม*
	เหนือ	กลาง	ต.อ.	อ.จ.น.	ต.ต.	ใต้	
กรมการปกครอง	15	27	-	17	-	14	73
กรมป่าไม้	17	7	12	17	6	14	73
กรมอุตุนิยมวิทยา	15	19	12	17	-	16	73
กองเศรษฐกิจการเกษตร	8	34	6	17	-	14	73
สนง. เศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ	17	25	-	17	-	14	73
สนง. สถิติแห่งชาติ	17	25	-	17	-	14	73
คณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ	9	22	6	17	6	14	73
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	15	12	7	17	6	16	73

*ข้อมูลจำนวนจังหวัดทั้งประเทศรวมทั้งกรุงเทพมหานครด้วย

ในพื้นที่ทำการศึกษาคือจังหวัดลำปาง-ลำพูน นั้นตั้งอยู่ในใจกลางของภาคเหนือพอดี และตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน ประมาณเส้นรุ้งที่ 17-19 องศาเหนือ และเส้นแวง 99-100 องศาตะวันออก มีอาณาเขตโอบล้อมด้วยจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	จดจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และพะเยา
ทิศตะวันออก	จดจังหวัดพะเยา แพร่ และสุโขทัย
ทิศตะวันตก	จดจังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	จดจังหวัดตาก และสุโขทัย

ในพื้นที่ทำการศึกษาคือจะประกอบด้วยพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดลำปางและลำพูน ซึ่งมีรายละเอียดของที่ตั้งและเขตการปกครองดังต่อไปนี้

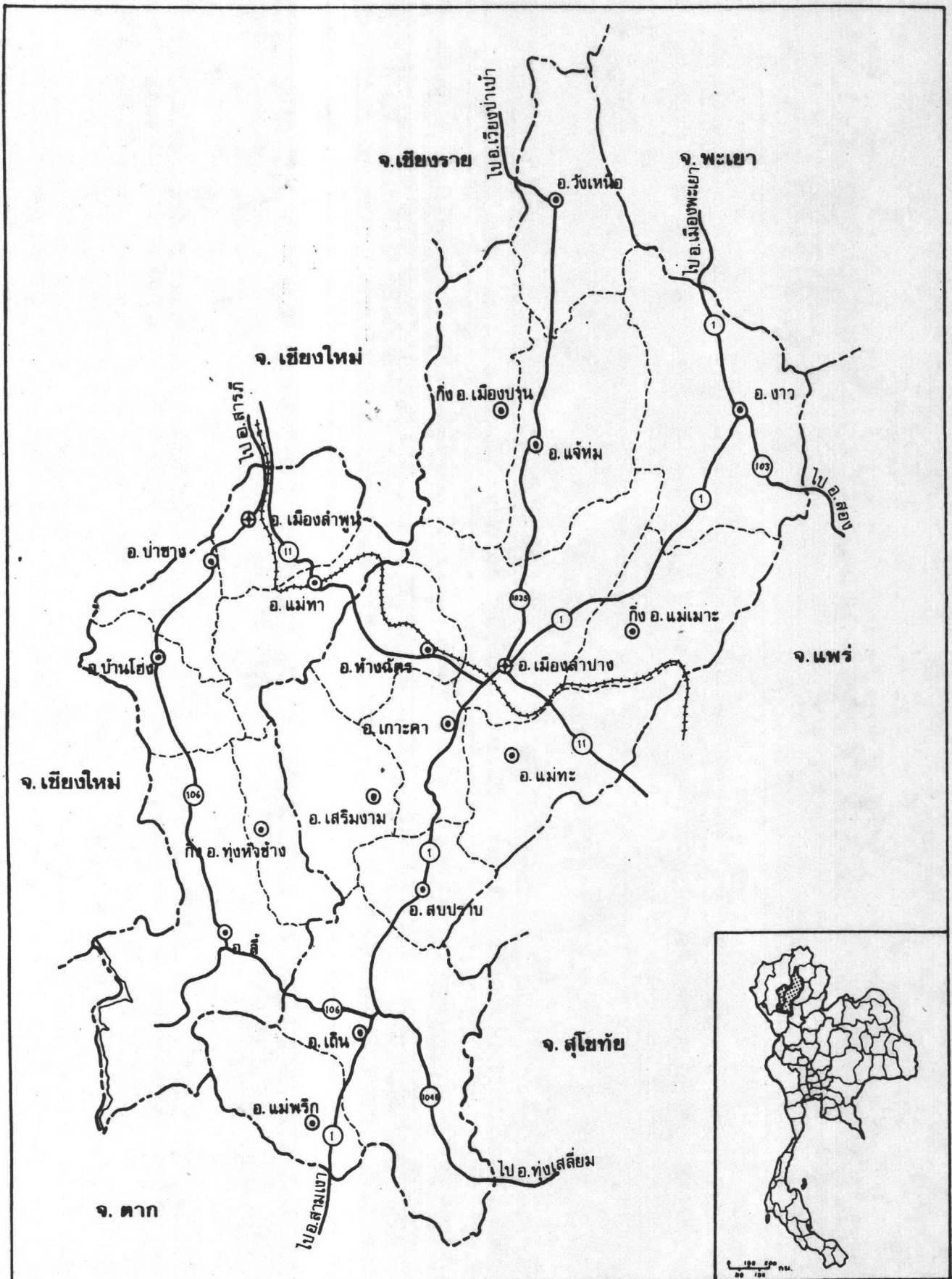

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง - ลำพูน

แผนที่ที่ 2.1

- แสดง** ภาคเหนือทางการท่องเที่ยว และ พื้นที่ทำการศึกษ
- ภาคเหนือตอนล่าง
 - ภาคเหนือตอนบน
 - จังหวัดลำปาง - ลำพูน

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง-ลำพูน

แผนที่ที่ 2.2

0 5 10 20 กม.

แสดง	ที่ตั้ง, เขตปกครอง และ เส้นทางคมนาคมสายหลัก	
⊕	ที่ตั้งจังหวัด	————— ทางถนน
⊙	ที่ตั้งอำเภอ	- - - - - ทางรถไฟ
-----	เส้นแบ่งเขตจังหวัด	- - - - - เส้นแบ่งเขตอำเภอ

2.2.1 จังหวัดลำปาง ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 17 องศา 47 ลิปดาเหนือ ถึง 19 องศา 31 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศาตะวันออก ถึง 100 องศา 12 ลิปดาตะวันออก มีอาณาเขตทิศเหนือจดจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และพะเยา ทิศตะวันออกจดจังหวัดสุโขทัยและแพร่ ทิศตะวันตกจดจังหวัดลำพูน และทิศใต้จดจังหวัดตาก ห่างจากกรุงเทพ ฯ ตามระยะทางรถไฟประมาณ 645 กิโลเมตร และตามระยะทางหลวงแผ่นดินสายพหลโยธินประมาณ 604 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 12,518 ตารางกิโลเมตร หรือ 7,823,750 ไร่ มีพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 4 ของภาคเหนือตอนบน

สภาพทางด้านการปกครองของจังหวัดลำปาง นอกจากจะมีหน่วยราชการบริหารส่วนกลางไปตั้งสำนักงานในเขตจังหวัดเพื่อปฏิบัติราชการบริหารส่วนกลางแล้ว จังหวัดลำปางได้แบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 11 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 86 ตำบล 641 หมู่บ้าน ดังนี้

ลำดับ	อำเภอ	พื้นที่/ตร.กม.	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
1	เมืองลำปาง	957	17	121
2	เถิน	1,625	8	61
3	แม่อริก	535	3	20
4	งาว	1,804	10	54
5	เกาะคา	548	6	59
6	วังเหนือ	1,532	4	41
7	แม่ทะ	909	9	68
8	แจ่ม	1,341	6	41
9	สบปราบ	749	4	27
10	เสริมงาม	628	4	29
11	ห้างฉัตร	680	7	61

ลำดับ	อำเภอ	พื้นที่/ตร.กม.	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
12	กิ่ง อ.แม่เมาะ	350	4	26
13	กิ่ง อ.เมืองปาน	860	4	33
รวม	11 อ. 2 กิ่ง อ.	12,518	86	641

ที่มา: รายงานสำนักงานจังหวัดลำปาง ปี 2526

สำหรับราชการบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำปางมีหน่วยราชการบริหารส่วนท้องถิ่น

จำนวน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลเมือง และ 11 สุขาภิบาล ได้แก่

1. สุขาภิบาลชมพู	อยู่ในอำเภอเมือง
2. สุขาภิบาลลอมแรด	อยู่ในอำเภอเถิน
3. สุขาภิบาลแม่อริก	อยู่ในอำเภอแม่อริก
4. สุขาภิบาลคอนไชย	อยู่ในอำเภองาว
5. สุขาภิบาลเกาะคา	อยู่ในอำเภอเกาะคา
6. สุขาภิบาลวังเหนือ	อยู่ในอำเภอวังเหนือ
7. สุขาภิบาลป่าตม-นาคร้ว	อยู่ในอำเภอแม่ทะ
8. สุขาภิบาลแจ้ห่ม	อยู่ในอำเภอแจ้ห่ม
9. สุขาภิบาลสบปราบ	อยู่ในอำเภอสบปราบ
10. สุขาภิบาลเสริมงาม	อยู่ในอำเภอเสริมงาม
11. สุขาภิบาลห้างฉัตร	อยู่ในอำเภอห้างฉัตร

2.2.2 จังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 18 องศา 34 ลิปดา 41 วิลิปดา และ
เส้นแวงที่ 99 องศา 37 วิลิปดา มีอาณาเขตทิศเหนือจดจังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออกจด

จังหวัดลำปาง ทิศตะวันตกจดจังหวัดเชียงใหม่ และทิศใต้จดจังหวัดตาก ห่างจากกรุงเทพฯ ตามระยะทางรถไฟประมาณ 729 กิโลเมตร และตามระยะทางหลวงแผ่นดินสายพหลโยธิน ประมาณ 689 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 4,407 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,754,375 ไร่ นับเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เล็กที่สุดของภาคเหนือตอนบน

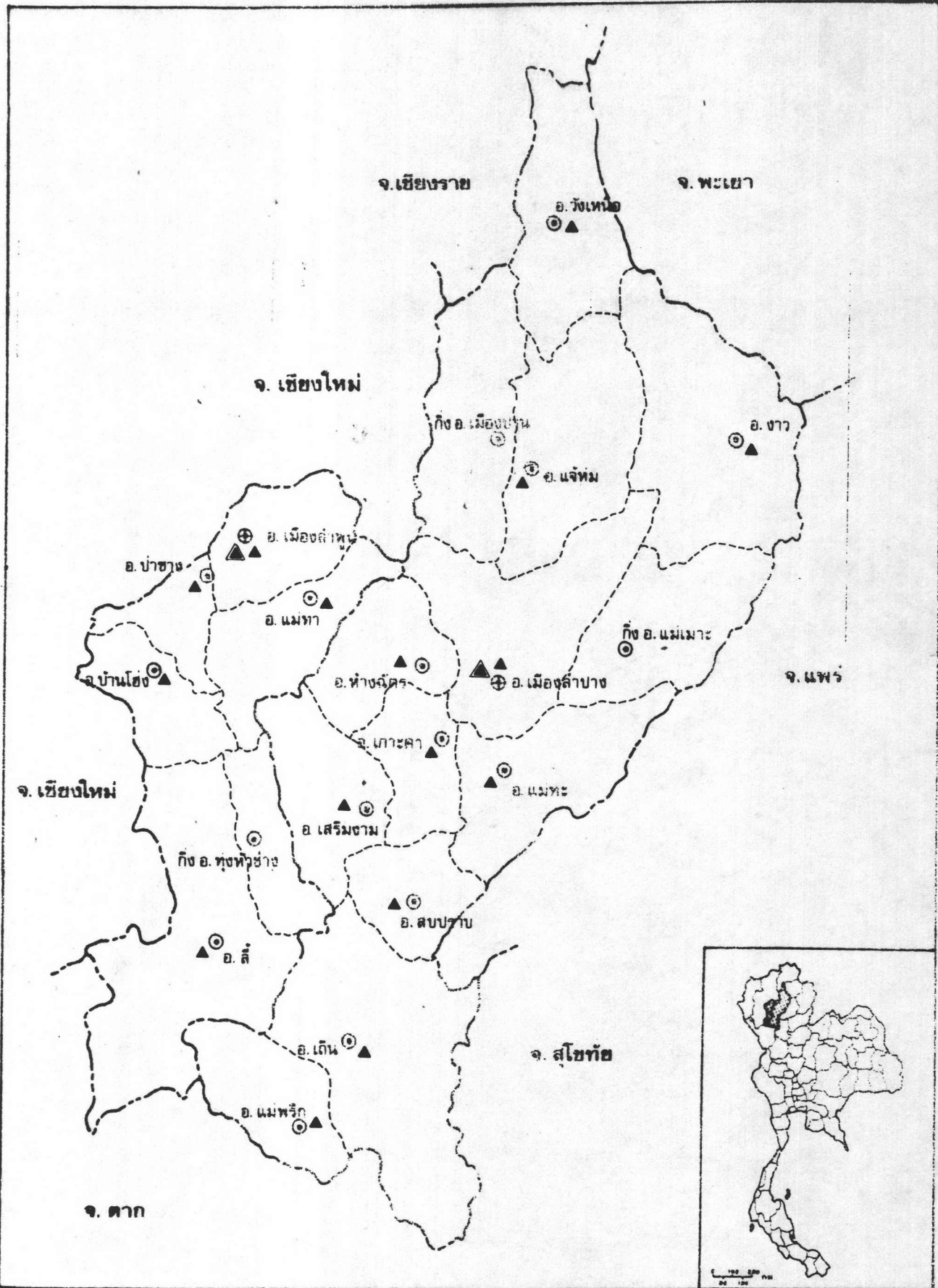
สภาพทางการปกครองของจังหวัดลำพูน นอกจากจะมีหน่วยราชการบริหารส่วนกลางไปตั้งสำนักงานปฏิบัติราชการอยู่แล้ว ภายในจังหวัดแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออกเป็น 5 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 46 ตำบล 415 หมู่บ้าน ดังนี้

ลำดับ	อำเภอ	พื้นที่/ตร.กม.	จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
1	เมืองลำพูน	566	15	155
2	ป่าซาง	261	12	75
3	บ้านโฮ้ง	553	5	43
4	แม่ทา	692	5	56
5	อ....	1,385	6	58
6	กิ่ง อ.ทุ่งหัวช้าง	950	3	28
รวม	5 อ. 1 กิ่ง อ.	4,407	46	415

ที่มา: รายงานสำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำพูน ปี 2525

สำหรับราชการบริหารส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูนมีหน่วยราชการบริหารส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลเมือง และ 5 สุขาภิบาล ได้แก่

1. สุขาภิบาลอุโมงค์ อยู่ในอำเภอเมือง
2. สุขาภิบาลป่าซาง อยู่ในอำเภอป่าซาง
3. สุขาภิบาลบ้านโฮ้ง อยู่ในอำเภอบ้านโฮ้ง

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง-ลำพูน

แผนที่ที่ 2.3
0 5 10 20 กม.

แสดง ที่ตั้งเทศบาลเมือง และ สุขาภิบาล

- ◎ ที่ตั้งอำเภอ
- ▲ ที่ตั้งเทศบาลเมือง
- ▲ ที่ตั้งสุขาภิบาล

4. สุขาภิบาลวังคิน อยู่ในอำเภอสี
5. สุขาภิบาลทาสบเส้า อยู่ในอำเภอแมทา

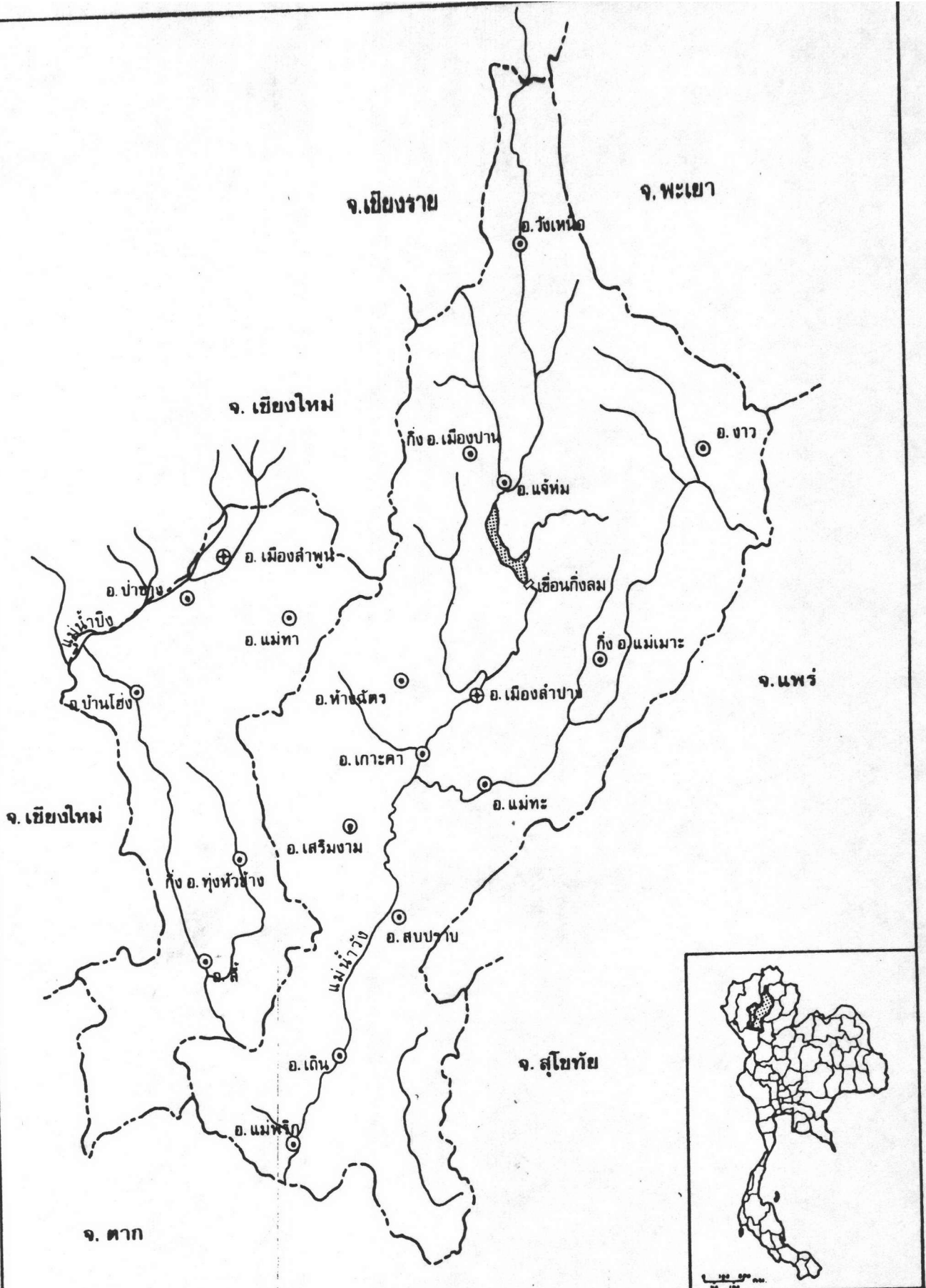
2.3 สภาพทางภูมิศาสตร์

พื้นที่ทำการศึกษานี้มีลักษณะทางสภาพทางภูมิศาสตร์ของภาคเหนืออย่างเด่นชัด ไม้ว่าจะเป็นลักษณะภูมิประเทศซึ่งมีที่ราบอันอุดมสมบูรณ์ตามลุ่มน้ำสลักกับทิวเขาสูง และมีลักษณะอากาศที่มีฤดูหนาวที่แท้จริงและยาวนานกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ

2.3.1 ลักษณะภูมิประเทศ

ภาพรวมของพื้นที่ภาคเหนือประกอบด้วยทิวเขาสลักกับที่ราบหุบเขาขนาดใหญ่บ้างเล็กบ้าง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาที่วางตัวในแนวเหนือ-ใต้ ทิวเขาที่สำคัญได้แก่ ทิวเขาแดนลาว ทิวเขาถนนธงชัย ทิวเขาฝ้ายน้ำ และทิวเขาหลวงพระบาง ทิวเขาในภาคเหนือนี้มียอดเขาที่มีระดับความสูงเกิน 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเล โดยเฉพาะทิวเขาทางคันทะวันตกของภาคประกอบไปด้วยยอดเขาสูง ๆ มากมาย พื้นที่โดยทั่วไปมีระดับสูงกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศ ภาคเหนือจึงเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ ลำน้ำส่วนใหญ่จะไหลลงสู่ที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยาและอ่าวไทย ได้แก่ แม่น้ำปิง วัง ยม และน่าน นอกจากนี้มีลำน้ำบางสายไหลลงแม่น้ำสาละวินทางตะวันตก ได้แก่ แม่น้ำปาย ยวม และเมย และบางสายไหลลงแม่น้ำโขงทางเหนือ ได้แก่ แม่น้ำฝาง กก ลาว และอิง

ส่วนที่ราบของภาคเหนือมีอยู่เพียง $\frac{1}{4}$ ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน ปาย ยวม เมย ฝาง กก ลาว และอิง ที่ราบลุ่มน้ำในภาคเหนือมีระดับความสูงแตกต่างกันไปตั้งแต่ระดับ 500 เมตรลงมาถึงระดับ 60 เมตรจากระดับน้ำทะเล ทางเหนือและทางตะวันตกของภาคมีระดับสูงกว่าส่วนอื่น ๆ ของภาค ที่ราบทางคันทะวันออกเฉียงใต้ของภาคมีระดับต่ำสุด คือ ที่ราบลุ่มแม่น้ำน่านบริเวณจังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งเป็นที่ราบภาคเหนือตอนล่าง

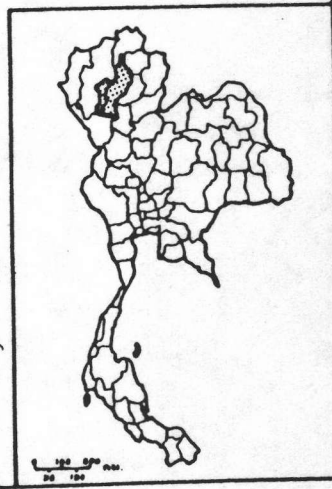

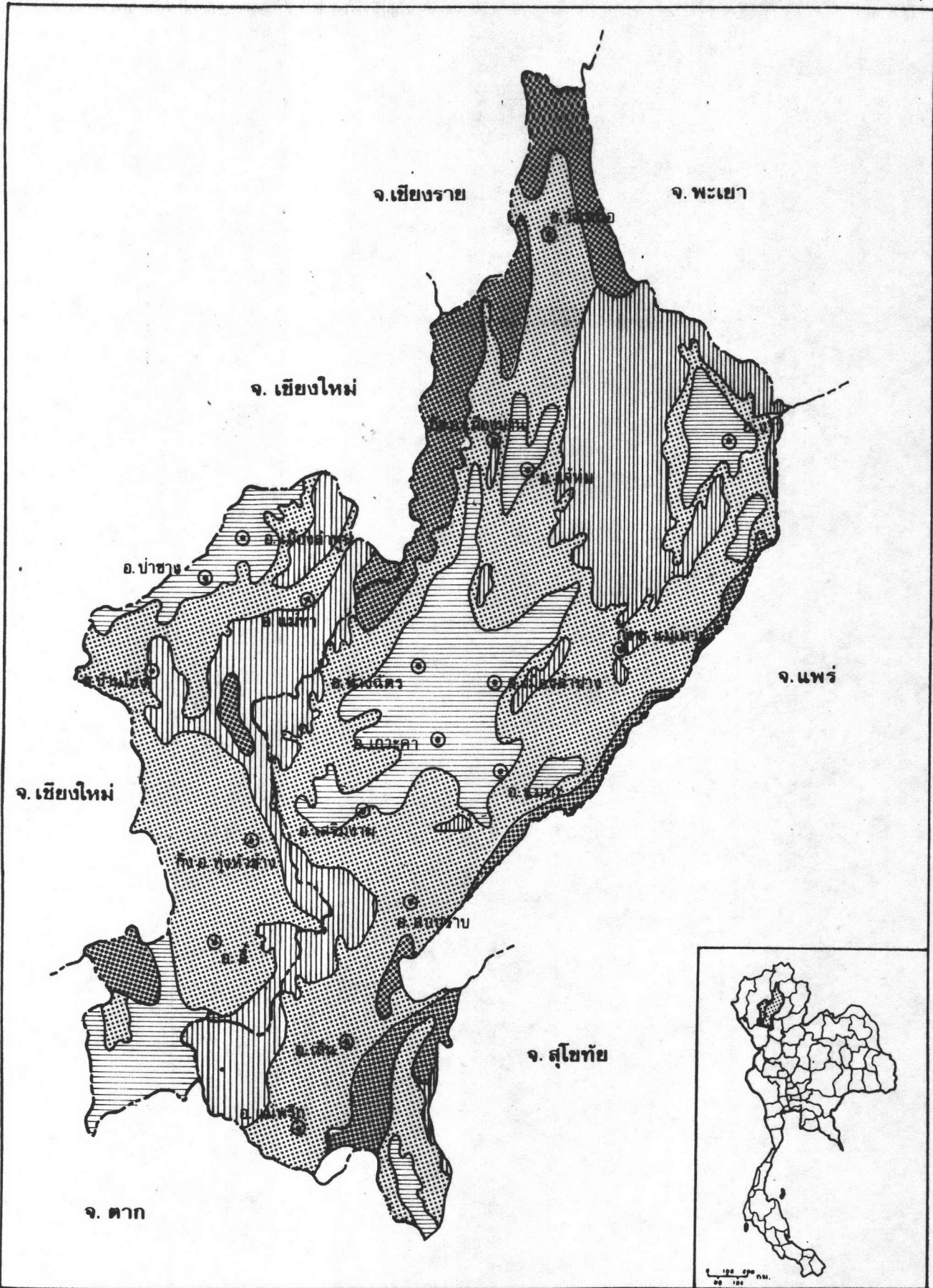
การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง-ลำพูน

แผนที่ที่ 2.4
0 5 10 20 กม.

แสดง แม่น้ำสายสำคัญ
แม่น้ำ

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง-ลำพูน

แสดง ลักษณะพื้นผิว

- ที่ราบแบน
- ที่ราบลูกคลื่น

ความลาดชันส่วนใหญ่เฉลี่ยไม่เกิน 2%
 ความลาดชันระหว่าง 2% - 10%

- ที่ภูเขา
- ที่ภูเขา

ความลาดชันระหว่าง 10% - 30%
 ความลาดชันมากกว่า 30%

สำหรับพื้นที่ทำการศึกษาซึ่งอยู่ในเขตจังหวัดลำปาง-ลำพูน นั้นเป็นที่ราบลุ่มน้ำระหว่างหุบเขาวางยาวเป็นแนวเหนือ-ใต้ แต่เป็นที่ราบหุบเขาคนละลุ่มแม่น้ำกัน จึงไม่ต่อเนื่องเป็นที่ราบผืนเดียวกันเพราะมีทิวเขาขุนตานคั่นอยู่กลาง ซึ่งขอแยกกล่าวในรายละเอียดแต่ละจังหวัดดังนี้

จังหวัดลำปาง ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบสูงรูปวงรีมีภูเขาล้อมรอบ มีลักษณะเป็นเมืองในแอ่ง ทางทิศเหนือและทิศตะวันตกเฉียงเหนือเป็นภูเขามีสภาพความลาดชัน 10-20 เปอร์เซ็นต์ พื้นที่ทางทิศตะวันออกและตอนกลางเป็นที่ราบถึงที่ราบสูง ๆ ต่ำ ๆ มีความลาดชัน 2-10 เปอร์เซ็นต์ โดยเฉลี่ยพื้นที่ของจังหวัดลำปางอยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 268.60 เมตร มีแม่น้ำสายสำคัญคือแม่น้ำวัง มีต้นน้ำอยู่ที่ทิวเขาผีปันน้ำทางตอนเหนือของอำเภอวังเหนือ ไหลผ่านอำเภอวังเหนือ อำเภอแจ่ม อำเภอเมืองลำปาง อำเภอเกาะคา อำเภอสบปราบ อำเภอดินอำเภอแม่อริก แล้วเข้าเขตจังหวัดตากไปบรรจบกับแม่น้ำปิงที่บ้านปากวัง อำเภอบ้านตาก แม่น้ำวังมีน้ำแม่คู่และน้ำแม่จางเป็นแควสำคัญ น้ำแม่คู่มีต้นน้ำอยู่ในทิวเขาผีปันน้ำตะวันตก ไหลลงมาทางใต้ลงสู่แม่น้ำวังที่อำเภอเมืองลำปาง น้ำแม่จางมีต้นน้ำอยู่ที่คอยผามอง เขตอำเภอเมืองลำปาง ไหลลงมาทางใต้ลงสู่แม่น้ำวังที่ตอนใต้ของอำเภอเกาะคา

ในบริเวณลุ่มแม่น้ำวังมีที่ราบเป็นตอน ๆ ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือที่ราบลำปางอันเป็นที่ตั้งของอำเภอเมืองลำปาง อำเภอทางจัดร์ และอำเภอเกาะคา ที่ราบขนาดเล็ก ๆ ได้แก่ ที่ราบอันเป็นที่ตั้งของอำเภอวังเหนือ อำเภอแจ่ม และอำเภอสบปราบ จากอำเภอดินลงไปทางใต้แม่น้ำวังมีที่ราบแคบ ๆ สองฝั่งลำน้ำจางบรรจบกับแม่น้ำปิง จากนั้นที่ราบแคบ ๆ ยังคงเป็นผืนตอลงไปถึงจังหวัดตาก และต่อเนื่องเป็นผืนเดียวกับที่ราบภาคกลางที่จังหวัดกำแพงเพชร

โดยสรุปแล้วลักษณะพื้นที่ของจังหวัดลำปางแยกพิจารณาได้ดังนี้ บริเวณตอนบนของจังหวัดมีลักษณะเป็นทิวเขาสูง มีป่าคอนข้างดิบ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ไม้สัก บริเวณตอนกลางของจังหวัดมีลักษณะเป็นที่ราบ ส่วนใหญ่เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญ ส่วนบริเวณทางตอนใต้มีลักษณะเป็นป่าโปร่งและบางส่วนก็มีลักษณะเกือบเป็นทุ่งหญ้า

จังหวัดลำพูน ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบหุบเขา ลุ่มแม่น้ำที่ต่อเป็นแนวยาวมาจากจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีทิวเขาโอบล้อมอยู่ทั้ง 3 ด้าน คือด้านตะวันออก ด้านตะวันตก

และคานใต้ มีรายละเอียดคือ เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง ลี้ และแม่ทา โดยเป็นที่ราบลุ่มที่กว้างใหญ่ และเด่นชัดเฉพาะบริเวณตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งได้แก่ที่ตั้งของอำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง และตอนเหนือของอำเภอบ้านโฮ่ง 1 คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 1,502,000 ไร่ หรือ 2 ใน 5 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด มีระดับความสูงเฉลี่ย 350-450 เมตรจากระดับน้ำทะเล

นอกจากนี้ คือบริเวณอำเภอแม่ทา ตอนใต้อำเภอบ้านโฮ่ง กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง และอำเภอลี้ มีลักษณะเด่นชัดเป็นที่ราบสูงและภูเขาสูง ที่เต็มไปด้วยป่าไม้แหล่งต้นน้ำลำธาร ได้แก่ แม่น้ำลี้ และห้วยลำธารต่าง ๆ 2 บริเวณนี้มีความสูงตั้งแต่ 450-1,000 กว่าเมตรจากระดับน้ำทะเล พื้นที่ในเขตนี้ประมาณ 3 ใน 5 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด หรือประมาณ 2,253,000 ไร่

โดยสรุปพื้นที่ทางตะวันตกและตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดลำพูนเป็นที่ราบสูง ทางทิศตะวันออกมีเทือกเขาขุนตานกั้นระหว่างอำเภอแม่ทากับจังหวัดลำปาง พื้นที่ทางทิศเหนือ และทิศตะวันตกเป็นที่ราบติดต่อกับเขตอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ลงมาทางอำเภอ ลำพูน อำเภอป่าซาง และอำเภอบ้านโฮ่ง ไปจนถึงแม่น้ำปิง สำหรับทางทิศใต้ตั้งแต่อำเภอบ้านโฮ่งจนถึงอำเภอลี้เป็นที่ราบสูงและมีเทือกเขาอยู่ทางด้านทิศตะวันตกและตะวันออกเฉียง ส่วนทางใต้ก็เป็นเทือกเขาไปจนถึงจรดอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

2.3.2 ลักษณะภูมิอากาศ จากลักษณะสภาพที่ตั้งของภาคเหนือตอนบน ซึ่งมีภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ ประกอบกับที่ตั้งอยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินใหญ่ของทวีปทางไกล จากอิทธิพลของลมทะเล จึงทำให้อุณหภูมิแต่ละฤดูต่างกันมาก กับทั้งจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้นำฝนมาตกและลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ นำความแห้งแล้งและหนาวเย็นมาให้

1. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมและประชากร พ.ศ.2524 ของจังหวัดลำพูน, กันยายน 2525 หน้า 2.2

2. เรื่องเดียวกัน หน้า 2.3

จังหวัดอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดู (Savanna Climate) ซึ่งมีฤดูฝนและฤดูแล้งที่เห็นเด่นชัด พอจะสรุปฤดูกาลได้เป็น 3 ฤดู คือ

ฤดูฝน เริ่มประมาณกลางเดือนพฤษภาคม และสิ้นสุดในเดือนกันยายน หรือต้นเดือนตุลาคม รวมระยะเวลาประมาณ 4-5 เดือน และฝนจะตกหนักในเดือนกันยายน

ฤดูหนาว เริ่มประมาณกลางเดือนตุลาคม และสิ้นสุดประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ รวมระยะเวลาประมาณ 3 เดือนครึ่งถึง 4 เดือน

ฤดูร้อน เริ่มประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ และสิ้นสุดประมาณกลางเดือนพฤษภาคม รวมระยะเวลาประมาณ 3 เดือน

จังหวัดลำปาง มีสภาพพื้นที่เป็นแอ่งลึกคล้ายกะทะ จึงทำให้อากาศร้อนอบอ้าว อากาศร้อนจัดในฤดูร้อน และหนาวจัดในฤดูหนาว อุณหภูมิสูงสุด 41.6 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2522 และต่ำสุด 3.5 องศาเซลเซียส เมื่อวันที่ 5 มกราคม 2517 ส่วนปริมาณฝนตกโดยเฉลี่ยเป็นรายเดือนในรอบ 11 ปี ตั้งแต่ปี 2510-2520 ปรากฏว่ามีปริมาณฝนตกเฉลี่ยปีละ 1,029.9 มิลลิเมตร ฝนตกมากที่สุดในเดือนกันยายน คือปริมาณเฉลี่ย 211.8 มิลลิเมตร และน้อยที่สุดในเดือนธันวาคม คือมีปริมาณเฉลี่ย 10.8 มิลลิเมตร โดยจะเริ่มตกตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม และเพิ่มปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงเดือนกันยายน จากนั้นจะลดปริมาณลงเรื่อย ๆ จนเหลือน้อยที่สุดในเดือนธันวาคม

จังหวัดลำพูน มี 3 ฤดูกาล เช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ ในเขตภาคเหนือ คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 37.09 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 17.75 องศาเซลเซียส วัตุอุณหภูมิสูงสุดได้ 43.3 องศาเซลเซียส เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ.2522 และวัตุอุณหภูมิต่ำสุดได้ 6.0 องศาเซลเซียส เมื่อเดือนธันวาคม 2516 ปริมาณน้ำฝนตลอดปีวัดได้ 1,092.5 มิลลิเมตร และเดือนที่ฝนตกมากที่สุดคือเดือนสิงหาคม ปริมาณน้ำฝนตลอดเดือนวัดได้ 141.7 มิลลิเมตร (ปี 2524) โดยฤดูฝนจะเริ่มราวสัปดาห์ที่สามของเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ต่อจากนั้นเป็นช่วงฤดูหนาวราว 4 เดือน อากาศจะอุ่นขึ้นเรื่อย ๆ และเริ่มเข้าฤดูร้อนในราวกลางเดือนกุมภาพันธ์ ในช่วงนี้อาจเกิดพายุร้อนได้เมื่อลมทางตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้พัดมาปะทะกับลมฝ่ายเหนือที่พัดจากประเทศจีน

2.3.3 ทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ทำการศึกษามีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยแยกตามพื้นที่จังหวัดได้ดังนี้

จังหวัดลำปาง ในพื้นที่ของจังหวัดมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่

1) ดิน ในเขตพื้นที่จังหวัดลำปางมีประเภทของดินและสภาพความอุดมสมบูรณ์ดังนี้

- ดินตะกอนลุ่มน้ำและดินเหนียว มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงสูง มีอยู่ในเขตอำเภอแม่อริก และอำเภอเถิน

- ดินเถ้าลาวา เป็นดินต้น ๆ ที่เกิดจากการทับถมของเถ้าลาวามีมากในเขตอำเภอแม่ทะ อำเภอเมือง และบางบริเวณในเขตอำเภอเกาะคา และอำเภอสปปราบ

- ดินฮิวมัสที่ลุ่มน้ำขัง เป็นดินร่วนถึงร่วนปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง ส่วนใหญ่มีอยู่บริเวณโดยรอบของอำเภอเมืองลำปาง

- ดินพอดโซลสีเทา เป็นดินร่วนและดินปนทราย มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำอยู่ในเขตอำเภอสปปราบ อำเภอห้างฉัตร และตอนกลางของอำเภอเมืองลำปาง

- ดินพอดโซลสีเหลือง เป็นดินเหนียวและดินร่วน มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำมีมากในเขตอำเภอวังเหนือ อำเภอเถิน และมีกระจายอยู่ในทุกอำเภอ

- ดินแลตโทโซลสีแดงเหลือง เป็นดินเหนียวและดินร่วน มีออกไซด์ของอลูมิเนียมและเหล็กสูง ความอุดมสมบูรณ์ต่ำถึงปานกลาง มีกระจายอยู่ทุกอำเภอ ยกเว้นอำเภอสปปราบ

- ดินพอดโซลสีแดงเหลือง เป็นดินลูกรังสีน้ำตาลแกมแดง เป็นดินชั้นกลาง มีความชื้นต่อนองกับหินพื้นฐานมีมากในเขตอำเภอแจ้ห่ม และมีบ้างเล็กน้อยทางตอนเหนือของอำเภอวังเหนือ อำเภอเสริมงาม และอำเภอเถิน

- ดินภูเขาหินปูน มีสีแดงปนสีน้ำตาล เป็นดินตามเนินเขา ภูเขาสูง และที่ราบสูง มีอยู่ในเขตกิ่งอำเภอแม่เมาะ อำเภอวังเหนือ อำเภอเมืองลำปาง และอำเภอเถิน

โดยทั่วไปทรัพยากรดินของจังหวัดลำปางมีสภาพความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง โดยเฉพาะตามบริเวณที่ราบและที่ราบลุ่มแม่น้ำจะสามารถใช้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมได้ดี

2) ป่าไม้ จังหวัดลำปางมีพื้นที่ป่าไม้ถึง 5,545,743.75 ไร่ หรือร้อยละ 70.88 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด แยกเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 24 ป่า มีเนื้อที่ 6,442.39 ตารางกิโลเมตร หรือ 4,026,493.75 ไร่ และเป็นเขตเตรียมการป่าสงวน 8 ป่า เนื้อที่ประมาณ 2,430.80 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,519,250 ไร่ ไม้ที่สำคัญได้แก่ สัก เต็ง รัง ประดู่ มะค่าโมง พลวง เหียง และสนเขา เป็นต้น บริเวณที่มีป่าไม้ของจังหวัดได้แก่พื้นที่ด้านตะวันตกเฉียงเหนือ บริเวณอำเภอห้างฉัตร อำเภอแจ้ห่ม ด้านเหนือบริเวณอำเภอวังเหนือ ด้านตะวันออกบริเวณอำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว กิ่งอำเภอแม่เมาะ อำเภอแม่ทะ ด้านใต้บริเวณอำเภอเงิน และอำเภอแม่อริก

นอกจากนี้ยังมีป่าเสื่อมโทรม 2 แห่ง คือ ป่าแม่จางฝั่งขวา อำเภอแม่ทะ และป่าแม่ปาย อำเภอห้างฉัตร ป่าสาธิตมี 1 แห่ง คือ ป่าโครงการสาธิต อำเภองาว มีอุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติดอยขุนตาน อำเภอห้างฉัตรและอำเภอเมืองลำปาง และอุทยานแห่งชาติเวียงโกศัย อำเภอสบปราบและอำเภอเงิน วนอุทยานมี 2 แห่ง คือวนอุทยานงาว และวนอุทยานน้ำตกวังแก้ว อำเภอวังเหนือ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 1 แห่ง คือเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาเมือง อำเภอห้างฉัตร

3) แร่ธาตุ จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดที่มีแร่ธาตุมากจังหวัดหนึ่ง สภาพเหมืองแร่โดยทั่วไปมีประสิทธิภาพการผลิตปานกลาง แร่ธาตุที่สำคัญได้แก่

ก. แร่ลิกไนท์ มีแหล่งผลิตแร่ที่สำคัญอยู่ที่ตำบลบ้านดง กิ่งอำเภอแม่เมาะ ซึ่งปัจจุบันได้มีการให้สัมปทานในการดำเนินงาน ส่วนแหล่งผลิตแร่ที่สำคัญอีกแห่งแต่มีจำนวนไม่มากนักอยู่ในเขตอำเภองาว

ข. แร่คอปเปอร์ แหล่งผลิตแร่ที่สำคัญอยู่ในเขตอำเภอแจ้ห่ม อำเภอเสริมงาม และมีบ้างเล็กน้อยในเขตอำเภอห้างฉัตร และอำเภอวังเหนือ จึงสมควรจะได้ปรับปรุงแหล่งแร่พร้อมมีการสำรวจเพิ่มเติม

ค. แรพลวง แหล่งผลิตแร่ที่สำคัญอยู่ในเขตอำเภอเมืองลำปาง อำเภอเกาะคา อำเภอแจ้ห่ม อำเภองาว และอำเภอวังเหนือ

ง. แร่ฟลูออไรท์ แหล่งผลิตแร่ที่สำคัญอยู่ในเขตอำเภอเงิน

จ. แร่ดินขาว แหล่งผลิตแร่ที่สำคัญอยู่ในเขตอำเภอเมืองลำปาง อำเภอแจ้ห่ม และอำเภอสบปราบ

ฉ. แร่ซีไลต์ แหล่งผลิตแร่ที่สำคัญอยู่ในเขตอำเภอเสริมงาม และอำเภอวังเหนือ

ช. แร่วุลแฟรม แหล่งผลิตแร่ที่สำคัญอยู่ในเขตอำเภอแจ้ห่ม และอำเภอเสริมงาม

ซ. แร่แมงกานีส แหล่งผลิตแร่ที่สำคัญอยู่ในเขตอำเภองาว

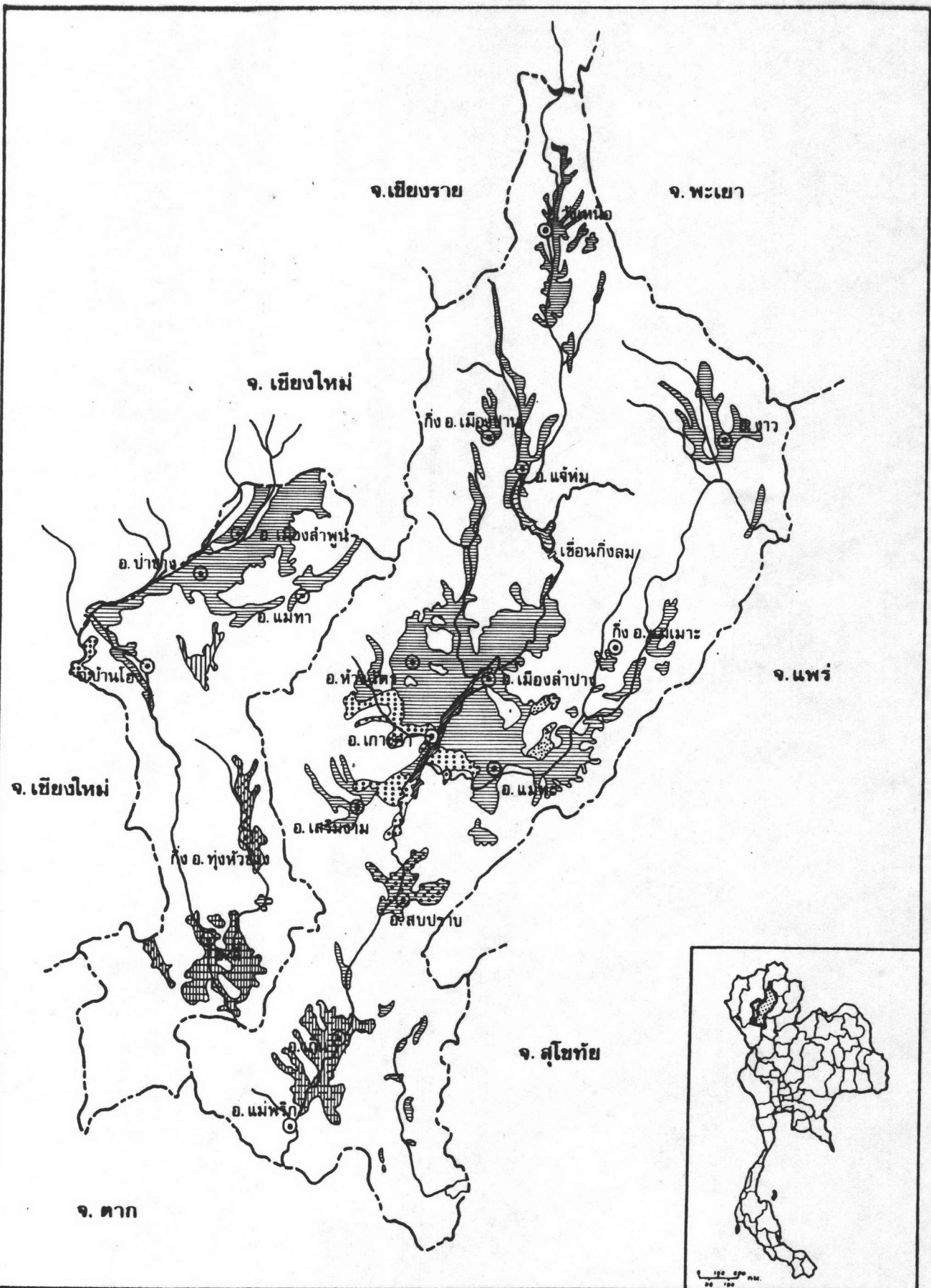
จังหวัดลำพูน ในพื้นที่ของจังหวัดมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่

1) ดิน ลักษณะดินในที่ราบของจังหวัดลำพูนส่วนใหญ่เป็นดินค้ำ ซึ่งเหมาะสมควรแก่การเพาะปลูกมาก ดินค้ำส่วนมากอยู่ในเขตอำเภอเมือง และอำเภอป่าซาง ส่วนดินบนพื้นที่ภูเขาส่วนมากเป็นดินปนทรายและดินกรวด แต่มีบางแห่งก็เป็นดินค้ำที่อุดมสมบูรณ์สามารถใช้ทำการเพาะปลูกได้ดี หากจะแบ่งสภาพที่ดินตามสมรรถนะดินก็จะแบ่งได้ดังนี้

ก. ที่ดินที่เหมาะสมคือ ไร่ ไคแก่ที่ดินบริเวณอำเภอเมืองลำพูน เขตบ้านป่าขาม และบริเวณใกล้เคียง บ้านมะเขือแจ้ บ้านทาลอ บ้านจำบอนใต้ บ้านหลวม บริเวณอำเภอบ้านโฮ่ง เขตบ้านหนองสลึง บ้านสันปูเลย บ้านดงขี้เหล็ก บ้านดงฤๅษี บ้านเหล้ามะแว บ้านกลาง บ้านห้วยกาน บ้านห้วยหัว บ้านห้วยโทก และบริเวณอำเภอลี้ เขตบ้านห้วยศาลา บ้านขอมตอ บ้านลี้

ข. ที่ดินที่เหมาะสมคือ หรือพอจะเหมาะสม ไคแก่ที่ดินบริเวณลุ่มแม่น้ำปิง แม่น้ำทา แม่น้ำลี้ และลำห้วยต่าง ๆ ซึ่งจะมีการตั้งถิ่นฐานชุมชนกันในบริเวณนี้ด้วย

ค. ที่ดินไม่เหมาะสม ไคแก่บริเวณที่ดินที่เป็นภูเขา ป่าไม้ มีความลาดชันมาก เกิดการสึกกร่อนพังทลายสูง เป็นบริเวณทางตอนใต้ของจังหวัดบางส่วน โดยเฉพาะเขตทางใต้ อำเภอแม่ทา อำเภอบ้านโฮ่ง กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง และอำเภอลี้

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง-ลำพูน

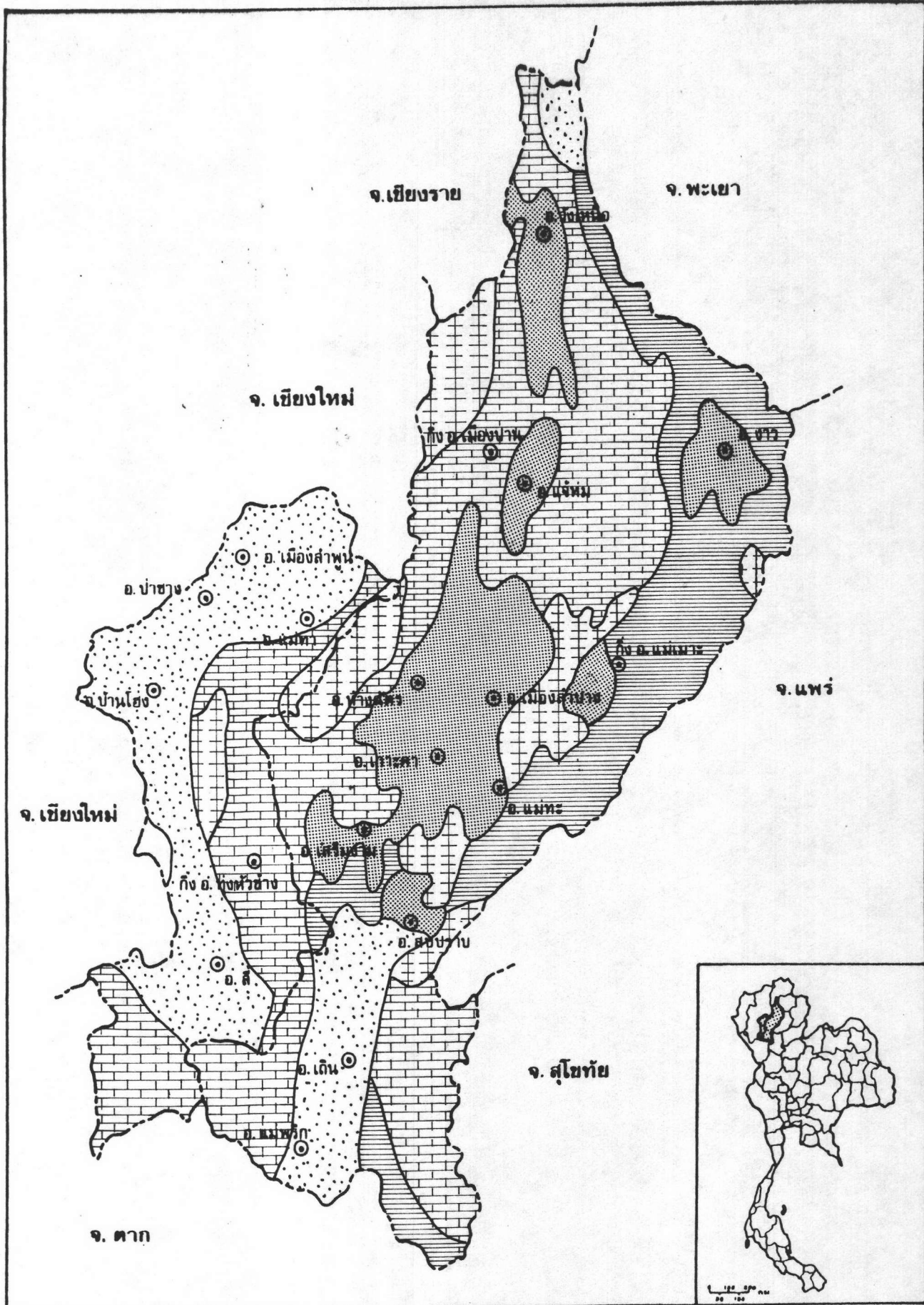
แผนที่ที่ 2.6
0 5 10 20กม.

แสดง การใช้ที่ดิน
 พืชไร่
 พืชไร่และนาข้าว
 นาข้าว
 นาข้าวและพืชไร่
 นาข้าวและไม้ผล, ไม้ยืนต้น

นาข้าวและที่รกร้าง
 ที่รกร้าง
 ที่อยู่อาศัย
 แหล่งอุตสาหกรรมเหมืองแร่
 พื้นที่น้ำ

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง-ลำพูน

แผนที่ที่ 2.7
0 5 10 20กม.

- แสดง** ปริมาณของแหล่งน้ำบาดาล
- ปริมาณปานกลางในชั้นทรายและกรวด
 - ปริมาณน้อยในชั้นหินทราย หิน Shale และหินตะกอน
 - ปริมาณน้อยจากชั้น Unconsolidated Material

- ปริมาณน้อยมากจากชั้นหินทราย ยกเว้นบริเวณที่มีหินปูนมาก
- ปริมาณน้อยมากบริเวณรอยแตกของหินแปร และ หินอัคนี

11391697

2) ป่าไม้ จังหวัดลำพูนมีพื้นที่ป่าไม้ 1,863,144 ไร่ หรือร้อยละ 67.63 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด แยกเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 10 ป่า มีเนื้อที่ 2,927.74 ตารางกิโลเมตรหรือ 1,829,837.5 ไร่ และมีเขตโครงการปลูกสร้างสวนป่าอีก 5 บริเวณ มีเนื้อที่ 0.352 ตารางกิโลเมตร หรือ 220 ไร่ ไม้ที่พบมากในป่าชนิดนี้ได้แก่ สัก กระจาเลย ประคูด่าง เต็ง รัง ตะแบก รกฟ้า ยาง ตะเคียนทอง และสนเขา เป็นต้น

พื้นที่ป่าไม้ส่วนใหญ่อยู่ในเขตท้องที่อำเภอภอลี อำเภอบ้านโฮ้ง และกิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง และบางส่วนเล็กน้อยในเขตท้องที่อำเภอเมือง อำเภอป่าซาง และอำเภอแมทา

เนื่องจากป่าไม้ได้ถูกลอบตัดไม้กันมาก จึงมีโครงการปลูกป่าทดแทนขึ้น ได้แก่ โครงการปลูกป่าทดแทนขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ และโครงการปลูกป่าแบบประชาอาสาซึ่งจะดำเนินการอยู่ในบริเวณป่าเสื่อมโทรมท้องที่อำเภอภอลี อำเภอบ้านโฮ้ง กิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง อำเภอแมทา และอำเภอป่าซาง

นอกจากนี้ในเขตจังหวัดลำพูนยังเป็นเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ 2 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติขุนตาน ตั้งอยู่ในเขตท้องที่อำเภอแมทาแล้วต่อไปในเขตอำเภอทางจัดร์ และอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และอุทยานแห่งชาติแมปิง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอภอลี แล้วต่อไปในเขตอำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอสามเงา จังหวัดตาก

3) แร่ธาตุ แร่ธาตุที่สำคัญในจังหวัดลำพูน พอจะกล่าวได้ดังนี้

ก. แร่พลวง จะพบแหล่งแร่มากในท้องที่อำเภอแมทาแห่งเดียวเท่านั้น บริเวณตำบลทาสบเส้า ซึ่งบริเวณนี้มีเทือกเขาแกรนิตไหลหลายแห่ง เช่น ที่คอยผาเมือง คอยขุนตาน มีการทำเหมืองแร่กันที่บริเวณห้วยแม่วะ ห้วยช้างตาย และห้วยหวายขาวใหญ่

ข. แร่ลิกไนท์ พบที่บริเวณอำเภอภอลี ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของถนนสายลี้-เถิน ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 14 กิโลเมตร ปัจจุบันได้เปิดทำเป็นเหมืองขุดแร่ และในบริเวณนี้ก็ยังได้ขุดพบแร่หินน้ำมันซ่อนอยู่ในชั้นแร่ลิกไนต์เป็นจำนวนมากพอควรอีกด้วย

ค. แร่ทองคำ จะพบเป็นบริเวณจุด ๆ กลุ่มพื้นที่ 50-60 ตารางเมตรในพื้นที่ตำบลทากาศ อำเภอแมทา บ้านนาทราย คอยปอดแฮด บ้านกอทุ่ง และบ้านแม่พริก ซึ่งอยู่ใน

เขตพื้นที่อำเภอ

2.4 สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

2.4.1 สภาพทางเศรษฐกิจ

รายได้ของประชากรในพื้นที่จังหวัดลำปาง-ลำพูน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาคเหนือตอนบนขึ้นอยู่กับภาคเกษตร ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ข้าวฟ่าง หอม กระเทียม ถั่วเหลือง ใบบัวสับ ผัก และผลไม้ต่าง ๆ และมีบางส่วนขึ้นอยู่กับอุตสาหกรรมในครัวเรือนและโรงงานอุตสาหกรรม ที่สำคัญได้แก่ สินค้าหัตถกรรม เครื่องนุ่งห่ม ปุ๋ยเคมี อาหารกระป๋อง และเครื่องปั้นดินเผา นอกจากนี้ยังมีรายได้ที่สำคัญซึ่งทำรายได้ให้แก่ประเทศในรูปเงินตราต่างประเทศ ได้แก่ รายได้จากกาบการส่งไม้สัก รวมทั้งไม้เนื้อแข็งชนิดต่าง ๆ และรายได้จากการส่งแร่ชนิดต่าง ๆ ออกนอกประเทศ ได้แก่ ฟลูออไรท์ แมงกานีส ซีไลต์ วุลแฟรม ยิบซั่ม และพลวง

ฉะนั้น โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประชากรในภาคนี้ จึงขึ้นอยู่กับราคาและปริมาณสินค้าที่หมุนเวียนออกสู่ตลาด โดยมีส่วนสัมพันธ์กับความต้องการของตลาดภายในประเทศหรือตลาดต่างประเทศเป็นปัจจัยสำคัญ อย่างไรก็ตามสำหรับในพื้นที่จังหวัดลำปาง-ลำพูนแม้ว่าบางช่วงจะไม่ค่อยมีพืชผลทางเกษตรออกสู่ตลาดมากนัก ก็ยังมีกิจการอุตสาหกรรมคอยค้ำจุนอยู่บ้าง ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งในภูมิภาคที่มีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางเข้าไปเยือนมาก จึงทำให้มีรายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอีกด้วย

จังหวัดลำปาง มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับภาคเกษตรเป็นหลัก จากตารางแสดงผลิตภัณฑ์ของจังหวัดลำปางในปี 2524 ปรากฏว่ามาจากสาขาการเกษตรถึง 909.6 ล้านบาท หรือร้อยละ 30.60 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัด และนอกสาขาการเกษตรเป็นจำนวน 2,062.60 ล้านบาท หรือร้อยละ 69.40 สาขาการผลิตที่สำคัญได้แก่การกลั่นกรรม ร้อยละ 20.39 การขนส่งและคมนาคมร้อยละ 20.45 การไฟฟ้าและประปาร้อยละ 12.56 และการบริการร้อยละ 10.45 ส่วนการผลิตสาขาอื่น ๆ มีมูลค่าไม่มากนัก ในช่วงแผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (ปี 2520-2524) มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตด้านการเกษตรจากมูลค่า 792.7 ล้านบาท เป็น 909.6 ล้านบาท หรือจากมูลค่าร้อยละ 33.77 เป็นร้อยละ 30.60 ส่วนการผลิตนอกสาขาการเกษตรจากมูลค่า 1,554.30 ล้านบาท เป็น 2,062.60 ล้านบาท หรือจากมูลค่าร้อยละ 66.23 เป็นร้อยละ 69.40 แสดงว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดลำปางทั้งในสาขาเกษตรและนอกสาขาเกษตรไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก โดยมีการขยายตัวไม่รวดเร็วเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรของจังหวัดมีอยู่ค่อนข้างจำกัด และการลงทุนเพิ่มเติมในกิจกรรมสาขาอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการบริการมีน้อย

ตารางที่ 2.2 แสดงผลิตภัณฑ์จังหวัดลำปาง ปี 2520-2524

หน่วย: ล้านบาท

สาขาการผลิต	2520	2521	2522	2523	2524
การเกษตร	792.7	820.3	849.3	879.2	909.6
การกลั่น	525.8	546.8	565.9	585.7	606.2
การปศุสัตว์	159.3	163.9	170.6	177.4	184.1
การป่าไม้	106.2	128.0	111.1	114.3	117.4
การประมง	1.4	1.6	1.7	1.8	1.9
การเหมืองแร่	34.7	35.3	36.7	38.1	39.5
การอุตสาหกรรม	267.0	296.1	321.8	347.5	373.2
การไฟฟ้าและประปา	45.9	55.1	66.3	77.5	88.8
การก่อสร้าง	128.1	128.3	135.8	148.3	160.3
การค้าส่งค้าปลีก	458.6	500.3	534.3	570.1	607.7
การขนส่งและคมนาคม	169.9	195.1	209.8	224.5	243.0
การธนาคาร ประกันภัย และอสังหาริมทรัพย์	53.3	56.5	59.6	62.7	65.8
การบริการ	255.7	266.4	281.1	295.7	310.5

ตารางที่ 2.2 (ต่อ) แสดงผลิตภัณฑ์จังหวัดลำปาง ปี 2520-2524

หน่วย: ล้านบาท

สาขาการผลิต	2520	2521	2522	2523	2524
การบริหารสาธารณะ และการป้องกัน ที่อยู่อาศัย	117.4	125.0	132.4	139.7	147.1
	23.2	23.8	24.4	25.0	25.6
ผลิตภัณฑ์มวลรวม	2,347.0	2,497.2	2,651.5	2,808.3	2,972.2

ที่มา: ผลิตภัณฑ์จังหวัดลำปาง ณ ราคาปี 2515, กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำหรับรายละเอียดในโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดลำปางในสาขาสำคัญ มีดังนี้

(1) สาขาการเกษตร

ก. การกลั่นกรอง ผลผลิตที่สำคัญของการกลั่นกรอง ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ถั่ว อ้อย มันสำปะหลัง และผลไม้ต่าง ๆ โครงสร้างการผลิตทางด้านนี้มีผลกระทบโดยตรงต่อฐานะทางเศรษฐกิจของจังหวัดมากที่สุด มีปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นก็คือ เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรขนาดเล็ก การขาดความรู้ทางการเกษตรแผนใหม่ การขาดแคลนระบบชลประทาน การขาดสถาบันทางการเกษตรที่เอื้ออำนวยต่อการจำหน่ายผลผลิต การขาดอุตสาหกรรมเกษตรที่จะรองรับผลผลิต ซึ่งภาวะนี้ทำให้ผลผลิตพืชไร่ที่สำคัญบางอย่างลดลง เช่น มันสำปะหลัง และอ้อย อย่างไรก็ตามแนวโน้มการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรยังเป็นไปได้ดี และควรเร่งการส่งเสริมการจัดและพัฒนาที่ดินให้เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชชนิดต่าง ๆ

ข. การปลูกสัตว์ สัตว์ที่เลี้ยงมาก ได้แก่ ไก่ โค กระบือ สุกร และเป็ด สภาพการเลี้ยงส่วนใหญ่เป็นแบบเลี้ยงในครัวเรือนเพื่อบริโภค และใช้แรงงาน ส่วนที่เหลือจึงส่งขาย การใช้ความรู้สมัยใหม่ปรับปรุงและบำรุงพันธุ์สัตว์ให้ดีขึ้น ลักษณะการเลี้ยงแบบฟาร์มปลูสัตว์ขนาดใหญ่มีน้อยมาก จึงสมควรมีการสำรวจพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่ตามบริเวณทุ่งหญ้าเต็งรังและงูจใจให้เลี้ยงกันมากขึ้น เมื่อพิจารณาจากแนวโน้มการเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดลำปาง พบว่าในช่วงปี 2518-2524 มีการเลี้ยงโคและสุกรเพิ่มขึ้น ส่วนการเลี้ยงกระบือ เป็ด ไก่ เริ่มลดลง แต่เป็นการลดในจำนวนที่ไม่มากนัก

ค. การประมง การผลิตค่าน้ำมันน้อยมาก เพราะลักษณะภูมิประเทศและแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่ไม่เอื้ออำนวย ที่ผลิตได้บางเป็นการเลี้ยงปลาในบ่อ เช่น ในเขตอำเภอเมืองลำปาง แต่ก็ไม่พอบริโภคในจังหวัด ต้องนำเข้าเป็นจำนวนมาก

ง. การป่าไม้ การป่าไม้ของจังหวัดลำปางได้รับผลกระทบจากโครงสร้างการผลิตสาขาการเกษตรเป็นอย่างมาก เนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรขนาดเล็ก จึงเกิดการบุกรุกทำลายป่าทั้งในรูปการเกษตรถาวรและการทำไร่เลื่อนลอยสูงมาก ประกอบกับมีการให้สัมปทานป่าทำไม้สัก ไม้อะยาเลย ในเขตพื้นที่ป่าไม้สูงมาก เป็นเนื้อที่ถึง 3,169,487.5 ไร่ คิดเฉลี่ยเป็นร้อยละ 57.10 ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดของจังหวัด โดยป่าแต่ละแห่งให้ระยะเวลาการสัมปทานนานมากถึง 30 ปี นับตั้งแต่ปี 2514 เป็นต้นมา มีผู้รับสัมปทานทำไม้จำนวน 4 ราย คือ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ บริษัทลำปางทำไม้ จำกัด บริษัทสงเคราะห์สหಾಯรวมรบเกาหลี่ จำกัด และองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก

สำหรับมูลค่าการทำไม้ในจังหวัดลำปางมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ จากมูลค่าทำไม้ในปี 2510 จำนวน 173.1 ล้านบาท และลดเป็น 94.7 ล้านบาท, 102.8 ล้านบาท, 102.9 ล้านบาท ในปี 2518, 2520 และ 2523 ตามลำดับ จึงคาดได้ว่าในอนาคตมูลค่าการทำไม้จะมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้มีจำนวนไม่มากลดลง และมีความจำเป็นเร่งด่วนการให้สัมปทานเพื่ออนุรักษ์แหล่งต้นน้ำลำธารและการปลูกสร้างสวนป่าทดแทน

(2) สาขาอุตสาหกรรม

จังหวัดลำปางมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 973 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง

378 แห่ง นอกนั้นกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ มีคนงานทั้งสิ้น 9,217 คน เฉลี่ย 1 โรงงาน มีคนงาน 9.5 คน อุตสาหกรรมที่ใช้คนงานมากที่สุดคือการทำเครื่องปั้นดินเผา มีคนงานถึง 2,508 คน รองลงมา การรมไม้ยาสูบ มีคนงาน 1,331 คน และการทำเครื่องเรือน วงกบ บานประตู 945 คน

โรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญได้แก่ โรงสีข้าว โรงงานเครื่องปั้นดินเผา โรงบ่มใบยา โรงงานทำเครื่องเรือน โรงงานกระดาษถั่วลิสง โรงงานผลิตครึ่งสำเร็จรูป โรงงานอาหาร กระจก และอื่น ๆ ส่วนโรงงานอุตสาหกรรมสำคัญที่มีแนวโน้มจะตั้งดำเนินการขึ้นใหม่ได้แก่ การผลิตปูนซีเมนต์ การผลิตน้ำดื่มบริสุทธิ์ การผลิตถ่านสังเคราะห์ การสกัดน้ำมันพืช การปนกระดูสัตว์ และการผลิตเครื่องมือการเกษตร สภาพการขยายตัวของอุตสาหกรรมลาซาเพราะขาดแคลนผู้ประกอบการที่กักลงทุน แต่แนวโน้มต่อไปจะค่อยดีขึ้น เพราะหากพิจารณาทางด้านกายภาพแล้ว จังหวัดลำปางยังเป็นจังหวัดที่มีความเหมาะสมต่อการจัดตั้งย่านอุตสาหกรรมมาก เพราะมีระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ และการคมนาคมขนส่งที่สะดวก

(3) สาขาเหมืองแร่

จังหวัดลำปางเป็นแหล่งแร่ธาตุที่มีมากที่สุดแห่งหนึ่งในภาคเหนือตอนบน สินแร่ที่ทำรายได้เข้าสู่จังหวัดปีละมาก ๆ ได้แก่ ลิควินท์ ดีบุก ดินขาว และพลวง นอกจากนี้ยังมีการทำเหมืองแร่อื่น ๆ แต่มีขนาดกิจการเล็ก ๆ เช่น ซีไลต์ วุลแฟรม แมงกานีส และแบไรต์ โดยสรุปการทำเหมืองแร่ยังมีปัญหาเรื่องเทคนิคการดำเนินงาน การคมนาคมขนส่ง และแหล่งแร่บางแห่งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ จึงทำให้การทำเหมืองแร่ของจังหวัดยังไม่ได้รับการพัฒนาเต็มที่ อย่างไรก็ตามมูลค่าของการผลิตแร่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกปี

(4) สาขาการพาณิชย์

การพาณิชย์ของจังหวัดลำปางมีอัตราการขยายตัวเร็วมาก คือประมาณร้อยละ 10 ต่อปี และมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับปริมาณผลผลิตการเกษตร เนื่องจากเกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดมีอำนาจการซื้อเพิ่มขึ้น สินค้าออกที่สำคัญของจังหวัดได้แก่ ผลผลิตทางการกสิกรรม โดยเฉพาะพืชไร่และครั้ง สินค้าออกประเภทอุตสาหกรรมได้แก่ผลิตภัณฑ์อาหาร

กระป๋อง เครื่องปั้นดินเผา และผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก ส่วนสินค้าเข้าที่สำคัญได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง สุรา เบียร์ บุหรี่ ข้าว และเครื่องนุ่งห่ม การค้าส่งและค้าปลีกส่วนใหญ่ยังอยู่ในกลุ่มคนจีน แม้ทางราชการจะพยายามสนับสนุนให้คนไทยดำเนินการแต่ก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยขาดความรู้ความชำนาญและทุนทรัพย์

สำหรับธุรกิจที่ได้จดทะเบียนไว้ ณ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำปางและมีการดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน มีดังนี้ บริษัทจำกัด 41 ราย ห้างหุ้นส่วนจำกัด 340 ราย ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล 46 ราย และร้านค้าจดทะเบียน 3,705 ราย

ด้านการเงินมีธนาคารพาณิชย์ 17 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองลำปาง 13 แห่ง และเขตอำเภอรอบนอก 4 แห่ง มียอดเงินฝากเมื่อสิ้นปี 2522 เป็นเงิน 1,036.86 ล้านบาท และเมื่อสิ้นปี 2523 เป็นเงิน 1,417.64 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 36.72 นับเป็นอัตราการเพิ่มที่สูงและเกินเป้าหมายที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ สำหรับสินเชื่อมียอดเงินเมื่อสิ้นปี 2522 เป็นเงิน 690.5 ล้านบาท และเมื่อสิ้นปี 2523 เป็นเงิน 760.10 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.13 ส่วนใหญ่เป็นเงินกู้เพื่อดำเนินการค้า อุตสาหกรรมและการเกษตรกรรม นอกจากนี้ในจังหวัดลำปางยังมีธนาคารออมสิน 7 แห่ง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 1 แห่ง บริษัทเงินทุน 1 แห่ง และบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย 1 แห่ง

จะเห็นว่าสภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดลำปางอยู่ในช่วงของการพัฒนา และมีแนวโน้มที่จะเจริญเติบโตขึ้นได้มากโดยเฉพาะในสาขาการเกษตรและอุตสาหกรรม

จังหวัดลำพูน มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากการผลิตด้านเกษตรกรรมเป็นหลัก สาขาการผลิตที่สำคัญและทำรายได้ให้จังหวัดลำพูนมากที่สุด ได้แก่ สาขาการปศุสัตว์ซึ่งมีมูลค่าประมาณร้อยละ 35.14 สาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าร้อยละ 14.53 และสาขาการป่าไม้มีมูลค่าร้อยละ 9.27 ของมูลค่ามวลรวมผลิตภัณฑ์จังหวัด (ปี 2524)

ในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 ปี 2520-2524 นั้น มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตของจังหวัดลำพูน ดังนี้

มูลค่าการผลิตจากคานเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.81 และมูลค่าการผลิตจากสาขาอื่น ๆ นอกจากเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.97 สัดส่วนมูลค่าการผลิตคานการเกษตรได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 1.59 เป็นร้อยละ 8.81 ส่วนสาขาการผลิตอื่นที่มีใช้การเกษตรลดจากร้อยละ 11.1 เป็นร้อยละ 9.4 แต่สาขาการผลิตอื่น ๆ นอกจากสาขาการเกษตร เช่น อุตสาหกรรมก็ได้เริ่มมีความเจริญขยายมากขึ้น

จะเห็นว่าแนวโน้มการผลิตของจังหวัดลำพูนโดยเฉพาะการเกษตรและอุตสาหกรรมขยายมากขึ้น ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางตลาดที่สำคัญ คือ จังหวัดเชียงใหม่เอง สำหรับรายละเอียดในการผลิตสาขาสำคัญ ๆ มีดังนี้

(1) สาขาการเกษตร

ก. การกสิกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดลำพูนคือประมาณร้อยละ 96 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตที่สำคัญของการกสิกรรม ได้แก่ ข้าว หอม กระเทียม ยาสูบ ถั่วลิสง ถั่วเหลือง ถั่วเขียว และผักต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีลำไยเป็นพืชสวนที่ทำรายได้ให้จังหวัดปีละหลายล้านบาท มีปลูกทั่วไปทุกอำเภอ แต่ที่มีชื่อเสียงมากได้แก่ เขตตำบลหนองช้างกิน อำเภอเมืองลำพูน พื้นที่กสิกรรมที่มีแนวโน้มขยายเพิ่มมากขึ้นคือ พื้นที่ปลูกข้าว หอม และลำไย

ปัญหาทางการกสิกรรมที่พบได้แก่ การขาดระบบชลประทานที่ทั่วถึง กสิกรขาดความรู้การเกษตรแผนใหม่ มีขนาดพื้นที่ถือครองขนาดเล็ก และขาดเงินทุน นอกจากนี้ราคาผลผลิตไม่แน่นอนเพราะขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง

ข. การปศุสัตว์ สัตว์ที่เลี้ยงมาก ได้แก่ โค กระบือ สุกร เป็ด และไก่ สภาพการเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงรายย่อยในครัวเรือน การเลี้ยงรายใหญ่แบบฟาร์มปศุสัตว์มีน้อย คือมีเพียงประมาณ 12 ราย ทางจังหวัดมีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ให้แพร่หลายมากขึ้นโดยเฉพาะโค กระบือ มีศูนย์ผสมเทียมที่อำเภอป่าซาง นอกจากนี้ได้เริ่มทดลองการจัดทำทุ่งหญ้าและแหล่งน้ำเพื่อใช้สำหรับสัตว์เลี้ยงขึ้นที่ตำบลหนองจี่ อำเภอเมือง มีเนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ ปัญหาที่สำคัญในการเลี้ยงสัตว์ก็คือ เกษตรกรยังนิยมเลี้ยงสัตว์แบบพึ่งพาธรรมชาติ ขาดความรู้แผนใหม่ และทุ่งหญ้าที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงสัตว์

ค. การประมง จังหวัดลำพูนมีแหล่งที่มีการจับปลาคือแถบลำน้ำปิง ลำน้ำกวัง ลำน้ำแมทา และลำน้ำลี้ ผลผลิตทางการประมงที่ได้ส่วนใหญ่จำหน่ายและบริโภคภายในจังหวัดเอง แหล่งเพาะพันธุ์ปลายังมีอยู่น้อย อุปกรณ์การจับปลายังคงใช้แบบชนบททั่วไป จึงยังไม่สามารถจับปลาให้ได้มากเท่าที่ควรได้

ง. การป่าไม้ จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดที่มีไม้สักมากจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือ นอกจากนี้ก็มีไม้กระยาเลยอีกมาก มีเนื้อที่ป่าไม้ทั้งหมด 2,927.74 ตารางกิโลเมตร เดิมทีเคยมีให้การสัมปทานทำไม้โครงการต่าง ๆ ทั้งโครงการป่าสัก โครงการป่าไม้กระยาเลย และโครงการป่าฝืน รายได้ของสำนักงานป่าไม้จังหวัดลำพูนในปี 2524 รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน 145,182.62 บาท มีปริมาณไม้ที่ผลิตได้ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นไม้กระยาเลย มีจำนวน 21,017.98 ลูกบาศก์เมตร แต่ในปัจจุบันได้มีการยกเลิกสัมปทานทำไม้ในป่าเขตจังหวัดลำพูนหมดทุกโครงการแล้ว เพราะต้องการอนุรักษ์ไว้เป็นป่าต้นน้ำลำธาร

(2) สาขาอุตสาหกรรม

จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ในระดับที่น้อยมาก กล่าวคือ มีจำนวนโรงงานรวมทั้งสิ้น 438 โรง หรือเท่ากับร้อยละ 3.5 ของจำนวนโรงงานทั้งหมดในภาคเหนือปี 2524 (6,828 โรง)

อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมการเกษตร (Agro-industry) ขนาดกลางและขนาดเล็ก ที่สำคัญได้แก่ โรงสีข้าว โรงบ่ม-อบใบยาสูบ โรงเลื่อยจักร โรงน้ำแข็ง ฯลฯ ส่วนโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีอยู่ 2 โรง คือ

1. โรงงานทำผลไม้และผักกระป๋อง ตั้งขึ้นในปี 2521 โดยบริษัทในเครือ 4 บริษัท ต่อมาได้เลิกกิจการไป เนื่องจากประสบปัญหาการขาดเงินทุนหมุนเวียนและการขาดแคลนวัตถุดิบสำหรับป้อนโรงงาน และได้โอนกิจการให้บริษัทลานนาอุตสาหกรรมที่ซื้อมาเข้าดำเนินการแทนจนถึงปัจจุบัน

2. โรงงานผลิตอาหารสัตว์ของ ซี.พี. ฟีดมิล จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือของบริษัทเจริญโภคภัณฑ์อุตสาหกรรม จำกัด เริ่มดำเนินการผลิตอาหารมาตั้งแต่ต้นปี 2522 โดยผลิต

อาหารสัตว์ได้ประมาณ 115,000 ตัน/ปี

ตารางที่ 2.3 แสดงการจำแนกประเภทอุตสาหกรรม ในจังหวัดลำพูน

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวนโรงงาน	ร้อยละ
อุตสาหกรรม	352	80.4
- โรงสีข้าว	336	76.7
- อื่น ๆ	16	3.7
อุตสาหกรรมยาสูบ	33	7.5
อุตสาหกรรมการทำไม้	17	3.9
อุตสาหกรรมหัตถกรรมสิ่งทอ	12	2.7
อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ	9	2.1
อุตสาหกรรมอื่น ๆ	15	3.4
จำนวนโรงงานทั้งหมด	438	100.0

ที่มา: ทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมภาคเหนือ 2524, ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภาคเหนือ กองเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

(3) สาขาเหมืองแร่

แร่ที่มีการผลิตในจังหวัดลำพูนมีอยู่ 6 ประเภท แยกตามประเภทและมีจำนวนผลิตปี 2523 ดังนี้

1. แร่ฟลูออไรท์ จังหวัดลำพูนสามารถผลิตแร่ชนิดนี้ได้มากที่สุดในประเทศไทย มีแหล่งแร่ในเขตท้องที่อำเภอบ้านโฮ้ง อำเภอแม่ทา อำเภอป่าซาง และอำเภอลี้ สามารถผลิตได้ 21,359 เมตริกตัน

2. แร่แมงกานีส มีแหล่งแร่ในเขตอำเภอลี้ ผลิตได้ 6,245.9 เมตริกตัน
3. ถ่านหิน มีแหล่งแร่ที่สำคัญในเขตอำเภอลี้ สามารถผลิตได้ 94,190 เมตริกตัน
4. แร่ฟอสเฟต มีแหล่งแร่อยู่ในท้องที่อำเภอแม่ทา สามารถผลิตได้ 400 เมตริกตัน
5. แร่พลวง มีแหล่งแร่อยู่ในท้องที่อำเภอแม่ทา สามารถผลิตได้ 10 เมตริกตัน
6. แร่เฟลสปาร์ มีแหล่งแร่อยู่ในเขตอำเภอลี้
7. แร่ตะกั่ว สามารถผลิตได้ 250 เมตริกตัน
8. แร่แบริล สามารถผลิตได้ 1,140 เมตริกตัน

การผลิตแร่โดยทั่วไปมีปริมาณสูงในปี 2520 และลดต่ำลงเล็กน้อยในปี 2521 และ 2522 แต่ในปี 2523 การผลิตแร่มีแนวโน้มสูงขึ้นมาก คือ ฟลูออไรท์ ถ่านหิน พลวง และเฟลสปาร์ สำหรับฟอสเฟตนั้นแม้ว่าจะผลิตได้ไม่สูงนัก แต่ในการสำรวจทางธรณีวิทยาพบว่ามีแหล่งแร่ประเภทนี้มีจำนวนมากซึ่งจะใช้เป็นวัตถุดิบในการทำปุ๋ย จึงนับได้ว่าจังหวัดลำพูนมีแหล่งแร่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเกษตรของประเทศเป็นอันมาก

การทำเหมืองแร่ที่น่าสนใจอีกประเภทหนึ่ง คือการทำเหมืองศิลาแลง จังหวัดลำพูน เป็นจังหวัดเดียวในประเทศไทยที่ผลิตศิลาแลงออกจำหน่าย บ่อศิลาแลงอยู่ในท้องที่อำเภอป่าซาง และอำเภอลี้

(4) สาขาการพาณิชย์

ธุรกิจการค้าในจังหวัดลำพูนส่วนใหญ่เป็นการประกอบการส่วนบุคคล การลงทุนขนาดใหญ่มีน้อย มีการขยายตัวทางการค้าในอัตราที่ต่ำเนื่องจากขาดนักลงทุน ส่วนใหญ่เป็นการค้าปลีกขนาดย่อม มีทุนดำเนินงานน้อย สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นข้อจำกัดการขยายตัวทางการค้าของจังหวัดลำพูน ก็คือจังหวัดลำพูนเป็นเมืองเล็กที่อยู่ใกล้กับเมืองใหญ่ซึ่งมีความเจริญทางเศรษฐกิจอยู่ในอัตราสูงและขยายตัวอย่างรวดเร็ว คือจังหวัดเชียงใหม่ จึงสามารถดึงดูดนักลงทุนได้มากกว่า ลักษณะการค้าของจังหวัดลำพูนจึงพึ่งพิงจังหวัดเชียงใหม่มาก เนื่องจากระยะทางจากลำพูนถึงเชียงใหม่ยาวเพียง 30 กิโลเมตรเท่านั้น การคมนาคมก็สะดวกสบายและรวดเร็ว ประชาชนส่วนหนึ่งโดยเฉพาะประชาชนในเขตอำเภอเมืองลำพูนซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับ

จังหวัดเชียงใหม่ จึงนิยมไปซื้อหาสินค้าและบริการที่จังหวัดเชียงใหม่โดยตรง และสาเหตุอีกประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุนของจังหวัดลำพูนก็คือ ชาติที่ดินหรือสถานที่ประกอบการ เพราะที่ดินส่วนใหญ่เป็นของนายทุนใหญ่และเชื้อเจ้านายฝ่ายเหนือซึ่งไม่ประสงค์จะขาย

ผู้ประกอบการธุรกิจที่จดทะเบียน ณ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดและอำเภอ ภายในสิ้นปี 2524 มีดังนี้

อำเภอ	จดทะเบียนพาณิชย์ (ราย)
อำเภอเมืองลำพูน	548
อำเภอบ้านโฮ่ง	18
อำเภอลี้	82
อำเภอป่าซาง	619
อำเภอแมทา	43
กิ่ง อ.ทุ่งหัวช้าง	65
รวม	1,375

สำหรับหุ้นส่วนบริษัทและนิติบุคคลอื่นได้จดทะเบียน ณ สำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท ลำพูนภายในสิ้นปี 2524 มีดังนี้ ทางหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล 9 ราย ทางหุ้นส่วนจำกัด 43 ราย และบริษัทจำกัด 21 ราย นอกจากนี้ยังมีการจดทะเบียนผู้ประกอบการค้าชาวประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การสีข้าว การซื้อขายโดยมีผู้ฉาง ร้านขายส่งและร้านขายปลีก รวมเป็นจำนวน 244 ราย

ด้านการเงินมีธนาคารพาณิชย์อยู่ 8 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองลำพูน 4 แห่ง และเขตอำเภอรอบนอก 4 แห่ง มียอดเงินฝากเมื่อสิ้นปี 2523 เป็นเงิน 373.46 ล้านบาท และเมื่อสิ้นปี 2524 เพิ่มเป็นเงิน 509.74 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 36.49 นับเป็นอัตราการเพิ่มที่สูง สำหรับสินเชื่อมียอดเงินเมื่อสิ้นปี 2523 เป็นเงิน 165.45 ล้านบาท และเมื่อสิ้นปี

2525 เพิ่มเป็นเงิน 202.17 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 22.19 ส่วนใหญ่เป็นเงินกู้เพื่อดำเนินธุรกิจ การค้า และการเกษตรกรรม นอกจากนี้ในจังหวัดลำพูนยังมีธนาคารออมสิน 2 แห่ง และธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 1 แห่ง

คานตลาดการค้าของจังหวัดลำพูนนั้น มีย่านตลาดการค้าใหญ่คือตลาดเขตเทศบาลและ สุขาภิบาลทุกแห่ง นอกนั้นเป็นย่านการค้าเล็ก ๆ กระจุกกระจายอยู่ตามตำบลต่าง ๆ และชุมชน เล็ก ๆ ทั่วไป นอกจากนี้ยังมีตลาดนัดประจำสัปดาห์ในหลายหมู่บ้าน

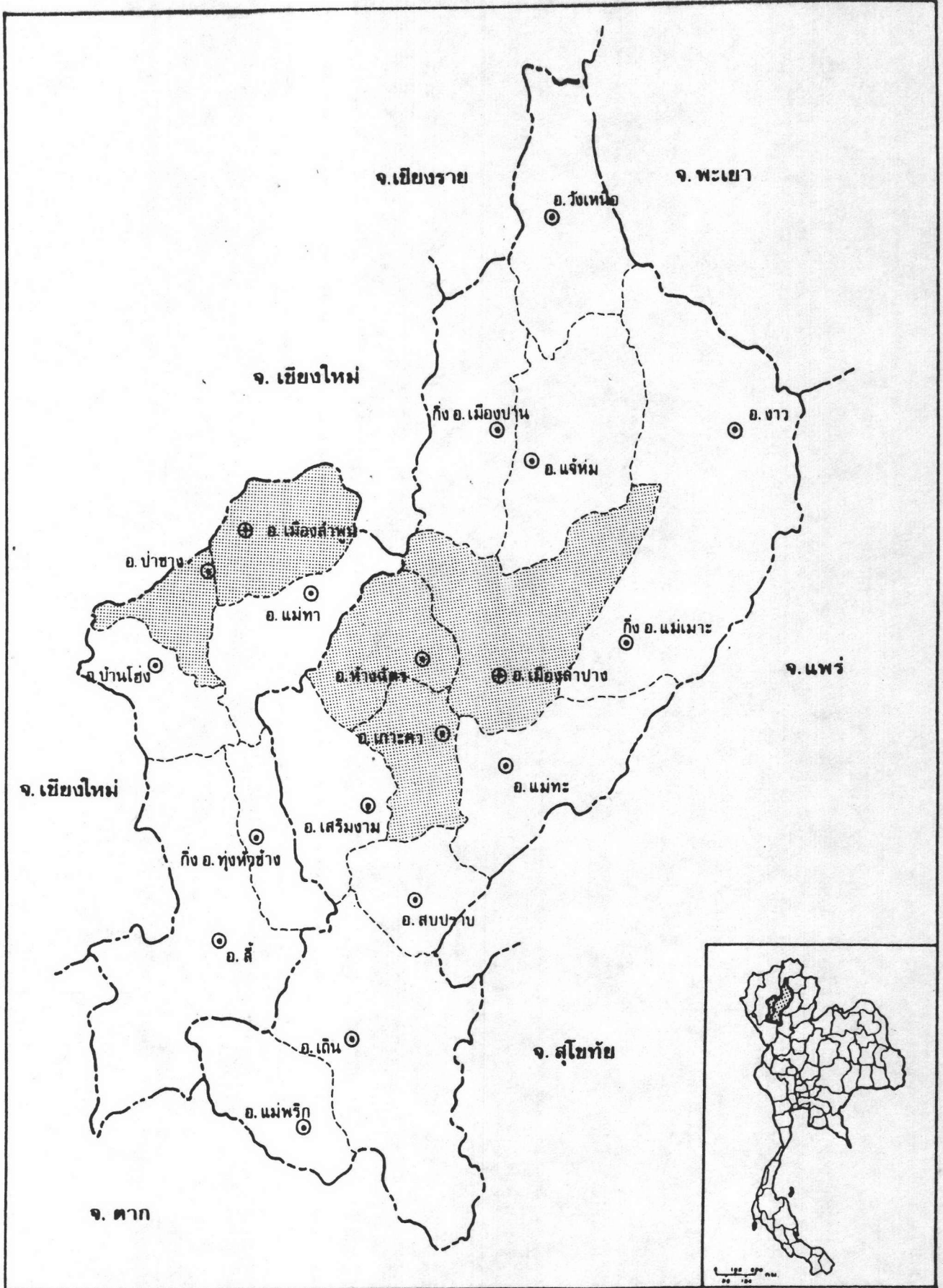
ลักษณะการค้าโดยทั่วไปเป็นการค้าปลีกขนาดย่อม มีทุนน้อย ประกอบการค้าขายใน ลักษณะเพียงเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว ไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นที่จะขยายกิจการ อีกประ การหนึ่งจังหวัดลำพูนอยู่ใกล้จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นเมืองขนาดใหญ่และมีความเจริญทางเศรษฐกิจ สูง การคมนาคมไปมาระหว่างจังหวัดก็สะดวกเพียง 26 กิโลเมตร และใช้เวลาเดินทางรวดเร็ว เพียง 25-30 นาที จึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชาชนบางส่วนโดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอ เมืองลำพูนซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่ นิยมไปซื้อหาสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภค ตลอดจนสินค้าอื่น ๆ ในตลาดจังหวัดเชียงใหม่ จึงยังผลให้การดำเนินการค้าในจังหวัดลำพูนขยายตัวได้ ซ้ำมาก

สภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดลำพูนดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการผลิตด้านการเกษตร มีความสำคัญ การอุตสาหกรรมมีน้อยและแนวโน้มขยายตัวช้าเนื่องจากขาดนักลงทุนและตลาดระบาย สินค้า ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดลำพูนจึงเน้นไปด้านการเกษตร มีการพัฒนา การชลประทานและปรับปรุงพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมที่มีใช้ต้นน้ำลำธารเพื่อขยายเป็นพื้นที่ทำการเพาะปลูก

2.4.2 ประชากร

สภาพประชากรของจังหวัดลำปาง มีรายละเอียด ดังนี้

ก. จำนวนประชากร จังหวัดลำปางมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 669,804 คน (ปี 2525) แยกเป็นชาย 336,805 คน และหญิง 332,999 คน จำนวนบ้านเรือน 125,124 หลังคาเรือน จำนวนครอบครัว 144,199 ครอบครัว ประชากรจังหวัดลำปางประมาณร้อยละ 98 เป็นคนท้องถิ่น

การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง-ลำพูน

แผนที่ที่ 2.8
 0 5 10 20กม.

- แสดง** อำเภอที่มีประชากรหนาแน่นและเบาบาง
- ประชากรหนาแน่น
 - ประชากรเบาบาง

ข. ความหนาแน่นของประชากร จังหวัดลำปางมีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 12,518 ตารางกิโลเมตร อัตราความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยทั้งจังหวัด 53 คนต่อตารางกิโลเมตร และอัตราความหนาแน่นของประชากรสูงในเขตอำเภอเมืองลำปาง เกาะคา แม่ทะ และห้างฉัตร ส่วนเขตอำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรน้อยได้แก่อำเภอองาว กิ่ง อ.แม่เมะ อำเภอแม่พริก และกิ่ง อ.ปาน

ค. การเติบโตของประชากร จังหวัดลำปางมีอัตราการเติบโตของประชากรในรอบ 6 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.2520-2525) เฉลี่ยร้อยละ 0.67 ต่อปี มีรายละเอียดดังนี้

ปี	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนเพิ่ม	อัตราเพิ่มร้อยละ
2520	648,639	5,379	0.83
2521	652,528	3,889	0.60
2522	653,932	1,404	0.21
2523	659,433	5,501	0.83
2524	664,495	5,062	0.76
2525	669,804	5,309	0.79

ง. ลักษณะชุมชน ลักษณะชุมชนในเขตจังหวัดลำปางแบ่งตามประเภทกิจกรรมหลักได้ดังนี้

- ลักษณะชุมชนแบบศูนย์กลางการเกษตรหลัก ได้แก่ ชุมชนในเขตอำเภอเมืองลำปาง
- ลักษณะชุมชนแบบอุตสาหกรรมเกษตรรองลงมาได้แก่ ชุมชนในอำเภอเกาะคาแม่ทะ
- ลักษณะชุมชนแบบการเกษตรขั้นพื้นฐาน ได้แก่ อำเภอแจ้ห่ม เกิน งาม ห้างฉัตรวังเหนือ สบปราบ และแม่พริก

จ. ชนกลุ่มน้อย ชนกลุ่มน้อยในเขตจังหวัดลำปางก็คือกลุ่มชาวเขา ซึ่งอาศัยกระจัด

กระจายอยู่ในท้องที่อำเภอจาง แจ่ม วังเหนือ เสริมงาม กิ่ง อ.แม่เมาะ และกิ่ง อ.เมืองปาน มีจำนวน 54 หมู่บ้าน 1,110 หลังคาเรือน 1,369 ครอบครัว 7,899 คน โดยแยกรายละเอียดแต่ละเผ่า ดังนี้

- กะเหรี่ยง จำนวน 22 หมู่บ้าน 489 หลังคาเรือน 537 ครอบครัว 3,212 คน
- แมว จำนวน 3 หมู่บ้าน 76 หลังคาเรือน 101 ครอบครัว 587 คน
- เย้า จำนวน 26 หมู่บ้าน 484 หลังคาเรือน 654 ครอบครัว 3,724 คน
- อักอ จำนวน 3 หมู่บ้าน 61 หลังคาเรือน 77 ครอบครัว 376 คน
- อื่น ๆ จำนวน 2 หมู่บ้าน 38 หลังคาเรือน 44 ครอบครัว 284 คน

สภาพประชากรของจังหวัดลำพูน มีรายละเอียด ดังนี้

ก. จำนวนประชากร จังหวัดลำพูนมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 356,388 คน (ปี 2524) แยกเป็นชาย 179,874 คน และหญิง 176,514 คน จำนวนบ้านเรือน 71,342 หลังคาเรือน จำนวนครอบครัว 75,766 ครอบครัว ประชากรเกือบทั้งหมดเป็นคนท้องถิ่น

ข. ความหนาแน่นของประชากร จังหวัดลำพูนมีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 4,407 ตารางกิโลเมตร อัตราความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ยทั้งจังหวัด 79 คนต่อตารางกิโลเมตร และอัตราความหนาแน่นของประชากรสูงในเขตอำเภอเมืองลำพูน และอำเภอป่าซาง ส่วนเขตอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยได้แก่ อำเภอบ้านโฮ่ง แม่ทา ลี้ และกิ่ง อ.ทุ่งหัวช้าง

ค. การเติบโตของประชากร อัตราการเกิดของประชากรในจังหวัดลำพูน ปี 2524 เท่ากับร้อยละ 1.14 เขตที่มีอัตราการเกิดของประชากรสูงสุด คือ กิ่งอำเภอทุ่งช้าง ซึ่งมีอัตราการเกิดร้อยละ 2.43 รองลงมาคืออำเภอลี้ มีอัตราการเกิดร้อยละ 1.93 อำเภอเมืองลำพูน ร้อยละ 1.14 อำเภอป่าซางและอำเภอแม่ทา ร้อยละ 0.88 อำเภอบ้านโฮ่ง ร้อยละ 0.73 ตามลำดับ สำหรับในเขตเทศบาลนั้น ปรากฏว่ามีอัตราการเกิดต่ำสุดคือเพียงร้อยละ 0.20

อัตราการเพิ่มของประชากรในปี 2524 เท่ากับร้อยละ 0.73 ต่ำกว่าปี 2523 ซึ่งร้อยละ 0.79 และปี 2522 ร้อยละ 0.77 เขตที่มีอัตราเพิ่มของประชากรสูงสุดคือเขตอำเภอลี้ คือร้อยละ 1.16 ส่วนเขตที่มีอัตราเพิ่มของประชากรต่ำสุดคือเขตอำเภอเมืองลำพูน ซึ่งมีเพียง

ร้อยละ 0.45 เท่านั้น

ง. ชนกลุ่มน้อย จังหวัดลำพูนมีชนกลุ่มน้อยที่สำคัญ คือ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตท้องที่ 3 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ คืออำเภอลี้ แม่ทา บ้านโฮ้ง และกิ่ง อ.ทุ่งหัวช้าง มีจำนวนชาวเขาทั้งหมด 18,646 คน มีรายละเอียด ดังนี้

อำเภอ	จำนวนประชากรชาวเขาในเขตจังหวัดลำพูน ปี 2524		
	จำนวนครัวเรือน	จำนวนครอบครัว	จำนวนประชากร
อำเภอ	1,050	1,181	5,497
บ้านโฮ้ง	386	387	1,850
แม่ทา	766	792	3,759
กิ่ง อ.ทุ่งหัวช้าง	1,305	1,427	7,540
รวม	3,787	5,150	18,646

ที่มา: ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา

2.4.3 สังคมและวัฒนธรรม

ก. กลุ่มชาติพันธุ์ บริเวณจังหวัดลำปาง-ลำพูน เคยเป็นส่วนหนึ่งของแคว้นแค้วนเกาเกาที่เรียกว่า "อาณาจักรลานนาไทย" มาก่อนที่จะมีการรวบรวมดินแดนอันเป็นที่ดินที่อยู่ของคนไทยทั้งหมดเข้าเป็นประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์แตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ ของประเทศ เรียกตัวเองว่า "คนเมือง" และต่อมาได้มีชนกลุ่มน้อยได้อพยพเข้ามาอยู่อาศัยตามที่ราบบนภูเขาและที่สูง ได้แก่ ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ชนกลุ่มน้อยพวกนี้เพิ่งอพยพเข้ามาหลังชาวไทยหลายร้อยปีและมีระดับวัฒนธรรมประเพณีที่ต่ำกว่าและแตกต่างไปจากชาวไทยอย่างเห็นได้ชัด

กลุ่มชาวไทยในบริเวณนี้แต่เดิมเรียกว่า "ไต่ยวน" หรือ "ไทยโยนก" หรือ "คนเมือง" เป็นชนส่วนใหญ่เจ้าของดินแต่เดิม ได้สร้างสมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของตนขึ้นมาเอง และสืบทอดกันมาตลอด คั้งนั้น ชีวิตความเป็นอยู่จึงมีระเบียบแบบแผน มีกรอบอาชีพของตนเอง และมีภาษาถิ่นทั้งภาษาพูดซึ่งเรียกว่า "คำเมือง" และภาษาเขียนเรียกว่า "ตัวเมือง" หรือ "อักษรลานนาไทย" ปัจจุบันนี้ภาษาลานนาไทยยังใช้กันอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคเหนือตอนบน แต่ถาพิจารณาแต่ละจังหวัดก็ให้เห็นได้ว่าการพูดแตกต่างกันออกไปบ้าง เช่น ภาษาลำปาง พูดหนักกว่าภาษาลำพูนและภาษาเชียงใหม่ เป็นต้น

ศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช ได้กล่าวไว้ในหนังสืออนุสรณ์ศาสตราจารย์ขจร สุขพานิช เรื่อง ดินกำเนิดและแนวอพยพของเผ่าไทย ว่า "คนเมือง" เป็นคนไทยที่สืบเชื้อสายมาจาก "อาณาจักรถน" (จีน เรียกว่า ถิ่น) มีเมืองหลวงอยู่ในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน เมื่อประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว คนเมืองนับถือศาสนาพุทธประกอบกับถือผี และรับประเพณีชาวเหนียว เป็นอาหารหลัก ผู้หญิงนุ่งซิ่นลายขวางหรือมีเชิงสวมเสื้อแขนยาว หมสไบหรือมีผ้าคาดอก เรียกว่า "ผ้าสะว้ายแลง" หรือ "ผ้าสะวานอก" เกลามวยสูงประดับช่อดอกไม้ ปิ่น หรือดอกไม้วาง ทำด้วยทองหรือเงิน ส่วนผู้ชายนุ่งกางเกงไทยชายาว ที่เรียกว่า "เตี้ยวสะคอง" สวมเสื้อม่อฮ่อม และอาจมีผ้าคาดเอวอีกผืนหนึ่ง นิยมสลักวลลายตามร่างกาย ปัจจุบันคนเมืองหันมาแต่งกายตามสมัยนิยมหมดแล้ว นอกจากในชนบทที่ห่างไกลหรือเมื่อมีงานนักขัตฤกษ์สำคัญจึงจะแต่งกายตามแบบดั้งเดิม

ส่วนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่มีภูมิลำเนาในเขตจังหวัดลำปาง-ลำพูน ได้แก่

"แม่ว" หรือ "ม้ง" ตามตำนานจีนกล่าวว่า ม้งมีถิ่นฐานเดิมอยู่แถบที่ราบมณฑลกว๋างสี และยูนนาน ต่อมาได้อพยพหนีการรุกรานของจีนขึ้นไปบนที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งประมาณร้อยปี กว่าปีที่ผ่านมามีชนเผ่าม้งกว่า 30,500 คน ได้อพยพเข้ามาในจังหวัดทางภาคเหนือตอนบนจนถึงจังหวัดตาก นอกจากนั้นในปัจจุบันยังได้เคลื่อนย้ายเข้ามาในจังหวัดกำแพงเพชรและเลยอีกด้วย ม้งมักจะตั้งชุมชนอยู่บนภูเขาสูงห่างจากชาวเขาเผ่าอื่น ๆ นิยมปลูกบ้านเป็นโรงครอบครัว หลังคามุงด้วยไม้ไผ่ผ่าซีกหรือหญ้าคา เผ่าม้งนี้อาจแยกได้ 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามลักษณะการแต่งกาย คือ ม้งขาว และม้งน้ำเงิน

"เย้า" มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในดินแดนตอนกลางของจีนมาก่อนคริสตกาลประมาณ 2,500 ปี เย้าเรียกเผ่าตนเองว่า "เมียน" เป็นชาวเขาที่มีวัฒนธรรมและการศึกษาคึกว่าเผ่าอื่น ๆ มีภาษาพูดและภาษาเขียนคล้ายภาษาจีนกลาง เพราะเคยอยู่ในแผ่นดินจีนมาก่อน นอกจากนั้นเขายังรักความสะอาด ชอบอาบน้ำและซักเสื้อผ้าอยู่เสมอ เขามักตั้งชุมชนอยู่ตามไหล่เขาที่พอมันที่เหมาะแก่การเพาะปลูก ปัจจุบันสันนิษฐานว่ามีชาวเย้าอยู่ประมาณ 4 ล้านคนอาศัยอยู่ในประเทศจีน เวียดนาม ลาว และไทย เขาได้เคลื่อนย้ายเข้าสู่ประเทศไทยโดยผ่านลาวเมื่อประมาณร้อยกว่าปีที่ผ่านมา ในไทยมีชาวเย้าอาศัยอยู่ประมาณ 21,000 คน

"อ๊กอ" เรียกตัวเองว่า "อะชา" เป็นชาวเขาที่อพยพมาจากพม่าซึ่งมีประมาณ 10,200 คน อาศัยอยู่ในจังหวัดทางภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะอาศัยอยู่มากในเขตจังหวัดเชียงราย ผู้เชี่ยวชาญได้แบ่งอะชาไว้ถึง 20 กลุ่มด้วยกัน พวกอะชาเป็นชาวเขาที่นับถือผีและมีสภาพความเป็นอยู่ต่ำกว่าเผ่าอื่น ๆ

"มุเซอ" เรียกตัวเองว่า "ลาฮู" เชื่อกันว่าสืบเชื้อสายมาจากชนเผ่า "โลโล" โบราณ ซึ่งเป็นแคว้นอิสระในบริเวณมณฑลยูนนานและเสฉวนของจีน มุเซอในไทยมี 3 กลุ่ม คือ มุเซอแดง (ลาฮูนยี) มุเซอดำ (ลาฮูเซเล) และมุเซอกุญ (ลาฮูซี) ซึ่งต่างก็อพยพมาจากพม่า มีจำนวนประมาณ 17,000 คน บ้านเรือนของมุเซอจะต่างจากชาวเขาเผ่าอื่น ๆ คือ เป็นบ้านยกพื้นสูง มีใต้ถุน

"กะเหรี่ยง" หรือ "ยาง" เรียกตัวเองว่า "ปากะยอ" ส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นกลุ่ม "สกอ" และ "ปวอ" ในบรรดาชาวเขาที่อยู่ในไทย ชาวกะเหรี่ยงนับว่ามีประชากรมากที่สุด มีอยู่ทั้งในภาคเหนือและภาคกลางไม่ต่ำกว่า 1 แสนคน ตามตำนานของกะเหรี่ยงกล่าวว่า ชาวกะเหรี่ยงอยู่ในบริเวณประเทศไทยมาแต่สมัยโบราณที่เคยมีมอญและขอมมีอิทธิพลอยู่บนดินแดนนี้ แต่ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กะเหรี่ยงอพยพเข้ามาในไทยเมื่อสมัยพระเจ้าอลองพญา ประมาณกว่า 200 ปีมาแล้ว และนิยมตั้งบ้านเรือนตามที่ราบระหว่างหุบเขา บ้านกะเหรี่ยงจะยกพื้นสูงและปลูกติดกันเป็นแถว กะเหรี่ยงที่ราบหรือภาษาเหนือเรียกว่า "ยางเชียง" ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ส่วนพวกที่อาศัยอยู่ตามป่าเขาลึก ๆ ยังนับถือผีแต่อย่างเดียว เรียกว่า "ยางคอย" หรือ "ยางป่า"

"ลือซอ" เป็นชาวเขาที่อพยพเข้ามาในไทยเมื่อประมาณ 60 ปีมาแล้วทางด้านที่ติดกับลาว โดยตั้งรกรากมากในบริเวณจังหวัดเชียงราย พะเยา แม่ฮ่องสอน และจังหวัดภาคเหนืออื่น ๆ มีทั้งหมดประมาณ 12,000 คน ในประวัติศาสตร์จีนกล่าวว่า ลือซอเป็นชนเผ่าที่รบที่กล้าหาญมาก การตั้งชุมชนนั้นบางครั้งก็ปะปนกับชาวเขาเผ่าอื่น จึงทำให้รู้จักพูดได้หลายภาษา เช่น คำเมือง ไทยใหญ่ จีนฮ่อ มูเซอ และอีก้อ การสร้างบ้านเรือนก็มีทั้งแบบติดดินและยกพื้น ซึ่งตามแต่สภาพภูมิประเทศเอื้ออำนวย

โดยสรุปในเขตพื้นที่ของจังหวัดลำปาง-ลำพูน มีประชากรส่วนใหญ่เป็นคนเมือง ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากสมัยอาณาจักรลานนาไทยแต่โบราณกาล และมีชนกลุ่มน้อยเป็นชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ปะปนอยู่ตามท้องถื่นชนบทที่ห่างไกล แม้ว่าปัจจุบันจะมีการติดต่อคมนาคมกันอย่างสะดวกรวดเร็ว จึงมีการยอมรับเอาความเจริญรุ่งเรืองของโลกสมัยใหม่เข้าไปในวิถีการดำเนินชีวิต แต่อย่างไรก็ตามประชากรในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง-ลำพูน ก็ยังคงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมสืบมาได้จนปัจจุบัน และลักษณะเหล่านี้เองที่ไดกลายเป็นสิ่งดึงดูดอันล้ำค่าทางการท่องเที่ยว

ข. ศาสนา

ประชาชนในจังหวัดลำปาง-ลำพูน ส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ จะมีนับถือศาสนาอื่นบ้างก็เป็นส่วนน้อย เช่น นับถือศาสนาคริสต์ อิสลาม และฮินดู และมีสถานที่ประกอบศาสนกิจจำแนกรายจังหวัดได้ดังนี้

จังหวัดลำปางมีวัดศาสนาพุทธ 290 วัด สำนักสงฆ์ 397 แห่ง ที่พักสงฆ์ 9 แห่ง จำนวนพระภิกษุ 1,633 รูป จำนวนสามเณร 4,240 รูป และมีโบสถ์คริสต์ 11 แห่ง มัสยิด 1 แห่ง

ส่วนจังหวัดลำพูนมีวัดศาสนาพุทธ 278 วัด สำนักสงฆ์ 72 แห่ง จำนวนพระภิกษุ 976 รูป จำนวนสามเณร 2,342 รูป และมีโบสถ์คริสต์ 2 แห่ง ศาลเจ้า 1 แห่ง

ค. ประเพณีท้องถิ่นจังหวัดลำปาง-ลำพูน

จังหวัดลำปาง-ลำพูนเคยเป็นศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองของศิลปวัฒนธรรมสมัยอาณาจักรลานนาไทย ซึ่งนับได้ว่าเก่าแก่มาก่อนสมัยสุโขทัย ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ได้สั่งสมและ

สืบต่อมา ผ่านอิทธิพลของพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และลัทธิความเชื่อดั้งเดิมของชนชาติไทย จนได้กลายเป็นวัฒนธรรมหลักประจำถิ่น (Regional Sub-culture) ของลานนาไทย ซึ่งได้แสดงออกมาเป็นรูปแบบของขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น นอกจากนี้ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของจังหวัดลำปาง-ลำพูนก็ยังมีรูปแบบขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นของตนเองและถือปฏิบัติอยู่จนปัจจุบัน

ประเพณีท้องถิ่นจังหวัดลำปาง-ลำพูนที่สำคัญ แยกออกได้ 2 ประเภท คือ

- ประเพณีประจำปีของท้องถิ่น
- ประเพณีทั่วไป

ประเพณีประจำปี

(1) ประเพณีตานกวยสลาก

กำหนดจัดงาน: วันเพ็ญเดือน 12 เหนือถึงเดือนเกียงคัพ (เดือนกันยายน-สิงหาคม) อาจจัดเป็นประจำปี หรือ 3 ปีครั้ง

สถานที่จัด: วัดประจำชุมชน

วัตถุประสงค์และสาระ: เป็นงานบุญประจำฤดูฝน จัดขึ้นเพื่อถวายเครื่องไทยทานหรือสลากภัตแด่พระภิกษุสงฆ์ในระหว่างเข้าพรรษา ก่อนวันทำพิธีจะมีการเตรียมสิ่งของเครื่องไทยทาน 1 วัน เรียกว่า "วันดา" มีการสาน "กวย" (ตะกร้าหรือชะลอม) เพื่อใส่เครื่องไทยทานอันได้แก่ อาหารหวานคาว อาหารแห้ง หมาก เหมียง บุหรี่ ไม้ขีดไฟ เทียนไข สมุดคินสอ ผลไม้ และเอาธนบัตรเสียบติดไว้ตามศรัทธา มีการเขียนคำอธิษฐานกุศลไปให้ผู้ตายและเทวดาทั้งหลาย พร้อมติดหมายเลขสลากกำกับของไว้ด้วย เสร็จแล้วจัดเป็นขบวนมีช่างฟ้อนและดนตรีพื้นบ้านแห่แหนนำไปถวายที่วัด โดยมีการจับสลากในการถวายว่าจะตรงกับพระภิกษุสามเณรรูปใดก็ถวายของตามหมายเลขรูปนั้น

(2) ประเพณีลอยกระทงหรืองานยี่เป็งหรืองานลอยไฟ

กำหนดจัดงาน: วันเพ็ญเดือนยี่เป็งหรือ (เดือนพฤศจิกายน) งานมี 2 วัน คือวันที่ 15 ค่ำ และวันแรม 1 ค่ำ เดือน 12

สถานที่จัด: ริมแม่น้ำลำคลอง บ้านเรือน และวัด

วัตถุประสงค์และสาระ: เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อบูชาพระพุทธเจ้า พระอุปัชฌาย์ ซึ่งเป็นพระอรหันต์ที่พำนักอยู่ในสระคือทะเล และเป็นการขอขมาพระแม่คงคา พร้อมกับสะเดาะเคราะห์ด้วย ในเวลากลางวันวัดจะมีการไปวัดทำบุญและฟังเทศน์ ส่วนกลางคืนวันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันลอยกระทงเล็ก แต่ละคนจะนำกระทงไปลอยตามแม่น้ำลำคลอง และกลางวันแรม 1 ค่ำ เป็นวันลอยกระทงใหญ่ ซึ่งมีการตกแต่งประกวด และมีขบวนแห่แห่นางงาม มีมหรสพต่าง ๆ และมีการจุดพลุจุดดอกไม้ไฟด้วย

ตามอาคารบ้านเรือนจะมีการตกแต่งด้วยประทีปโคมไฟ และธงทิวและที่วัดจะมีการชักโคมยี่เป็งขึ้นบนยอดเสาหน้าพระอุโบสถเพื่อจุดถวายเป็นพุทธบูชา นอกจากนี้ตามหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลจากแม่น้ำลำคลองจนไม่สามารถลอยกระทงได้ ก็นิยมก่อพระเจดีย์ทรายหน้าบ้านของตนแทนการลอยกระทงด้วย

(3) ประเพณีทำบุญปอย มีอยู่ 3 อย่าง คือ

3.1 งานปอยหลวง

กำหนดจัดงาน: จัดขึ้นระหว่างเดือน 5 ถึง เดือน 8 เพ็ง (เดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม) หลังฤดูการเก็บเกี่ยว จัดครั้งละ 3-7 วัน

สถานที่จัด: วัด

วัตถุประสงค์และสาระ: เป็นการทำบุญฉลองใหญ่ที่ได้สร้างหรือปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุถวายวัด จะจัดขึ้นหลังฤดูเก็บเกี่ยวเพราะชาวบ้านจะมีเวลาว่างและมีเงินทองพอใช้จ่ายใช้สอยได้ มีการบอกบุญไปยังวัดหรือหมู่บ้านอื่น ๆ จัดเครื่องไทยทานแห่แหนไปร่วมทำบุญกัน เรียกว่า "แห่ครัวทาน" ซึ่งจะจัดเป็นคานหามหรือล้อเลื่อนบรรทุกเครื่องไทยทานที่จัดตกแต่งอย่างสวยงาม เรียกว่า "ต้นครัวทาน" ในขบวนแห่จะประกอบด้วยพระภิกษุสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ ขบวนช่างฟ้อน

และคนตรีพื้นเมือง ซึ่งประกอบด้วย กลองหลวง กลองแหว กลองเล็ก ของ ฉาบ และปี่แน

ในบริเวณจะมีการประดับตกแต่งด้วย ตุ้งหรือธงตะขาบ ราชวัตร ฉัตร ธง ตนกกล้วย ๓ ดอก เมื่อแหขบวนคร่ำทานไปทั่วคักจะจัดใหม่การประกวดคนคร่ำทาน การแข่งบอกไฟดอกและ กลองหลวง พร้อมมีมหรสพพื้นบ้านอื่น ๆ สมโภชอีกด้วย

3.2 งานปอยน้อย หรืองานปอยบวชลูกแก้ว

กำหนดจัดงาน: จัดขึ้นระหว่างเดือน 5 ถึง เดือน 8 เหนือ (เดือนกุมภาพันธ์ ถึง พฤษภาคม) จัดครั้งละ 2 วัน

สถานที่จัด: บ้านของผู้บวช และวัด

วัตถุประสงค์และสาระ: จากความเชื่อของชาวเหนือว่าคนเราในวัยเด็กจะมีความบริสุทธิ์ทั้งกายและใจ จึงนิยมให้ลูกหลานบวชเณรกันมาก เพราะถือว่าจะได้รับอันสังฆะแรงกว่าการบวชเมื่อตอนโตเป็นหนุ่มมีราคะแล้ว เด็กที่จะบวชเรียกว่า "ลูกแก้ว"

ก่อนวันบวชเจ้าภาพจะนำผ้าสังฆจักรใส่พานหรือถาดไปบอกบุญแก่ญาติมิตร แล้วเมื่อถึงวันงาน วันแรกเรียกว่า "วันดา" ญาติมิตรจะจัดเครื่องบวชมาช่วยงานที่บ้าน และที่สำคัญอาจจะมีแขกพิเศษจัดเครื่องบวชชุดใหญ่มาช่วยงานเรียกว่า "จอง" ประกอบด้วยเครื่องอัฐบริหารครบชุด และ "ตบเงิน" ซึ่งเป็นฟางผูกเป็นรูปตังกา ตกแต่งด้วยดอกไม้แห้งและธันตร์ ของทั้งหมดนี้จะวางบนต้นไม้ไผ่ เมื่อจองมาถึงบ้านเจ้าภาพ เจ้าภาพจะต้องจัดให้ลูกแก้วแต่งกายสวยงาม ปรุงผายก สวมขฎา แต่งหน้าทาปาก ชิมากันสัปทนออกไปรับจอง มีการเลี้ยงอาหารแขก ตอนเย็นมีพิธีเรียกขวัญนาค หรือ "ซองขวัญนาค" และมีมหรสพพื้นบ้านสมโภชด้วย

วันรุ่งขึ้นเป็นวันบวช จะมีการจัดขบวนแห่ลูกแก้วไปวัดอย่างสนุกสนาน ลูกแก้วแต่งตัวเหมือนเวลารับจองเข้าขบวนแห่ ซึ่งประกอบด้วยของ กลอง ช่างฟ้อน ญาติมิตรถือเครื่องอัฐบริหาร แลแห่ไปทำพิธีบรรพชาที่วัด

3.3 งานปอยเช้าสงฆ์

กำหนดจัดงาน: จัดขึ้นเมื่อมีผู้ตายจากการคลอดบุตร

สถานที่จัด: บ้านของญาติพี่น้องผู้ตาย

วัตถุประสงค์และสาระ: ชาวเหนือเชื่อว่า ผู้ตายจากการคลอดบุตรเป็นผู้มีบาปกรรมมาก วิญญาณอาจไม่ได้ไปสุคติไปเกิดและคงวนเวียนอยู่ในห้วงแห่งกรรม ญาติพี่น้องจะต้องจัดทำบุญ "ปอยเซ้าสงฆ์" ให้ โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสวดและเทศน์ที่บ้าน เครื่องไทยทานที่ถวายจะมีบานจำลองหลังเล็ก ๆ หรือเรือสำเภาที่มีข้าวของต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้า หมอนน้ำ ถังน้ำ กระจงหวี ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีไม้สามอันทำเป็นสะพานเล็ก ๆ เรียกว่า "ขัว" เพื่ออุทิศให้ดวงวิญญาณได้ข้ามจากห้วงกรรมอีกด้วย

(4) ประเพณีพ่อนผี

กำหนดจัดงาน: จัดขึ้นในช่วงเดือน 5 - เดือน 6 เหนือ (เดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม) จัดขึ้นครั้งละ 3 วัน

สถานที่จัด: จะจัดขึ้นตามหมู่บ้านที่ยังนับถือ "ผีพ่อน"

วัตถุประสงค์และสาระ: เป็นประเพณีส่งเวทย์บรรพบุรุษที่เป็น "ผีพ่อน" ประจำทุกปี หรือในโอกาสเกษม ผลที่จะได้จากการจัดงานพ่อนผีก็คือ เป็นการกระชับความสัมพันธ์ในกลุ่มคนที่มิตนกระตุลเกี่ยวข้องกันให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

การจัดงานจะจัดขึ้นในลานบ้านของผู้ที่เป็น "เล้าผี" หรือ "ต้นผี" คือผู้มีอาวุโสที่สุดในกลุ่มหมู่บ้านบรรพบุรุษเดียวกัน หรือในบริเวณศาลผีปู่ผีย่าประจำหมู่บ้าน วันแรกจัดทำปะรำพิธี หรือ "ผาม" และเตรียมหาหมู ฆาไก่ พร้อมเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ วันต่อมางานจะเริ่มในปะรำพิธี ซึ่งมียกพันตั้งเครื่องเซ่นไหว้ เริ่มตนด้วยผู้พ่อนซึ่งมักเป็นหญิงสูงอายุ หญิงสาวก็มีบ้าง และบางครั้งก็มีผู้ชาย จะเข้าไปโหนผ้าขาวที่ผูกห้อยอยู่กลางปะรำ แล้วเอาหน้าขบไว้สักครู พอดีเขาก้พ่อนในท่าแปลก ๆ บางเป็นท่าพ่อนที่ขยับส่ายไปทั้งร่าง ท่าชอยดี บางพ่อนเป็นท่าทางบอกเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ชนไก่ คลองซ่าง ฯลฯ ถ้าเป็นผู้ชายอาจจะพ่อนประกอบอาวุธ เช่น พ่อนควยหอก คาบ ขณะพ่อนจะมีคนตีพ่นเมืองคอยเล่นประกอบด้วย

วันสุดท้ายมีการรื้อผาม มีการเลี้ยงผีทาสซึ่งถือเป็นบริวารของผีพ่อน และอาหารที่เซ่นไหว้ผีแล้ว ก็จะนำไปกินเลี้ยงในหมู่ผู้มาร่วมงาน

(5) ประเพณีสงกรานต์

กำหนดจัดงาน: จัดขึ้นในวันที่ 13-16 เมษายน

สถานที่จัด: วัด ที่สาธารณะ และบ้าน

วัตถุประสงค์และสาระ: เป็นการเฉลิมฉลองวันขึ้นปีใหม่ทางสุริยคติของไทย โดยในแต่ละวันจะมีพิธีการต่างกัน และเรียกชื่อวันต่างกันไป ดังนี้

วันสังขารล่อง ตรงกับวันที่ 13 เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ คำว่า "สังขารล่อง" หมายความว่า อายุหรือสังขารของมนุษย์ได้ผ่านไปอีกหนึ่งปี ก่อนจะถึงวันนี้ทุกคนจะเตรียมทำความสะอาดบ้านเรือนไว้ พอถึงวันสังขารล่องก็จะมีการทำบุญตักบาตร มีการจุดประทัดหรือยิงปืนขับไล่เสนียดจัญไรให้หมดไปจากบ้านเรือนพร้อมกับปีเก่า ตอนบ่ายมีการสรงน้ำพระและเล่นสาคมน้ำ การเล่นสาคมน้ำนี้จะมีไปจนถึงวันที่ 17 หรือบางแห่งอาจจะเล่นไปจนถึงวันที่ 20 เมษายน เลยทีเดียว

วันเนา ตรงกับวันที่ 14 เมษายน จะมีการเล่นสาคมน้ำกันเช่นเดิม แต่ในตอนเย็นบรรดาหนุ่มสาวและเด็กจะพากันไปชนทรายจากแม่น้ำใกล้ ๆ บ้านมาไว้ในวัด เพราะเชื่อว่าเป็นการได้บุญมาก เมื่อนำทรายมาไว้ในวัดแล้วก็ก่อทรายเป็นรูปเจดีย์ เรียกว่า "เจดีย์ทราย" และมักนิยมก่อเท่ากับจำนวนอายุของผู้ก่อเพราะเชื่อว่าจะเป็นสิริมงคล

วันพญาวัน ตรงกับวันที่ 15 เมษายน จะมีพิธีรดน้ำดำหัวซึ่งเป็นประเพณีแสดงการคารวะต่อผู้ใหญ่ เรียกว่า "การสุมาคารวะ" เพื่อเป็นการขอขมาลาโทษในความผิดพลาดล่วงเกินต่าง ๆ และเป็นการแสดงออกถึงกตเวทิตาธรรมต่อผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์และบุคคลที่เคารพนับถือ

วันปากปี ตรงกับวันที่ 16 เมษายน จะมีการนำเสื้อผ้าสิ่งของเครื่องใช้แล้วไปถวายวัด และจะมีพิธีเสตะเคราะห์โดยมรรคทายกจะทำสดวง (กระทง) ใหญ่ไว้ 4 อัน แล้วนำไปวางไว้ทั้ง 4 ทิศ ผู้ที่ต้องการจะเสตะเคราะห์จะต้องปั้นรูปปีเกิด เช่น เกิดปีระกาก็ปั้นรูปไก่ แล้วนำไปใส่กระทงที่ตั้งไว้ 4 ทิศ ต่อมามรรคทายกก็จะกล่าวคำ "โอกาสส่งเคราะห์หลวง" เป็นการเสตะเคราะห์ แล้วก็ให้นำกระทงออกไปตามทิศทั้ง 4 จนพบบริเวณที่ทำพิธี

(6) งานหลวงเวียงละกอน

กำหนดจัดงาน: จัดขึ้นในช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ เป็นเวลา 3 วัน

สถานที่จัด: วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

วัตถุประสงค์และสาระ: เป็นการริเริ่มงานประเพณีประจำปีของจังหวัดลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูประเพณีแห่คว้าน หรือคว้าน พร้อมทั้งเพื่อรำลึกและเทิดทูนวีรกรรมของพระยาสุลลือไชย (พ่อเจ้าทิพย์ช้าง) ผู้กอบกู้เอกราชของชาวลานนาไทย และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดลำปาง โดยได้เริ่มจัดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 3-5 กุมภาพันธ์ 2527 ในงานจัดให้มีขบวนแห่คว้านอย่างมโหฬาร มีการประกวดคว้าน การแสดงพื้นบ้าน และการแสดงแสงและเสียง (Light and Sound Presentation) เรื่องตำนานวัดพระธาตุลำปางหลวง ณ บริเวณวัดพระธาตุลำปางหลวง

(7) ประเพณีสงกรานต์พระธาตุหริภุญชัย

กำหนดจัดงาน: จะจัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เหนือ (ราวเดือนพฤษภาคม) วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เหนือ เรียกว่า "วันแปดเป็ง"

สถานที่จัด: วัดพระธาตุหริภุญชัยวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

วัตถุประสงค์และสาระ: เป็นประเพณีสงกรานต์พระธาตุ ซึ่งมีทั่วไปทางภาคเหนือ ในวัดซึ่งมีพระธาตุ แต่แตกต่างจากที่อื่นตรงที่ต้องมีน้ำพระราชนิมนต์สำหรับสงกรานต์ น้ำพระราชนิมนต์นี้จะนำมาจากบ่อน้ำโบราณบนคอยคะม้อ ซึ่งนับถือกันมาแต่โบราณว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์มาก ในงานจะมีการทำบุญทางพุทธศาสนา และมีการแสดงพื้นเมืองสมโภชด้วย

(8) งานวันลำไย

กำหนดจัดงาน: จะจัดขึ้นในวันเสาร์-อาทิตย์ที่ 2 ของเดือนสิงหาคมของทุกปี

สถานที่จัด: บริเวณสนามหน้าศาลากลางจังหวัดลำพูน

วัตถุประสงค์และสาระ: เป็นงานเทศกาลประจำปีที่ยิ่งใหญ่ เพราะจังหวัดลำพูนได้ชื่อว่าเป็นจังหวัดที่ปลูกลำไยมากที่สุดในประเทศ ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพการทำ

สวนลำไยของชาวลำพูน และส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูน ทางจังหวัดจึงได้จัดงานวันลำไยขึ้น โดยในวันเปิดงานจะจัดขบวนแห่ซึ่งตกแต่งด้วยลำไยและการแสดงออกทางวัฒนธรรมของชาวเหนือแห่แหนไปรอบตัวเมือง และในบริเวณงานจัดให้มีการประกวดต่าง ๆ เช่น การตกแต่งรถขบวนแห่ การประกวดลำไย และผลผลิตการเกษตรอื่น ๆ นอกจากนี้ก็มีมหรสพพื้นบ้านเพื่อความสนุกสนานมากมาย

(9) งานสร้างพระพุทธรูปตากผ้า

กำหนดจัดงาน: จัดขึ้นในวันแรม 8 ค่ำ เดือน 8 เหนือ (ราวเดือนพฤษภาคม)

สถานที่จัดงาน: วัดพระพุทธรูปตากผ้า อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน

วัตถุประสงค์และสาระ: เป็นประเพณีนมัสการและสร้างพระพุทธรูปประจำปีในงานจะมีการทำบุญทางพระพุทธศาสนา และมีมหรสพพื้นบ้านสมโภช

(10) ประเพณีสู้ขวัญควาย

กำหนดจัดงาน: ช่วงระหว่างปลายเดือนสิงหาคม-ตุลาคม

สถานที่จัด: บริเวณที่สาธารณะใจกลางชุมชน

วัตถุประสงค์และสาระ: เป็นพิธีที่ทำหลังจากดำนาเสร็จแล้ว จะมีการสู้ขวัญหรือเรียกขวัญควาย เพื่อเป็นการระลึกถึงบุญคุณที่ได้ใช้แรงงานในการไถนาและยังเป็นเคล็ดในการที่จะให้ได้ผลดีในการทำนาอีกด้วย

ประเพณีทั่วไป

(1) ประเพณีกินแขก

คำว่า "กินแขก" หมายความว่า การเชิญแขกมากินเลี้ยง ก่อนการแต่งงานจะมีการเจรจากันระหว่างฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาว หลังจากนั้นเจ้าบ่าวจะต้องจัดผ้าไหว้ ข้าวปลาอาหารและสุรา มาเช่นไหว้บอกกล่าวผีบรรพบุรุษที่บ้านเจ้าสาว เรียกว่า "ไหว้ผี" การเลี้ยงอาหารจะเลี้ยงแยกกันที่บ้านของทั้งสองฝ่ายในวันงาน เพราะเมื่อขบวนของเจ้าบ่าวมาถึงบ้านเจ้าสาวแล้วจะ

ไม่มีการเลี้ยงอาหาร จะเลี้ยงเพียงน้ำ หมากรเหมียงและบุตรีเท่านั้น ก่อนจะถึงบ้านเจ้าสาวมีการ จุกประทัดเป็นการเอิกเกริก ฝ่ายเจ้าสาวจะมีการ "กั้นประตู" และเจ้าบ่าวจะต้องจ่ายค่าผ่าน ประตูด้วยเงินทองที่นำมา เมื่อขึ้นบนเรือนแล้วจึงแสดงสินสอดที่นำมาสู่ขอต่อหน้าผู้มาร่วมงาน จากนั้นหมอขวัญและญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายทำพิธีผูกข้อมือ และพิธยาศรสู่ขวัญให้เจ้าบ่าวสาว แล้วจึงส่ง ตัวเข้าหอซึ่งจะมีการกั้นประตูกันอีกครั้ง นอกจากนี้ก็อาจจะมีการเล่นซอพื้นเมืองกล่อมหอดด้วย

(2) ประเพณีเสือนเย็น

คำว่าเสือนเย็น หมายถึง บ้านที่มีคนตาย เป็นพิธีศพทางเหนือ ซึ่งไม่นิยมนำศพไป ใว้วัด เว้นแต่กรณีพิเศษ ส่วนมากจะเก็บไว้ที่บ้านเจ็ดบ้านหรือสิบห้าวัน เพื่อนบ้านจะมาช่วยงาน กันทั้งกลางวันกลางคืน เจ้าภาพต้องเลี้ยงอาหารแขกทุกมื้อ กลางคืนมีสวดอภิธรรมและเทศน์ มี การเล่นนิทานและเล่นการพนัน เป็นเพื่อนเจ้าภาพตลอดคืน เช้าและเพลจะไปถวายสำรับที่วัดทุกวัน วันที่เผาศพและเคลื่อนไปเผาที่ป่าช้า โดยนำศพขึ้นบนล้อเลื่อนที่ตกแต่งเป็นบุษบกประดับด้วยดอกไม้ สด แล้วช่วยกันชักลากโดยบรรดาแขกที่มาช่วยงาน มีพระสงฆ์นำขบวน หลังจากเผาศพแล้วผู้ที่ไป ส่งศพจะแวะพรมน้ำมนต์กันทุกคน ที่ประตูบ้านทำ "เจดิว" ปักไว้กันผี ที่บ้านจะมีงานต่ออีก 3 วัน จากนั้นจึงนิมนต์พระมาสวด "สังคหะ" คือ ทำพิธีปิดเป่าความทุกข์โศกและความชั่วร้ายให้หมดไป เหลือไว้แต่สิ่งที่เป็นสิริมงคล

(3) ประเพณีอยู่ข่วง หรืออยู่นอก

เป็นประเพณีที่เปิดโอกาสให้คนหนุ่มสาวได้รู้จักกันและกัน อันจะเป็นผลให้ตัดสินใจ ได้ถูกต้องในการเลือกคู่ครอง ทุกคืนหลังจากเสร็จงานประจำหญิงสาวจะแต่งกายสวยงาม จุดตะเกียง เตรียมน้ำและหมากรเหมียง บุตรีไว้ต้อนรับแขกมาเยือน แล้วนั่งทำงานบ้าน เช่น เสียบหมาก ปั่นฝ้าย ฯลฯ อยู่ที่ "เต็น" หรือระเบียงหน้าบ้าน

ชายหนุ่มจะมากันเป็นกลุ่มพร้อมกับเล่นดนตรีพื้นเมือง เช่น สล้อหรือซิ่ง และอาจร้อง ขับลำนำที่เรียกว่า "จอย" เมื่อบ้านสาวก็จะช่วยทำงาน และพูดจาเกี้ยวพาราสีกันด้วยสำนวนโวหารที่ไพเราะคล่องจอง จนกว่าจะมีกลุ่มใหม่มา หรือหญิงสาวแสดงให้เห็นว่าถึงเวลาที่ควรกลับไปได้แล้ว ตลอดเวลานั้นหนุ่มสาวจะอยู่ในสายตาคู่ใหญ่ที่นอนอยู่ในเรือน ปกติจะไม่มีการล่วงเกินหรือดู

เนื้อตองตัวกัน หากผู้ใหญ่เห็นว่า จะเกินเลยไปก็จะกระแอมกระไอเตือนให้รู้ตัว

(4) ประเพณีส่งแถน

เป็นพิธีถวายเครื่อง เช่น สรวงบูชา "ปูแถนยาแถน" ซึ่งเชื่อกันว่าเทพเจ้าองค์หนึ่ง ที่ส่งให้มนุษย์แต่ละคนลงมาเกิด แต่ละคนจะมีปูแถนยาแถนต่างกันตามแต่ปีเกิด เช่น คนเกิดปีระกา (ปีมะเมีย) ยาแถนชื่อ นางหน่อ ฟ้าธิดา คนเกิดปีเมืง (ปีมะเมีย) ยาแถนชื่อ นางอุทายะ เป็นต้น และแถนแต่ละองค์ก็มีเครื่อง เช่น ต่างกันไป ผู้ส่งแถนจะจัดให้ตรงกับปูแถนยาแถนของตนต้องการ

พิธีส่งแถนจะทำกันเมื่อมีคนเจ็บป่วยแล้วรักษาด้วยยาไม่หาย หรือทำเพื่อสะเดาะเคราะห์ โดยจะไปเชิญ "หนานหมอ" ผู้มีความชำนาญทางไสยศาสตร์มาทำพิธีที่บ้าน เจ้าของบ้านจะจัดสิ่งของที่แถนต้องการ โดยจำลองเป็นของเล็ก ๆ เช่น คน ช่าง ม้า วัว ควาย อาหารต่าง ๆ แล้วบรรจุไว้ใน "สะตวง" ซึ่งเป็นภาชนะที่ทำด้วยกาบกล้วยพรมเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส ใช้ไม้ไผ่เหลาขึ้นเล็ก ๆ สอดทะลุคานหนึ่งไปตรงยึดกับคานตรงข้ามเป็นซี่ ๆ ปูพื้นด้วยใบตอง กว้างยาวประมาณ 30 เซนติเมตร ตกแต่งด้วยธงเล็ก ๆ ตามขอบสะตวง เมื่อหนานหมอมาถึงจะให้ผู้ช่วยมานั่งที่นอกชาน เอาสะตวงวางไว้ตรงหน้า จุดเทียนปักไว้ในสะตวงแล้วกล่าวคำเชิญแถนโดยอ่านจาก "ปี่ไป" (สมุดตำราทำด้วยกระดาษสาพับไปมา เช่นเดียวกับสมุดไทย) ถวายของมีค่าที่จัดเตรียมไว้แล้ว แถนจากนั้นจึงนำสะตวงไปวางไว้ตามทางแพร่ง ก็เป็นเสร็จพิธี

(5) ประเพณีขึ้นท้าวทั้งสี่

เป็นพิธีถวายเครื่องสังเวศท้าวจตุโลกบาล เทพดาอารักษ์ และแม่พระธรณี เป็นธรรมเนียมปลุกยอยที่จัดขึ้นเป็นส่วนประกอบทุกครั้งเมื่อมีการทำบุญใหญ่ เช่น ปอยหลวง ปอยน้อย และขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ

การทำพิธีจะจัดที่สถานที่มีงานบุญ ตอนแรกหาไม้มาทำเสาหลักหรือใช้ต้นกล้วยก็ได้ สูงจากพื้นดินราว 1 เมตร แล้วมีไม้เสียบไขว้เป็นรูปกากบาท ตรงกลางเสายกสูงขึ้นมาราวกับหนึ่ง ปลายไม้กากบาทและบนยอดเสากลางที่ยกสูงมีแผ่นกระดานสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ติดไว้ เสาข้างหนึ่งแทงทำถาวรสลักเสลาางคางม แล้วปักไว้ที่พื้นดินคานหัวนอนหรือทิศตะวันออกของตัวเรือน เมื่อถึงเวลามีนงานเจ้าภาพจะสะตวงหรือกระทงขึ้น 6 ใบ บรรจุอาหารคาวหวานอย่างละเล็กละน้อย

พร้อมปักธงขอลเล็ก ๆ ฉัตร ดอกไม้ และเทียนขี้ผึ้ง แล้วทานหม้อจะยกสะดวง 5 ใบ ขึ้นวางบน
 แป้นไม้ยอดเสา ส่วนสะดวงอีกใบวางไว้โคนเสาสำหรับพระแม่ธรณี จุดเทียนขี้ผึ้งทุกสะดวงแล้ว
 อานคำอัญเชิญเทวดามารับเครื่องบูชาจาก "ปี่" ก็เป็นอันจบพิธี

(6) ประเพณีบายศรีสู่ขวัญ

เป็นประเพณีที่กระทำเพื่อความเป็นสิริมงคล นิยมจัดขึ้นในโอกาสต่าง ๆ ดังนี้

- "การสู่ขวัญ" กระทำเมื่อผู้นั้นหายจากเจ็บป่วย หรือผู้จะบวชขนาดและแต่งงาน
 โดยจัดพานบายศรีขนาดใหญ่หรือเล็กตามฐานะ ซึ่งจะมีตั้งแต่พานบายศรี 3 ชั้น 7 ชั้น และ
 9 ชั้น ประกอบด้วยดอกไม้ อาหารคาวหวาน และผลไม้ มีค้ายดิบสี่ขาวพันอยู่รอบ พิธีจะเริ่มโดย
 ผู้อาวุโสจะยกพานบายศรีให้ผู้จะสู่ขวัญจับขอบพานไว้ แล้วกล่าวคำสู่ขวัญ แล้วผู้มาร่วมงานอื่นจะ
 ทะยอยกันผูกข้อมือให้พรแก่ผู้สู่ขวัญ จากนั้นก็จะมีการเลี้ยงอาหารกัน

- "การเรียกขวัญ" กระทำเมื่อเด็กได้รับความตกใจ หรือผู้ที่เจ็บป่วยเนิ่นนาน
 เกินควร การทำพิธีเรียกขวัญให้กรณีที่เด็กตกใจ ณ ที่ใดจะต้องใช้สวิงไป "ตักขวัญ" ของเด็ก
 กลับคืนมาจากที่นั้น แล้วเชิญขวัญมาในขันพร้อมพานบายศรี จากนั้นก็กระทำพิธีสู่ขวัญและผูกข้อมือ
 กันต่อไป

- "การรับขวัญ" กระทำเมื่อแขกผู้มีเกียรติมาเยือน พิธีคล้ายคลึงกับการสู่ขวัญ
 แต่จัดให้มีขบวนแห่ ช้างพอน และพานบายศรีขนาดใหญ่ ถ้าแขกเป็นผู้มีเกียรติมากก็จะทำพิธีใหญ่
 มาก มีการเพิ่ม "พุ่มหมากเบ็ง" และต้นผึ้ง และหากกระทำเพื่อถวายเป็นการต้อนรับพระเจ้าแผ่นดิน
 เรียกว่า "พิธีทูลพระขวัญ"

(7) ประเพณีสืบชะตา

เป็นประเพณีที่กระทำเพื่อความเป็นสิริมงคลและความเจริญก้าวหน้า ได้รับอิทธิพล
 มาจากศาสนาพราหมณ์ แต่ผู้ประกอบพิธีเป็นพระสงฆ์จะมีทั้งการสืบชะตาเมือง ชะตาบ้าน และ
 ชะตานุคคล ซึ่งการสืบชะตานุคคลนี้จะทำในโอกาสวันเกิด ขึ้นบ้านใหม่ หรือขณะเจ็บป่วย

(8) ประเพณีขันโตก

เป็นประเพณีเลี้ยงอาหารตามแบบดั้งเดิมของชาวเหนือ แต่ก่อนนี้ทุกครัวเรือนจะมี "ขันโตก" ซึ่งเป็นภาชนะที่ทำด้วยไม้ โดยเอาท่อนไม้มาลึงใหม่ลักษณะกลมเป็นรูปถาด และมีเชิงหรือต้น ทาด้วยรักและชาดเป็นสีแดง ใช้เป็นที่ใส่อาหารออกต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมเยียน ปัจจุบันนี้จะจัดเลี้ยงขันโตกในโอกาสต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองที่สำคัญ อาหารในขันโตกก็เป็นอาหารพื้นเมือง เช่น น้ำพริกอ่อง แคหมู แกงฮังเล แกงอ่อม แกงแค ลาบ นอกจากนี้ยังมีห่อหมกเมืองที่เรียกว่า "ซั๊โย" และเมี่ยง ไว้ดวย สำหรับงานเลี้ยงขันโตกก็มีการแสดงพื้นเมืองให้ชมด้วย เช่น ฟ้อนเทียน ฟ้อนดาบ และการตีกลองสะบัดชัย เป็นต้น

นอกจากประเพณีดังกล่าวมาแล้ว ก็ยังมีประเพณีอื่น ๆ ซึ่งยังคงถือปฏิบัติกันอยู่บางตามชนบทหรือท้องถิ่นที่ห่างไกลออกไป เช่น ประเพณีลงเจ้านายหรือการเข้าทรง และประเพณีเสียผี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการละเล่นและการแสดงพื้นเมืองต่าง ๆ ที่จะจัดให้มีขึ้นควบคู่กับงานประเพณีต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะมีขึ้นเพื่อความสนุกสนานแล้ว ยังถือเป็นธรรมเนียมของท้องถิ่นด้วย เช่น การฟ้อนในงานบุญหรืองานปอย หรืองานต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง การเล่นโคมลอยซึ่งเล่นในเวลากลางวันและการเล่นวาวไฟในเวลากลางคืนก็มักจัดให้มีขึ้นในงานสงกรานต์ งานยี่เป็ง และงานบุญอื่น ๆ การแข่งกลองหลวง กลองปู่เจ้ ซึ่งเป็นกลองโบราณ และการแข่งบอกไฟ (พลุ) ก็จัดขึ้นในงานบุญงานปอยเช่นกัน

ในการใช้งานประเพณีมาเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปเยือนนั้น งานประเพณีประจำปีจะเหมาะสมที่สุด เพราะเป็นงานที่สามารถรู้กำหนดการจัดงานได้ล่วงหน้า เพราะเป็นงานประเพณีประจำปี เช่น งานสงกรานต์ งานลอยกระทง และงานสงกรานต์พระธาตุ เป็นต้น นอกจากงานประเพณีประจำปีจะมีสถานที่จัดงานที่แน่นอนซึ่งมักจะเป็นที่บริเวณศูนย์รวมของชุมชนหรือบริเวณสถานที่สำคัญของชุมชนและลักษณะสำคัญอีกประการสำหรับงานประเพณีที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ คือ เป็นงานประเภทเฉลิมฉลอง มีขบวนแห่ที่สวยงาม มีการแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรม และมีส่วนกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าไปร่วมได้ ดังตัวอย่างงานประเพณีที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปท่องเที่ยวกันมากที่สุด คือ งานสงกรานต์ เพราะ

มีขบวนแห่ทางสงกรานต์ที่สวยงาม และนักท่องเที่ยวเข้าร่วมเล่นสาคน้ำกับชาวท้องถิ่นได้อย่างสนุกสนาน หรืองานลอยกระทง เพราะมีขบวนแห่ทางพม่าศ และนักท่องเที่ยวก็สามารถร่วมลอยกระทงในวันงานได้

ดังนั้น งานประเพณีประจำปีจึงเป็นงานที่เหมาะสมสำหรับพัฒนาให้เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมากที่สุด ทั้งนี้อาจดึงเอาประเพณีทั่วไปมาประกอบในงานประเพณีประจำปีด้วย อาทิ จัดงานเลี้ยงขันโตก จัดงานศรีสุขวัญต้อนรับ จัดการแสดงหรือการละเล่นพื้นเมือง เช่น การฟ้อนพื้นเมือง การแข่งโคมลอย และการแข่งบอกไฟ เป็นต้น ทั้งนี้จะเป็นการอนุรักษ์ประเพณีเก่า ๆ ที่กำลังจะสูญหายไปให้ปรากฏอยู่ และเป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจด้านส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวด้วย

สำหรับงานเทศกาลซึ่งทางจังหวัดลำปางและลำพูนได้ริเริ่มขึ้นใหม่โดยเน้นวัตถุประสงค์เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวมาสู่จังหวัดเป็นหลักสำคัญ คือ งานหลวงเวียงละกอน จังหวัดลำปาง และงานเทศกาลวันลำไย จังหวัดลำพูน ก็มีแนวโน้มจะเป็นงานประเพณีที่มีชื่อเสียงต่อไป โดยหากมีการกำหนดวันจัดงาน สถานที่ และกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมที่เหมาะสมแล้ว ก็จะเป็นงานประเพณีอีก 2 งานที่แปลกไปจากงานประเพณีอื่น ๆ ที่ภาคเหนือมีอยู่แล้ว และจะมีผลดึงดูดทางการท่องเที่ยวได้มากด้วย

2.4.4 สรุปความสัมพันธ์

บริเวณที่ตั้งของจังหวัดลำปาง-ลำพูน เป็นที่ราบระหว่างหุบเขา ซึ่งมีลุ่มแม่น้ำที่สำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำวัง และแม่น้ำเจ้าพระยา จึงมีสภาพความอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำไหลเอื่อย และมีภูมิอากาศที่พอเหมาะต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นสภาพทางเศรษฐกิจซึ่งส่วนใหญ่ก็คือการเกษตรกรรม อยู่ในสภาพที่ค่อนข้างดี และมีแนวโน้มต่อไปภายหน้าหากสามารถนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนาได้อย่างเต็มที่แล้ว ก็จะทำให้อุตสาหกรรมเกษตร (Agro-Industry) เจริญก้าวหน้าขึ้นในจังหวัดลำปาง-ลำพูนอย่างแน่นอน เพราะปัจจัยต่าง ๆ เอื้ออำนวยให้

จากประวัติศาสตร์พื้นที่บริเวณนี้ก็เคยมีการตั้งถิ่นฐานและการตั้งชุมชนที่เจริญเป็นบ้านเป็น

เมืองมาแต่โบราณ มรดกทางศิลปวัฒนธรรมก็ยังคงสืบทอดมาจนปัจจุบัน ประกอบกับสภาพสังคมเป็นสังคมการเกษตร จึงเป็นปัจจัยที่ช่วยในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่สืบไป ทั้งนี้ก็เพราะวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมการเกษตรนั้นจะไม่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและสิ้นเชิง เช่นกับผู้คนในสังคมอุตสาหกรรม

ดังนั้นสภาพโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของจังหวัดลำปาง-ลำพูน จึงเหมาะต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์ทุกประเภท กับทั้งแนวโน้มของการพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่การอุตสาหกรรมเกษตรนั้น ก็มีได้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแต่อย่างใด ยิ่งแต่จะเป็นการสนับสนุนเสียอีก หากการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง-ลำพูนเป็นไปอย่างถูกต้องแล้ว นอกจากจะเป็นการสร้างอาชีพกระจายไปสู่ประชาชนแล้ว ยังจะเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูไว้ซึ่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน การฟื้นฟูอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้าน และการอนุรักษ์ธรรมชาติพุกป่าเขาแม่น้ำลำธาร อีกด้วย

2.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตจังหวัดลำปาง-ลำพูนนั้นจะสอดคล้องกับลักษณะสภาพทางกายภาพ กล่าวคือ เป็นที่ราบระหว่างหุบเขา ดังนั้น พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 75 จึงเป็นพื้นที่ป่าไม้ และเหลืออีกเพียงประมาณร้อยละ 25 ที่พอจะประมาณเป็นพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร ซึ่งจะขอแยกกล่าวเป็นรายจังหวัดได้ ดังนี้

จังหวัดลำปาง สภาพการใช้ที่ดินโดยทั่วไปมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งหมด รองลงมาคือ การใช้พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรกรรมประมาณร้อยละ 11 และที่เหลืออีกร้อยละ 19 เป็นพื้นที่อื่น ๆ จากจำนวนพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรรวมทั้งหมด ยังจำแนกออกได้คือ ไร่ทำนาสูงสุดถึงร้อยละ 67.3 รองลงมาใช้ปลูกพืชไร่ร้อยละ 21.25 และเป็นพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นร้อยละ 2.87 นอกจากนั้นใช้เป็นที่อยู่อาศัย ทุ่งหญ้า สวนผักสวนดอกไม้ และอื่น ๆ ประมาณร้อยละ 8.65

สำหรับลักษณะการถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมนี้ ประมาณร้อยละ 85.57 เป็นการถือครองของตนเอง ส่วนที่เหลือคือร้อยละ 14.43 เป็นการถือครองโดยการเช่า และขนาดพื้นที่ถือครองส่วนใหญ่จะต่ำกว่า 10 ไร่

จังหวัดลำพูน สภาพการใช้ที่ดินโดยทั่วไปเป็นป่าไม้ประมาณร้อยละ 67.63 ของพื้นที่ทั้งหมด รองลงมาคือ การใช้พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรกรรมประมาณร้อยละ 23.08 เป็นที่รกร้างว่างเปล่าและที่ทิ้งร้างหลังจากการทำไร่เลื่อนลอยประมาณร้อยละ 5.57 เป็นที่อยู่อาศัยและสถานที่ราชการประมาณร้อยละ 3.41 ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 0.32 เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติและที่เหมืองแร่

จากจำนวนพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรกรรมนั้น ยังจำแนกออกได้คือ ใช้น้ำนาสูงสุดถึงร้อยละ 18.49 รองลงมาใช้ปลูกพืชไร่และทำสวนร้อยละ 4.58 และที่น้ำสังเกตว่าพื้นที่แหล่งน้ำธรรมชาติมีมากถึง 7,761 ไร่ หรือร้อยละ 0.28 ของพื้นที่ทั้งหมด ทั้งนี้ก็เพราะมีบางส่วนของพื้นที่ก็เกิดขึ้นในแม่น้ำปิงบริเวณเหนือเขื่อนภูมิพลอยู่ในเขตพื้นที่ของจังหวัดลำพูนด้วย

ตารางที่ 2.4 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินและพื้นที่ครองของจังหวัดลำปาง
และจังหวัดลำพูน พ.ศ.2521

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	พื้นที่ (ไร่)	ร้อยละ
จังหวัดลำปาง		
พื้นที่ทั้งหมด	7,823,750	100.00
พื้นที่ป่าไม้และอื่น ๆ	6,940,872	88.71
พื้นที่ครองเพื่อการเกษตร	882,878	11.29
ที่อยู่อาศัย	45,716	5.18
พนา	593,827	67.26
ที่พืชไร่	187,606	21.25
ที่พืชผลและไม้ยืนต้น	25,313	2.87
ที่สวนผักและสวนไม้ดอก	1,714	0.19
ที่ป่าโปร่งและทุ่งหญ้า	18,043	2.04
ที่อื่น ๆ	10,659	1.21
จังหวัดลำพูน		
พื้นที่ทั้งหมด	2,755,000	100.00
พื้นที่ป่าไม้และอื่น ๆ	1,863,144	67.63
พื้นที่อยู่อาศัยและสถานราชการ	93,860	3.41
พื้นที่เหมืองแร่	1,171	0.04
พื้นที่พนา	509,514	18.49
พื้นที่ไร่และสวน	126,150	4.58
พื้นที่แหล่งน้ำธรรมชาติ	7,761	0.28
พื้นที่ทิ้งร้างและรกร้างว่างเปล่า	153,400	5.57

ที่มา: กองเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.6 การคมนาคมและการขนส่ง

การคมนาคมในจังหวัดลำปาง-ลำพูน นับว่าสะดวกมาก สามารถติดต่อได้ถึง 3 ทางคือ

- ทางรถยนต์ ในปัจจุบันนี้มีบทบาททางเศรษฐกิจอย่างมากและสามารถใช้ได้ตลอดทุกฤดู โดยมีถนนพหลโยธินซึ่งเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 เป็นสายหลัก เชื่อมระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง และมีถนนสายพิษณุโลก-หล่มสัก เชื่อมภาคเหนือและภาคอีสาน ส่วนเส้นทางระหว่างจังหวัดภายในภาคเหนือก็สามารถติดต่อได้ทั่วถึง

นอกจากนี้ยังมีโครงการทางหลวงสายเอเชีย ซึ่งเป็นทางเชื่อมระหว่างประเทศ โดยเริ่มต้นจากประเทศตุรกี ผ่านประเทศอิรัก อิหร่าน อัฟกานิสถาน ปากีสถาน อินเดีย บังกลาเทศ พม่า และเข้าประเทศไทยที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผ่านจังหวัดลำปางลงสู่ภาคกลางด้วย

- ทางรถไฟ เริ่มต้นจากสถานีกรุงเทพหัวลำโพง ไปสิ้นสุดปลายทางที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สระบุรี ลพบุรี ชัยนาท นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก อุตรดิตถ์ ลำปาง และลำพูน รวมระยะทาง 851 กิโลเมตร

- ทางอากาศ มีสายการบินของบริษัทเดินอากาศไทย จำกัด บริการระหว่างกรุงเทพฯ กับภาคเหนือ และได้มีสนามบินที่จังหวัดลำปางด้วย นอกจากนี้ในภาคเหนือเองก็มีสนามบินระหว่างจังหวัดอีก 7 แห่ง คือ สนามบินจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน พิษณุโลก และตาก

สำหรับทางน้ำนั้น แม่น้ำในเขตจังหวัดลำปาง-ลำพูน จะมีแม่น้ำสายสำคัญหลายสายไหลผ่าน แต่เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศเป็นที่สูงและมีภูเขามาก กั้ทั้งมีการใช้เป็นแหล่งกักเก็บน้ำต้นเขื่อนภูมิพล และมีการสร้างฝายต่าง ๆ จึงไม่สามารถใช้ทางน้ำเป็นเส้นทางสัญจรระยะยาวได้

การขนส่งในจังหวัดลำปาง-ลำพูน มีองค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) ให้บริการขนส่งสินค้าในจังหวัดและอำเภอต่าง ๆ โดยมีสถานีขององค์การตั้งอยู่ทั้งในจังหวัดลำปาง

และลำพูน นอกจากนี้ยังมีผู้ประกอบการขนส่งสาธารณะ (Common Carrier) เป็นผู้รับจ้างขนส่งสินค้าทั่วไปทั้งในจังหวัดและระหว่างจังหวัดด้วย

ก. ทางรถยนต์

จังหวัดลำปาง ด้วยทำเลที่ตั้งเป็นจุดศูนย์กลางของภาคเหนือตอนบน จึงมีเส้นทางคมนาคมผ่านทั้งทางรถยนต์ ทางรถไฟ และทางเครื่องบิน ดังนั้นการเดินทางสู่จังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนบนก็ต้องผ่านจังหวัดลำปางเป็นด่านแรก จึงนับได้ว่าทำเลที่ตั้งเอื้ออำนวยต่อการเดินทางมาแวะเยือนเป็นอย่างดี สำหรับการคมนาคมตามเส้นทางต่าง ๆ นั้น มีรายละเอียดดังนี้

1. ทางรถยนต์ จากกรุงเทพฯ มีเส้นทางสายสำคัญที่เชื่อมต่อกับจังหวัดลำปาง คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 หรือถนนพหลโยธิน ซึ่งเป็นเส้นทางในโครงการเส้นทางสายเอเชียหมายเลข 2 ที่ขึ้นจากภาคกลาง ผ่านจังหวัดลำปาง พะเยา ไปออกประเทศพม่าที่จังหวัดเชียงราย ระยะระหว่างกรุงเทพฯ - ลำปาง ประมาณ 600 กิโลเมตร นอกจากนี้ภายในจังหวัดมีทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดติดต่อกับอำเภอต่าง ๆ สายสำคัญมีดังนี้

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 ซึ่งแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ที่อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ผ่านจังหวัดพิจิตร พิษณุโลก อุตรดิตถ์ ถึงอำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ แล้วผ่านจังหวัดลำปาง ลำพูน เข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นเส้นทางใหม่ที่สั้นระยะทางกว่าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 และการจราจรคับคั่งน้อยกว่า จึงเป็นเส้นทางหนึ่งที่เริ่มใช้เดินทางจากกรุงเทพฯ ขึ้นสู่ภาคเหนือตอนบน

ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1034 เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างอำเภอเกาะคา กับอำเภอห้างฉัตร

ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1035 เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างอำเภอเมืองลำปาง อำเภอแจ้ห่ม และอำเภอวังเหนือ

ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1036 เป็นเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างบ้านพ่อน

อำเภอเมืองลำปาง อำเภอแม่ทะ และสถานีรถไฟแม่ทะ

นอกจากนี้ยังมีสายอื่น ๆ อีกตามข้อมูลในตารางที่ 2.5 และตารางที่ 2.6 โดยสรุปสภาพการคมนาคมโดยทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดดีมากและสะดวกสบาย มีทางให้เลือกหลายสาย พร้อมทั้งมีถนนสาย By Pass หรือถนนอ้อมตัวเมือง ซึ่งช่วยให้ลดการคับคั่งของการจราจรในตัวเมือง แต่การคมนาคมกับท้องถิ่นยังไม่อยู่ในสภาพดีเท่าที่ควร ถนนชนบทส่วนใหญ่อยู่ในสภาพชำรุดและขาดแคลนในบางพื้นที่

จังหวัดลำพูน ทำเลที่ตั้งของจังหวัดลำพูนเป็นเมืองผ่านเข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่และตั้งอยู่ใกล้กันมาก ดังนั้นการคมนาคมขนส่งต่าง ๆ จึงมุ่งสู่จังหวัดเชียงใหม่เป็นสำคัญ แต่ก็สามารถเดินทางต่อมาจังหวัดลำพูนได้สะดวกและรวดเร็ว เพราะระยะทางระหว่างจากตัวจังหวัดห่างกันเพียง 29 กิโลเมตรเท่านั้น การคมนาคมของจังหวัดลำพูนจะมีแต่ทางบกเท่านั้น เนื่องจากทางน้ำถูกปิดกั้นด้วยฝาย และทางอากาศจะใช้ร่วมกับท่าอากาศยานจังหวัดเชียงใหม่ แล้วเดินทางโดยรถยนต์ต่อมาจังหวัดลำพูนได้โดยสะดวก สำหรับการคมนาคมทางบกมีรายละเอียดดังนี้

1. ทางรถยนต์ จากกรุงเทพฯ มีเส้นทางสายสำคัญที่เชื่อมต่อกับจังหวัดลำพูนคือทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 หรือถนนพหลโยธิน (ทางสายเอเชียหมายเลข 2) ถึงจังหวัดลำปาง เปลี่ยนเข้าสู่เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 เข้าสู่จังหวัดลำพูน รวมระยะทาง 689 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดติดต่อกับอำเภออื่น ๆ สายสำคัญมีดังนี้

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 106 แยกจากอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ผ่านอำเภอลี้ อำเภอบ้านโฮ้ง อำเภอป่าซาง และเข้าอำเภอเมืองลำพูน รวมระยะทาง 120 กิโลเมตร

ทางหลวงจังหวัดสายสำคัญ ๆ ได้แก่

สายที่ 1	ลำพูน-ริมปิง-หางดง	ระยะทาง 4 กิโลเมตร
สายที่ 2	ลำพูน-วังทอง	ระยะทาง 3 กิโลเมตร
สายที่ 3	ป่าเหว-ริมปิง	ระยะทาง 13 กิโลเมตร
สายที่ 4	ท่าจักร-แม่ทา (ลูกรัง)	ระยะทาง 36 กิโลเมตร

สายที่ 5 บ้านแพะ-บ้านโสัง (ลูกรัง) ระยะทาง 33 กิโลเมตร

นอกจากนี้ยังมีทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดสายอื่น ๆ อีกหลายสาย ซึ่งติดต่อกันระหว่างอำเภอหรือชุมชนต่าง ๆ ภายในเขตจังหวัดลำพูน ซึ่งหากรวมระยะทางแล้วในเขตจังหวัดลำพูนจะมีทางหลวงแผ่นดินยาว 229.632 กิโลเมตร และทางหลวงจังหวัดรวม 680.199 (ที่มา : แขวงทางหลวงลำพูน) ส่วนถนนในชนบทที่เชื่อมต่อกันระหว่างอำเภอกับตำบล ตำบลกับหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นถนนดินลูกรัง จะใช้ได้เฉพาะฤดูแล้งและมีฝุ่นมาก ในฤดูฝนเป็นโคลนตมใช้การไม่สะดวกหรือใช้การไม่ได้เลย เพราะมักถูกน้ำท่วมเสียหายและเกินกำลังความสามารถของจังหวัดที่จะซ่อมแซมบำรุงรักษาได้ทุกฤดูกาล

การจราจร การจราจรบนถนนสายต่าง ๆ ในเขตจังหวัดลำปาง-ลำพูนจะมีความคับคั่งหรือเบาบางเพียงใด (ตามตารางที่ 2.5 และ 2.6) ก็เพราะความสำคัญของจุดต้นทางและจุดปลายทาง หรืออาจเพราะเป็นทางผ่านไปสู่อำเภอที่มีความสำคัญต่าง ๆ ได้แก่

บนทางหลวงแผ่นดินของจังหวัดลำปาง-ลำพูน ปริมาณการจราจรจะคับคั่งมากบนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 หรือทางหลวงสายเอเชียหมายเลข 2 หรือถนนพหลโยธิน ซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญที่เชื่อมระหว่างจังหวัดต่าง ๆ จากภาคกลางไปสู่ภาคเหนือสุด และบนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 เพราะเป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างภาคอีสานและจังหวัดภาคเหนือขึ้นกับจังหวัดเชียงใหม่ศูนย์กลางของภาคเหนือ ช่วงทางหลวงที่มีการจราจรคับคั่งมากที่สุดคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ช่วงเกาะคา-ลำปาง ก็มีการจราจร 5,067 คันต่อวัน เพราะเป็นทางผ่านจากจังหวัดภาคกลางกับจังหวัดภาคเหนือตอนบนได้ทุกจังหวัด รองลงมาจะเป็นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 ช่วงจากตอนบนของจังหวัดลำปางไปสู่ทางแยกเข้าจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน ซึ่งปริมาณการจราจรเฉลี่ย 3,781 คันต่อวัน ทั้งนี้เพราะเป็นช่วงทางผ่านจากจังหวัดลำปางและจังหวัดอื่น ๆ ตอนล่างไปสู่จังหวัดลำพูนและจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคเหนือ

ส่วนทางหลวงแผ่นดินสายอื่น ๆ การจราจรจะเบาบางเพราะเป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างอำเภอเล็ก ๆ และเชื่อมระหว่างจังหวัดลำพูนและจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น

บนทางหลวงจังหวัดของจังหวัดลำปาง-ลำพูนจะคับคั่งหรือเบาบางก็ขึ้นอยู่กับขนาดและความสำคัญของชุมชนจุดคนทางและปลายทาง เช่นจะมีการจราจรคับคั่งมากพอควรในเส้นทางหลวงจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้ ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1036 ระหว่างบ้านฟ่อน-สถานีแม่ทะ ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1034 ระหว่างเกาะคา-ห้างฉัตร และทางหลวงจังหวัดหมายเลข 1038 ระหว่างลำปาง-ท่าอากาศยาน เป็นต้น (ดูรายละเอียดในตารางที่ 2.6 ประกอบ)

ตารางที่ 2.5 แสดงปริมาณการจราจรบนทางหลวงแผ่นดินของจังหวัดลำปาง-ลำพูน
ปี พ.ศ. 2525

เส้นทาง	คนทาง-ปลายทาง	ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน			รวม
		รถส่วนตัวและรถรับจ้าง	รถโดยสาร	รถบรรทุก	
11	เด่นชัย-ลำปาง	974	528	1,045	2,547
11	ลำปาง-แม่ทา	988	341	1,176	2,505
11	แม่ทา-สามแยกคอยติ	1,106	532	2,160	3,798
11	สามแยกคอยติ-กม. 85+452	1,092	363	2,308	3,763
1	เถิน-สบปราบ	750	571	1,165	2,486
1	สบปราบ-เกาะคา	892	459	740	2,091
1	เกาะคา-ลำปาง	1,560	1,605	1,902	5,067
1	สาย By pass ลำปาง	526	743	1,609	2,878
1	ลำปาง-กม. 770+000	330	380	383	1,626
1	กม. 770+000-งาว	376	175	424	975
1	งาว-พะเยา	338	311	630	1,279
106	เถิน-ลี้	42	162	293	497
106	ลี้-ลำพูน	1,106	888	501	2,495
106	ลำพูน-เชียงใหม่	580	943	1,496	3,419

ที่มา: กรมทางหลวง, พ.ศ. 2525

ตารางที่ 2.6 แสดงปริมาณการจราจรบนทางหลวงจังหวัด
จังหวัดลำปาง-ลำพูน ปี 2525

เส้นทาง	ต้นทาง-ปลายทาง	ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน			รวม
		รถส่วนตัวและ รถรับจ้าง	รถโดยสาร	รถบรรทุก	
1034	เกาะคา-ทางฉัตร	764	611	282	1,657
1035	ลำปาง-แจ่ม	484	358	731	1,572
1035	แจ่ม-วังเหนือ	110	198	359	667
1036	บ้านพ่อน-สถานีแม่ทะ	649	852	665	2,166
1037	ศรีชุม-บ้านแม่ทะ	328	530	594	1,461
1038	ลำปาง-ท่าอากาศยาน ฯ	535	507	659	1,611
1039	ลำปาง-ทางฉัตร	441	290	281	1,012
1029	ลำพูน-วังทอง	44	18	120	182
1030	ป่าเทว-ริมปิง	46	75	387	502
1031	บ้านแพะ-เวียงสวนกล้วย	45	162	400	607
1032	ป่าซาง-เวียงสวนกล้วย	44	152	268	464
1033	ทาจจักร-แม่ทา	144	369	659	1,172

ที่มา: กรมทางหลวง, พ.ศ. 2525

รถโดยสารประจำทาง ในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง-ลำพูน มีรถโดยสารประจำทางที่วิ่งบริการทั้งกับกรุงเทพฯ ฯ ระหว่างจังหวัดใกล้เคียง และภายในจังหวัดลำปาง-ลำพูนจะมีจำนวนอยู่มากพอสมควร ซึ่งจะสามารถให้บริการกับประชาชนผู้ใช้สัญจรไปมาเป็นประจำและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาสู่จังหวัดลำปาง-ลำพูน จะขอแยกกล่าวดังนี้

รถโดยสารประจำทางที่วิ่งบริการระหว่างกรุงเทพฯ ฯ กับจังหวัดลำปาง-ลำพูนมีอยู่ถึง

27 เที่ยว (ไป-กลับ)/วัน ซึ่งแยกเป็นระหว่างกรุงเทพฯ ๑ กับลำปาง 20 เที่ยว/วันและระหว่างกรุงเทพฯ ๑ กับลำพูน 7 เที่ยว/วัน จะมีบริการทั้งของบริษัทขนส่ง จำกัด และบริษัทเอกชน พร้อมมีทั้งรถปรับอากาศและรถธรรมดา โดยเริ่มบริการตั้งแต่เวลา 6.30 น. จนกระทั่ง 21.30 น. ใช้เวลาเดินทางประมาณ 9-10 ชั่วโมง มักจะเริ่มออกจากจุดต้นทางตอนเช้าและตอนหัวค่ำและถึงจุดปลายทางตอนเย็นและตอนเช้ามืด นอกจากนี้หากผู้โดยสารพลาดการใช้บริการของรถโดยสารประจำทางถึงจังหวัดลำปาง-ลำพูนโดยตรง ก็สามารถใช้รถโดยสารประจำทางที่มุ่งสู่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และพะเยาได้ เพราะจังหวัดลำปาง-ลำพูนเป็นทางผ่านพอดี ดังนั้นการใช้บริการโดยสารรถประจำทางไปสู่จังหวัดลำปาง-ลำพูนจึงนับว่าสะดวกสบาย เพราะสามารถเลือกเดินทางได้มากและคล่องตัว

ส่วนการติดต่อระหว่างจังหวัดลำปาง-ลำพูนกับจังหวัดใกล้เคียงก็สะดวกสบายเช่นกัน มีรถประจำทางวิ่งติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ทั้งในภาคเหนือและภาคกลางรวม 255 เที่ยวต่อวัน โดยแยกเป็นระหว่างจังหวัดลำปางกับจังหวัดอื่น ๆ 97 เที่ยว/วัน มีรถประจำทางสายที่จุดเริ่มต้นหรือจุดปลายทางที่จังหวัดลำปางถึง 79 เที่ยว/วัน และมีรถประจำทางวิ่งติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่สูงสุดถึง 57 เที่ยว/วัน (ทั้งนี้ต้องวิ่งผ่านจังหวัดพะเยาค่ะ) รองลงมาคือวิ่งติดต่อกับจังหวัดพะเยา 14 เที่ยว/วัน ส่วนจังหวัดลำพูนมีรถประจำทางวิ่งติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงอื่น ๆ ถึง 158 เที่ยว/วัน มีรถประจำทางสายที่จุดเริ่มต้นหรือจุดปลายทางที่จังหวัดลำพูนถึง 146 เที่ยว/วัน และมีรถประจำทางวิ่งติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่สูงสุดถึง 146 เที่ยว/วัน แสดงให้เห็นว่าจังหวัดลำปางมีการติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด และจังหวัดลำพูนก็มีการติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุดจนแทบน่าจะจัดรวมอยู่ในบริเวณจังหวัดเชียงใหม่ด้วย (ดูตารางที่ 2.7 ประกอบ)

สำหรับการติดต่อภายในตัวจังหวัด ระหว่างอำเภอต่ออำเภอ หรือชุมชนใหญ่ต่อชุมชนใหญ่ ก็มีรถประจำทางที่จดทะเบียนวิ่งบริการอยู่หลายสาย ซึ่งมีลักษณะเป็นรถบัสขนาดเล็กและรถบรรทุกสองแถว ที่ชาวท้องถิ่นเรียกว่ารถสี่ล้อ นอกจากนี้ยังมีรถสามล้อ รถจักรยานยนต์ และรถแท็กซี่รับจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะให้บริการเฉพาะเวลากลางวันเท่านั้น

จากตารางที่ 2.8 เมื่อนำจำนวนเที่ยวรถโดยสารประจำทางที่วิ่งผ่านจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งมีสถานีจุดต้นทางหรือปลายทางอยู่ที่จังหวัดลำปาง-ลำพูนมาพิจารณาแล้ว จะพบว่าจังหวัดลำพูน

ตารางที่ 2.7 แสดงข้อมูลรถโดยสารประจำทางระหว่างกรุงเทพฯ - ลำปาง และกรุงเทพฯ - ลำพูน

ชื่อบริษัท	สถานีต้นทาง	สถานีปลายทาง	ระยะทาง (ก.ม.)	ระยะเวลาเดินทาง ชั่วโมง/เที่ยว	จำนวนเที่ยว ไป-กลับ/วัน
(1)	กรุงเทพฯ ฯ	ลำปาง			
บขส. (ธรรมดา)	สถานีขนส่งสายเหนือ	สถานีขนส่ง จ.ลำปาง	610	9.41	10
บขส. (ปรับอากาศ)	สถานีขนส่งสายเหนือ	สถานีขนส่ง จ.ลำปาง	610	9.41	
ถาวรฟาร์ม	สถานีขนส่งสายเหนือ	ตรงข้ามโรงแรม 9 มิถุนา	610	9.41	2
ทันจิตทัวร์	สถานีขนส่งสายเหนือ	หอนาฬิกา	610	9.41	2
ทัวร์เศรษฐกิจ	ถนนเพลินจิต		610	9.41	2
พิมานทัวร์	สี่แยกราชประสงค์	หน้าโรงเรียนเทศบาล 4	610	9.41	2
แอมบาสซาเคอร์ทัวร์	120/67 หลังโรงแรม อินทรา	ทางแยกป้อมตำรวจ ถนนซูเปอร์ไฮเวย์	610	9.41	1
พรสวรรค์ทัวร์	สถานีขนส่งสายเหนือ	ร้านอาหารพรสวรรค์	610	9.41	1
				รวม	20

ตารางที่ 2.7 (ต่อ)

ชื่อบริษัท	สถานีต้นทาง	สถานีปลายทาง	ระยะทาง (ก.ม.)	ระยะเวลาเดินทาง ชั่วโมง/เที่ยว	จำนวนเที่ยว ไป-กลับ/วัน
(2)	กรุงเทพ ฯ	ลำพูน			
บขส. (ธรรมดา)	สถานีขนส่งสายเหนือ	สถานีขนส่งจังหวัดลำพูน	698	8.35	2
บขส. (ปรับอากาศ)	สถานีขนส่งสายเหนือ	สถานีขนส่งจังหวัดลำพูน	698	8.35	1
สยามเฟิร์สทัวร์	ซอยรางน้ำโรงแรมปาร์ค	ตลาดลำพูน	698	8.35	1
แอมบาสซาเคอร์ทัวร์	120/67 หลังโรงแรมอินทรา	หน้าตลาดเมืองลำพูน	698	8.35	1
พรสวรรค์ทัวร์	สถานีขนส่งสายเหนือ	ร้านพิสมัย	698	8.35	1
ปอยหลวงทัวร์	ถนนเกษร	ร้านชั้นเคี้ยว	698	8.35	1
				รวม	7

ที่มา: กรมการขนส่งทางบก และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 2.8 แสดงข้อมูลเกี่ยวกับรถโดยสารประจำทางที่ติดต่อระหว่างจังหวัดลำปาง-
ลำพูน และจังหวัดใกล้เคียง

ชื่อเส้นทาง	ระยะทาง (กิโลเมตร)	ระยะเวลาเดินทาง ชั่วโมง/เที่ยว	จำนวนเที่ยว ไป-กลับ/วัน
(1) จังหวัดลำปาง			
นครสวรรค์-ลำปาง	364	5.23	8
ลำปาง-พะเยา	140	2.32	14
ลำปาง-แม่สาย	288	6.31	28
ลำปาง-เชียงใหม่	287	6.38	13
พิษณุโลก-เชียงใหม่	416	6.01	6
ลำปาง-เชียงราย	220	6.35	16
เชียงใหม่-น่าน	326	6.49	8
เชียงใหม่-ขอนแก่น	774	11.03	4
		รวม	97
(2) จังหวัดลำพูน			
เชียงใหม่-ลำพูน (ก. วนซ้าย)	29	0.56	73
เชียงใหม่-ลำพูน (ข. วนขวา)	39	0.47	73
เชียงใหม่-ขอนแก่น	774	11.03	4
เชียงใหม่-ตาก			2
เชียงใหม่-นครสวรรค์	468		6
		รวม	158

ที่มา: กรมการขนส่งทางบก และสำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำพูน

ตารางที่ 2.9 แสดงจำนวนเที่ยวรถโดยสารประจำทางที่ผ่านจังหวัดต่าง ๆ โดยมีต้นทางหรือปลายทาง
อยู่ที่จังหวัดลำปาง และจังหวัดลำพูน ต่อ 1 วัน

เส้นทาง	กำแพงเพชร	นครสวรรค์	ลำปาง	ลำพูน	เชียงใหม่	พะเยา	เชียงราย
บขส. กรุงเทพ ฯ - ลำปาง (ธรรมดา)	10	10	10	-	-	-	-
บขส. กรุงเทพ ฯ - ลำปาง (ปรับอากาศ)	-	3	3	-	-	-	-
ถาวรฟาร์ม กรุงเทพ ฯ - ลำปาง	-	2	2	-	-	-	-
ทันจิตต์ทัวร์ กรุงเทพ ฯ - ลำปาง	-	2	2	-	-	-	-
ทัวร์เศรษฐี กรุงเทพ ฯ - ลำปาง	2	-	2	2	-	-	-
พิมานทัวร์ กรุงเทพ ฯ - ลำปาง	2	-	2	2	-	-	-
แอมบาสซาเคอร์ทัวร์ กรุงเทพ ฯ - ลำปาง	-	1	1	1	-	-	-
พรสวรรค์ทัวร์ กรุงเทพ ฯ - ลำปาง	-	1	1	-	-	-	-
สยามเฟิร์สทัวร์ กรุงเทพ ฯ - ลำพูน	-	1	1	1	-	-	-
ปอยหลวงทัวร์ กรุงเทพ ฯ - ลำพูน	1	-	-	1	-	-	-
บขส. กรุงเทพ ฯ - ลำพูน (ธรรมดา)	-	2	-	2	-	-	-
บขส. กรุงเทพ ฯ - ลำพูน (ปรับอากาศ)	-	1	-	1	-	-	-
บขส. นครสวรรค์ - ลำปาง	8	8	8	-	-	-	-
บขส. ลำปาง - พะเยา	-	-	14	-	-	14	-

ตารางที่ 2.9 (ต่อ)

เส้นทาง	กำแพงเพชร	นครสวรรค์	ลำปาง	ลำพูน	เชียงใหม่	พะเยา	เชียงราย
บขส. ลำปาง-แม่สาย	-	-	28	-	-	28	28
บขส. ลำปาง-เชียงใหม่	-	-	13	-	-	13	13
บขส. ลำปาง-เชียงราย	-	-	16	-	-	16	16
บขส. เชียงใหม่-ลำพูน (ก.)	-	-	-	73	73	-	-
บขส. เชียงใหม่-ลำพูน (ข.)	-	-	-	73	73	-	-
รวม	23	31	103	156	146	71	57

ที่มา: กรมการขนส่งทางบก และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

มีรถโดยสารประเภทดังกลาววิ่งผ่านมากที่สุดถึง 156 เที่ยว รองลงไปคือ จังหวัดเชียงใหม่ 146 เที่ยว จังหวัดลำปาง 103 เที่ยว จังหวัดพะเยา 71 เที่ยว จังหวัดเชียงราย 57 เที่ยว จังหวัดนครสวรรค์ 31 เที่ยว และจังหวัดกำแพงเพชร 23 เที่ยว จากการจัดลำดับรถประจำทางดังกลาว จะแสดงความสัมพันธ์ของการคมนาคมระหว่างจังหวัดลำปางและจังหวัดลำพูนกับจังหวัดอื่น ๆ ได้ดี คือ จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดเล็ก แต่เป็นสถานีจอดต้นทางหรือปลายทางของรถโดยสารประจำทางมากที่สุด เพราะมีการคมนาคมติดต่อกับจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุดและในระยะไกลมากเพียง 29 กิโลเมตร ระหว่างชุมชนตัวจังหวัด 2 แห่ง จึงทำให้เกิดคมนาคมติดต่อกันได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะสภาพชุมชนของจังหวัดมีขนาดเล็กและต้องอาศัยพึ่งพาตัวจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีขีดความเจริญสูงสุดของภาคเหนือ ส่วนจังหวัดลำปางจะมีรถโดยสารประจำทางผ่านรองลงมาคือ 103 เที่ยว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเส้นทางที่คมนาคมติดต่อกับจังหวัดพะเยาและเชียงราย เพราะทำเลที่ตั้งเป็นทางผ่านไปสู่อีสานสองจังหวัดอยู่แล้ว นอกจากนี้ความสัมพันธ์ทางการคมนาคมติดต่อกับจังหวัดอื่นที่ทางไกลออกไปนั้น จะติดต่อกับจังหวัดนครสวรรค์มากกว่าจังหวัดกำแพงเพชร เพราะเป็นจุดแวะพักครั้งทางของการคมนาคมติดต่อบetween ภาคกลางและภาคเหนือ และจังหวัดนครสวรรค์เป็นเมืองซึ่งมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจสูงอยู่ด้วย

ข. ทางรถไฟ

การเดินทางโดยรถไฟไปสู่จังหวัดลำปาง-ลำพูน สามารถจะใช้รถไฟขบวนเดียวกันได้ เพราะรถไฟที่วิ่งขึ้นสู่ภาคเหนือจะผ่านจังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน แล้วไปสิ้นสุดที่สถานีรถไฟจังหวัดสุโขทัย ดังนั้นการเดินทางไปสู่จังหวัดลำปาง-ลำพูนจึงสะดวก สามารถสำรองที่โดยสารได้ล่วงหน้า และโดยเฉพาะผู้โดยสารที่จะขึ้น-ลงสถานีจังหวัดลำพูนก็อาจไปใช้สถานีต้นทางที่จังหวัดเชียงใหม่ได้ เพราะตั้งอยู่ไม่ห่างไกลกัน ขบวนรถไฟที่ขึ้นลงจังหวัดลำปาง-ลำพูนมี 5 ขบวน และมีรายละเอียด ดังนี้

รถขบวนที่	สถานีต้นทาง	ออกเวลา	ถึงลำปางเวลา	ถึงลำพูนเวลา	สถานีปลายทาง	ถึงเวลา
เที่ยวขึ้น						
รถธรรมดาขบวนที่ 99	พิษณุโลก	19.40	02.27	04.36	เชียงใหม่	05.00
รถเร็วขบวนที่ 37	กรุงเทพ ฯ	15.45	04.02	05.58	เชียงใหม่	06.20
รถด่วนขบวนที่ 7	กรุงเทพ ฯ	18.00	05.33	07.28	เชียงใหม่	07.50
รถเร็วขบวนที่ 57	กรุงเทพ ฯ	19.30	07.57	09.53	เชียงใหม่	10.15
รถรวมขบวนที่ 467	พิษณุโลก	06.15	15.56	19.12	เชียงใหม่	19.45
เที่ยวลง						
รถรวมขบวนที่ 468	เชียงใหม่	06.40	10.06	07.29	พิษณุโลก	19.25
รถธรรมดาขบวนที่ 98	เชียงใหม่	08.00	10.34	08.27	พิษณุโลก	17.15
รถเร็วขบวนที่ 38	เชียงใหม่	14.45	16.56	15.09	กรุงเทพ ฯ	05.40
รถด่วนขบวนที่ 8	เชียงใหม่	16.50	18.57	17.13	กรุงเทพ ฯ	06.30
รถธรรมดาขบวนที่ 100	เชียงใหม่	18.45	21.07	19.11	พิษณุโลก	04.05
รถเร็วขบวนที่ 58	เชียงใหม่	17.50	20.03	18.16	กรุงเทพ ฯ	08.35

ที่มา: การรถไฟแห่งประเทศไทย

นอกจากรถโดยสารขบวนข้างต้นผ่านจังหวัดลำปาง-ลำพูนแล้ว ยังมีรถสินค้าเพื่อประโยชน์ด้านการขนส่งผ่านอีกวันละ 4 ขบวน

ทางเครื่องบิน

การเดินทางโดยเครื่องบินไปสู่จังหวัดลำปาง-ลำพูน สามารถอาศัยเที่ยวบินต่าง ๆ ของบริษัทเดินอากาศไทย จำกัด ดังนี้

ก. เที่ยวบินไป-กลับระหว่างกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ โดยเครื่องบินแบบโบอิง 737 ความจุ 115 ที่นั่ง ใช้เวลาเดินทาง 60 นาที จะมีเที่ยวบินไปและกลับทุกวัน วันละ 5 เที่ยวบินและในวันศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ และจันทร์จะเพิ่มเที่ยวบินพิเศษในตอนกลางคืน ๆ ละ 1 เที่ยวบินซึ่งผู้โดยสารสามารถไปลงที่สนามบินเชียงใหม่แล้วนั่งรถแท็กซี่หรือรถโดยสารประจำทางไปสู่จังหวัดลำปาง-ลำพูนได้ โดยเฉพาะตัวจังหวัดลำพูนจะอยู่ใกล้ที่ตั้งสนามบินเชียงใหม่มากประมาณเพียง 27 กิโลเมตรเท่านั้น

ข. เที่ยวบินไป-กลับระหว่างกรุงเทพฯ - พิษณุโลก โดยเครื่องบินแบบชอร์ต 330 ความจุ 42 ที่นั่ง ใช้เวลาเดินทาง 35 นาที จะมีเที่ยวบินไปและกลับทุกวัน วันละ 2 เที่ยวบินจากสนามบินจังหวัดพิษณุโลกจะมีเที่ยวบินไป-กลับจังหวัดลำปางโดยตรง โดยเครื่องบินแบบชอร์ต 330 เช่นกัน จะมีบินในวันอังคาร พฤหัสบดี และเสาร์ วันละ 1 เที่ยวบิน โดยออกจากพิษณุโลกเวลา 8.30 น. แวะแพร่ ถึงลำปางเวลา 9.50 น. แล้วบินต่อไปถึงเชียงใหม่ เที่ยวบินกลับออกจากเชียงใหม่เวลา 14.20 น. ถึงลำปาง 14.45 น. แวะแพร่ และถึงพิษณุโลกเวลา 16.30 น. จะใช้เวลาบินระหว่างพิษณุโลก-ลำปางเท่ากับ 1 ชั่วโมง 20 นาที

โดยสรุปหากเดินทางจากกรุงเทพฯ - โดยเครื่องบินเที่ยว 7.15 น. ไปลงที่พิษณุโลก เปลี่ยนเครื่องบินใหม่ไปลำปาง จะใช้เวลาเดินทางทั้งสิ้น 2 ชั่วโมง 45 นาที

การเดินทางโดยเครื่องบินไปสู่จังหวัดลำปาง-ลำพูน จึงนับว่าสะดวกสบายทั้งสองจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดลำพูนสามารถเดินทางไปกลับโดยเครื่องบินที่สนามบินเชียงใหม่ได้ทุกวัน จึงเป็นผลพลอยได้ที่ได้ประโยชน์จากการใช้สนามบินร่วมกัน และการเดินทางไปสู่จังหวัดลำปางก็สามารถใช้เครื่องบินได้สัปดาห์ละ 3 วัน

2.7 ระบบสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขปการ

ความเจริญของระบบสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขปการเป็นเครื่องชี้ประการสำคัญถึงความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองและมาตรฐานการครองชีพที่ดี หรือความอยู่ดีกินดีของประชากรในท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันในเรื่องของการพัฒนาการทองเที่ยว ระบบสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขปการก็จะ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะ เป็นตัวชี้ถึงความเหมาะสมหรือความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะ เข้ามาสู่ท้องถิ่นนั้น ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด และอีกส่วนหนึ่งก็จะ เป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปสู่ท้องถิ่นนั้น นอกเหนือไปจากแรงดึงดูดของทรัพยากรการทองเที่ยวหรือแหล่งทองเที่ยวที่มีอยู่

ในกรณีจังหวัดลำปาง-ลำพูน ซึ่งแม้จะมีใช้จังหวัดศูนย์กลางความเจริญของภูมิภาค โดยเฉพาะจังหวัดลำปางก็เป็นจังหวัดใหญ่จังหวัดหนึ่งของภาคเหนือตอนบน จึงได้รับการพัฒนาระบบสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขปการไปมาก ส่วนจังหวัดลำพูนแม้จะเป็นจังหวัดเล็ก แต่เนื่องจากทำเลที่ตั้งใกล้ชิดกับจังหวัดเชียงใหม่ เมืองศูนย์กลางของภาคเหนือก็ทำให้มีการพัฒนาระบบสาธารณสุขปโภคและสาธารณสุขปการไปพอสมควร

2.7.1 การไฟฟ้า

จังหวัดลำปาง มีโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ซึ่งใช้ถ่านหินลิกไนท์เป็นเชื้อเพลิง ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านดง กิ่งอำเภอแม่เมาะ มีโรงจักรผลิตกระแสไฟฟ้าโดยใช้เครื่องกำเนิดไฟฟ้าขนาด 75 เมกกะวัตต์ จำนวน 3 เครื่อง และยังมีโครงการที่จะสร้างโรงจักรหน่วยที่ 4 และ 5 มีกำลังผลิตเครื่องละ 150 เมกกะวัตต์ ซึ่งคาดว่าจะแล้วเสร็จและสามารถจ่ายกระแสไฟฟ้าได้ใน พ.ศ.2527 และ พ.ศ.2528 ตามลำดับ ผลจะทำให้สามารถเพิ่มการจ่ายกระแสไฟฟ้าเข้าระบบได้จากเดิม 202.5 เมกกะวัตต์ เป็น 337.5 เมกกะวัตต์ และ 472.5 เมกกะวัตต์ และสามารถทำเป็นพลังงานไฟฟ้าจากเดิม 48,600,000 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง เป็น 8,100,000 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง และ 11,340,000 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าแนวโน้มการผลิตไฟฟ้าจะเพิ่มขึ้นเพื่อบริการให้กับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนบน

สำหรับการบริการไฟฟ้าของจังหวัดลำปาง มีการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการโดยใช้กระแสไฟฟ้าจากโครงการไฟฟ้าเขื่อนภูมิพลจังหวัดตาก มีเขตพื้นที่บริการส่วนใหญ่ในเขตอำเภอเมืองลำปาง และชุมชนในชนบทที่มีราษฎรหนาแน่นและการติดต่อสะดวกโดยเฉลี่ยพื้นที่ที่ได้รับการบริการมีปริมาณร้อยละ 31.8 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด และมีครัวเรือนที่ได้รับการบริการจำนวนร้อยละ 36.00 ของจำนวนครัวเรือนรวมทั้งจังหวัด สำหรับการจำหน่ายไฟฟ้าของสำนักงานการไฟฟ้าจังหวัดลำปาง ดังรายละเอียดในตารางที่ 2.10 จะเห็นว่าแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นทั้งจำนวนผู้ใช้ไฟ จำนวนหน่วย และรายได้ ซึ่งคิดอัตราการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 14.24, 11.14 และ 21.39 ตามลำดับ ส่วนในรายละเอียดประเภทผู้ใช้ไฟในปี 2525 อันดับหนึ่งคือประเภทที่อยู่อาศัย จำนวน 60,082 ราย ใช้ไฟฟ้าจำนวน 29.49 ล้านหน่วย และคิดเป็นเงิน 39.93 ล้านบาท รองลงมาคือ ธุรกิจขนาดเล็ก จำนวน 781 ราย ใช้ไฟฟ้าจำนวน 10.38 ล้านหน่วย และคิดเป็นเงิน 22.68 ล้านบาท นอกนั้นก็ประเภทอื่น ๆ ซึ่งใช้ไม่มากนัก

จังหวัดลำพูน แหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าที่จ่ายเข้าสู่จังหวัดลำพูน มี 2 แหล่ง คือ หน่วยผลิตกระแสไฟฟ้าของการไฟฟ้าลำพูน จ่ายกระแสไฟฟ้าให้แก่อำเภอฝาง และอำเภอแม่ทา ส่วนหน่วยผลิตของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จ่ายกระแสไฟฟ้าให้แก่อำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ่ง และอำเภอฝาง (ตำบลแม่ตั้น) ตามตารางที่ 2.11 จะแสดงแนวโน้มของการใช้ไฟฟ้าในช่วงปี 2524-2525 จะเห็นว่าทั้งจำนวนผู้ใช้ไฟ จำนวนหน่วย และรายได้จะเพิ่มขึ้นซึ่งคิดอัตราการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 12.74, 21.23 และ 30.59 ตามลำดับ ส่วนในรายละเอียดประเภทผู้ใช้ไฟในปี 2525 อันดับหนึ่งคือ ประเภทที่อยู่อาศัย จำนวน 68,995 ราย ใช้ไฟฟ้าจำนวน 27,326 หน่วย และคิดเป็นเงิน 34.40 ล้านบาท รองลงมาคือ ประเภทธุรกิจขนาดเล็ก จำนวน 295 ราย ใช้ไฟฟ้าจำนวน 3.6 ล้านหน่วย และคิดเป็นเงิน 7.48 ล้านบาท นอกนั้นก็ประเภทอื่น ๆ ซึ่งใช้ไม่มากนัก

การใช้ไฟฟ้าในจังหวัดลำปางและจังหวัดลำพูนจะมีจำนวนใกล้เคียงกัน โดยจังหวัดลำพูนมีการใช้ไฟฟ้ามากกว่าเพียงเล็กน้อย และส่วนใหญ่ยังมีข้ออยู่เฉพาะในตัวเมืองหรือชุมชนใหญ่ ๆ แต่อย่างไรก็ตามก็ได้มีโครงการขยายการบริการไฟฟ้าให้ออกสู่ชนบทมากขึ้น

2.7.2 การประปา

จังหวัดลำปาง ได้จัดให้บริการด้านการประปาแก่ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองลำปางและสุขาภิบาลชมพู โดยได้แหล่งน้ำจากแม่น้ำวัง และคลองชลประทานแม่วงฝางจ่ายน้ำให้แก่ผู้บริโภค จำนวน 6,800 ราย โดยมีปริมาณน้ำที่ให้บริการจำนวน 300,000 ลูกบาศก์เมตร และขณะนี้ทางการประปากำลังขยายการผลิต โดยเพิ่มสถานีสูบน้ำและโรงกรองน้ำขนาดใหญ่เพื่อจะสามารถให้บริการแก่ประชาชนในบริเวณใกล้เคียงกับเขตเทศบาลมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ยังมีบริการน้ำประปาของการประปาส่วนภูมิภาคที่เขตสุขาภิบาลเกาะคา และสุขาภิบาลลอมแรด ซึ่งมีการจ่ายน้ำให้แก่ผู้บริโภคจำนวน 578 ราย และ 1,231 ราย คิดเป็นปริมาณน้ำประปาที่ให้บริการจำนวน 9,700 ลูกบาศก์เมตร และ 16,680 ลูกบาศก์เมตร ตามลำดับ สำหรับในเขตชุมชนชนบทและเขตใกล้เคียงกับเขตเมืองที่ยังขาดบริการด้านการประปาได้แก่ อำเภอมะหางฉัตร วังเหนือ แม่พริก และกิ่งอำเภอมะมาะ ยังขาดบริการประปาขนาดใหญ่ซึ่งให้บริการแก่ประชาชนในเขตชุมชน และบริการประปาคอยมในระดับอำเภอมืออยู่นั้นให้บริการอยู่ในระดับต่ำ

จังหวัดลำพูน ได้จัดให้บริการด้านการประปาเฉพาะประชาชนภายในเขตเทศบาลและตำบลใกล้เคียงในอำเภอมืองลำพูน คือ ตำบลเหมืองง่า ตำบลตมธง และตำบลเวียงยอง โดยได้แหล่งน้ำจากแม่น้ำกวัง และบอบาตาลขนาด 8 นิ้ว ลึก 90 เมตร ชั้นกรอง 30 เมตร รวม 3 บ่อ สามารถผลิตน้ำแจกจ่ายได้วันละ 2,880 ลูกบาศก์เมตร ให้กับผู้ใช้จำนวน 2,150 ราย ซึ่งนับว่าเพียงพอกับความต้องการของประชาชน แต่การประปาลำพูนก็มีโครงการที่จะขยายขอบเขตของการบริการออกไปให้กว้างขวางทั้งในตัวอำเภอมืองลำพูน และอำเภออื่น ๆ

ดังนั้น การบริการด้านการประปาในเขตจังหวัดลำปาง-ลำพูนกล่าวได้ว่าเพียงพอแล้วสำหรับในชุมชนตัวจังหวัด และกำลังพยายามเริ่มโครงการขยายการบริการออกไปตามชุมชนใหญ่ ๆ รอบนอกออกไปอีกด้วย

2.7.3 การระบายน้ำ

ในเขตจังหวัดลำปาง-ลำพูน จะมีการระบายน้ำโดยใช้ท่อระบายน้ำเฉพาะใน

เขตเทศบาลเมือง คือ เขตเทศบาลเมืองลำปาง และเทศบาลเมืองลำพูน นอกจากนี้ตามตัวอำเภอใหญ่ ๆ รอบนอกก็เริ่มมีการใช้ท่อระบายน้ำกันบ้าง ซึ่งจะระบายไปสู่แม่น้ำ ลำคลอง และหนองบึงที่อยู่ใกล้เขตตัวเมืองนั่นเอง ปัจจุบันยังไม่มีปัญหาเกี่ยวกับน้ำเสียหรือปัญหาน้ำท่วม เพราะความหนาแน่นของประชากรยังมีไม่มากนัก จึงยังไม่มีการนำระบบการระบายน้ำและระบบการกำจัดน้ำเสียมาใช้กันอย่างจริงจัง

แต่อย่างไรก็ตามในขณะที่ชุมชนเมืองมีการขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ และมีการลงทุนทางการอุตสาหกรรม จึงควรมีการคำนึงถึงการวางแผนระบบการระบายน้ำและระบบกำจัดน้ำเสียไว้ล่วงหน้าที่จะไม่มีปัญหากระทบกระเทือนต่อชุมชนในอนาคตได้

2.7.4 การกำจัดขยะ

ในเขตจังหวัดลำปาง-ลำพูน จะมีการกำจัดขยะเฉพาะในเขตเทศบาลและสุขาภิบาล เพราะเป็นเขตซึ่งมีอาคารบ้านเรือนหนาแน่นและมีจำนวนประชากรมาก วิธีกำจัดก็ใช้รถเก็บขยะและพนักงานเก็บขยะเก็บทุกวัน แล้วนำไปกองทิ้งไว้ในบริเวณนอกเมืองซึ่งจะห่างไกลจากย่านที่มีผู้คนอยู่อาศัยประมาณ 10 กิโลเมตร

ในปัจจุบันเนื่องจากประชากรยังมีไม่มากนัก ขยะจะมีมากแต่ในเขตเทศบาลเมืองลำปางและเทศบาลเมืองลำพูน มีรายละเอียดตามตารางที่ ซึ่งได้ดำเนินการกำจัดขยะไปอย่างมีระบบระเบียบแล้ว แต่ในเขตสุขาภิบาลต่าง ๆ ปัญหาเรื่องขยะยังมีไม่มาก

2.7.5 การโทรคมนาคม

จังหวัดลำปาง มีการโทรคมนาคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการไปรษณีย์โทรเลข โดยมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 16 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองลำปาง 3 แห่ง และกระจายไปในเขตอำเภอ เขตกิ่งอำเภอต่าง ๆ อีก 13 แห่ง ทางด้านโทรศัพท์มีชุมสายโทรศัพท์ลำปาง 1 แห่ง จะสามารถให้บริการได้เฉพาะพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองลำปางและพื้นที่ใกล้เคียงเท่านั้น บริเวณที่เหมาะสมและมีความจำเป็นสมควรได้รับการขยายบริการในด้านนี้ได้แก่ บริเวณเขตสุขาภิบาลเกาะคา ห้างฉัตร และพื้นที่โดยรอบที่อยู่ใกล้เคียงซึ่งเป็นที่ตั้งของหน่วยราชการ โรงงานอุตสาหกรรม และสถาบันเอกชนที่สำคัญ ๆ เพื่อให้สามารถติดต่อราชการและธุรกิจ

ตารางที่ 2.10 รายได้หน่วยจำหน่ายและผู้ใช้ไฟประเภทต่าง ๆ (เปรียบเทียบ) ปี 2524/2525

การไฟฟ้าจังหวัดลำปาง

ประเภทการใช้ไฟ	จำนวนผู้ใช้ไฟ (ราย)				จำนวนหน่วย (ล้านหน่วย)				รายได้ (ล้านบาท)			
	ปี 2524	ปี 2525	เปลี่ยนแปลง	%	ปี 2524	ปี 2525	เปลี่ยนแปลง	%	ปี 2524	ปี 2525	เปลี่ยนแปลง	%
1. ที่อยู่อาศัย	52,539	60,082	+7,543	+ 14.35	25.222	29.494	+ 4.272	+ 16.94	32.628	39.934	+ 7.306	+ 22.39
2. ธุรกิจขนาดเล็ก	739	781	+ 42	+ 5.68	10.342	10.381	+ 0.040	+ 0.39	19.580	22.678	+ 3.098	+ 15.82
3. ธุรกิจขนาดใหญ่	33	50	+ 17	+ 51.52	9.375	9.947	+ 0.573	+ 6.11	16.949	20.452	+ 3.503	+ 20.67
4. อุตสาหกรรมขนาดเล็ก	41	42	+ 1	+ 2.44	8.652	9.560	+ 0.906	+ 10.50	15.877	19.164	+ 3.287	+ 20.70
5. อุตสาหกรรมขนาดใหญ่	1	-	- 1	-100	2.245	2.594	0.349	15.55	3.333	4.947	+ 1.614	+ 48.43
6. อัตรพิเศษ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7. สูบน้ำเพื่อการเกษตรและ สาธารณะ	-	1	+ 1	+100	-	0.089	+ 0.089	+100.00	-	0.106	+ 0.106	+100.00
8. ไฟถนนและสาธารณะ	8	8	-	-	0.076	0.101	+ 0.025	+ 32.90	0.097	0.160	+ 0.063	+ 64.95
9. ไฟชั่วคราว	45	45	-	-	0.243	0.242	- 0.001	- 0.41	0.680	0.770	+ 0.090	+ 13.24
รวม	53,406	61,009	+7,603	+ 14.24	56.155	62.409	+ 6.255	+ 11.14	89.144	108.211	+19.067	+ 21.39

ตารางที่ 2.11 รายได้ หน่วยจำหน่ายและผู้ใช้ไฟประเภทต่าง ๆ (เปรียบเทียบ) ปี 2524/2525
การไฟฟ้าจังหวัดลำพูน

ประเภทการใช้ไฟ	จำนวนผู้ใช้ไฟ (ราย)				จำนวนหน่วย (ล้านหน่วย)				รายได้ (ล้านบาท)			
	ปี 2524	ปี 2525	เปลี่ยนแปลง	%	ปี 2524	ปี 2525	เปลี่ยนแปลง	%	ปี 2524	ปี 2525	เปลี่ยนแปลง	%
1. ท่ออยู่อาศัย	60,995	66,776	+7,781	+12.76	22.809	27.326	+4.519	+19.81	27.421	34.398	+ 6.977	+25.44
2. ธุรกิจขนาดเล็ก	295	313	+ 18	+ 6.10	3.078	3.600	+0.522	+16.96	5.671	7.480	+ 1.809	+ 7.89
3. ธุรกิจขนาดใหญ่	6	6	-	-	0.781	0.854	+0.073	+ 9.35	1.436	1.713	+ 0.277	+19.29
4. อุตสาหกรรมขนาดเล็ก	19	20	+ 1	+ 5.26	5.579	7.331	+1.752	+31.40	10.105	14.678	+ 4.573	+45.25
5. อุตสาหกรรมขนาดใหญ่	2	2	-	-	3.397	4.125	+0.728	+21.43	5.894	7.894	+ 1.924	+32.23
6. อัตราพิเศษ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7. สูบน้ำเพื่อการเกษตรและ สาธารณะ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8. ไฟถนนและสาธารณะ	38	48	+ 10	+26.32	0.202	0.261	+0.059	+29.21	0.265	0.415	+ 0.150	+56.60
9. ไฟชั่วคราว	68	86	+ 18	+26.47	0.155	0.144	-0.011	- 7.09	0.521	0.532	+ 0.011	+ 2.11
รวม	61,423	69,251	+7,828	+12.74	36.001	43.643	+7.642	+21.23	51.389	67.110	+15.721	+ 30.59

ตารางที่ 2.12 แสดงการกำจัดขยะในเขตเทศบาลของจังหวัดลำปางและจังหวัดลำพูน ปี 2525

ชื่อเทศบาล	ประชากร (คน)	พื้นที่รับผิดชอบ (ตร.กม.)	จำนวนครัวเรือน	จำนวนคน/ครัวเรือน	ปริมาณขยะ (ลบ.ม.)	จำนวนรถเก็บขยะ (คัน)	เที่ยวเก็บ/วัน	วิธีการกำจัด	ระยะห่างจากชุมชน (กม.)	หมายเหตุ
เมืองลำปาง	43,182	9	8,897	4.85	61,200	6	6	ทำปุ๋ยหมัก/ถมที่ลุ่ม	10	วิธีต่าง ๆ ที่ใช้กำจัดขยะในปัจจุบัน ทำปุ๋ยหมัก ผึ่ง เเทลงบ่อเกรอะกองแล้วเผา ถมที่ลุ่มในไรนาและสวน
เมืองลำพูน	12,875	6	2,326	5.53	1,320	2	ไม่มีข้อมูล	ถมที่ลุ่ม	ไม่มีข้อมูล	

ตารางที่ 2.13 แสดงจำนวนเจ้าหน้าที่กำจัดขยะในเขตเทศบาลของจังหวัดลำปางและจังหวัดลำพูน ปี 2522, 2526

ชื่อเทศบาล	จำนวนเจ้าหน้าที่ทั้งหมดในการดำเนินงานด้านการกำจัดขยะปี 2522					จำนวนเจ้าหน้าที่ทั้งหมดปี 2526 (ประมาณการ)	ปัญหาต่าง ๆ ตามความคิดเห็นของผู้รับผิดชอบงาน
	เจ้าหน้าที่บริหาร	คนขับรถ	พนักงานประจำรถ	คนเก็บกวาด	รวม		
เมืองลำปาง	5	5	20	19	49	49	ขาดรถยนต์ ขาดงบประมาณ/มีการร้องเรียนเรื่องแมลงและสัตว์ กับควันไฟ
เมืองลำพูน	1	2	6	9	18	21	ขาดเจ้าหน้าที่ ขาดรถยนต์ ขาดงบประมาณ วิธีการกำจัดและสถานที่ไม่เหมาะสม

ที่มา: รายงานการสำรวจข้อมูลด้านการเก็บและกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลของเทศบาล, กองมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ.

อย่างสะดวกรวดเร็ว ทั้งนี้กิจการโทรศัพท์แห่งประเทศไทยได้มีโครงการจะขยายการบริการโทรศัพท์ในย่านชุมชนของอำเภอละ 1 แห่ง กำหนดให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ.2527 ส่วนทางด้านวิทยุสื่อสาร ก็ได้มีวิทยุสื่อสารของกรมการปกครอง และวิทยุสื่อสารของกรมตำรวจในทุกอำเภอ กิ่งอำเภอ และสถานีตำรวจ ทางด้านวิทยุกระจายเสียง ก็มีสถานีทำการจำนวน 4 แห่งและมีสถานีโทรทัศน์ 1 แห่ง มีสถานีโทรคมนาคมลำปาง 1 แห่ง ซึ่งสามารถใช้ติดต่อสื่อสารในประเทศ โทรพิมพ์ติดต่อภายในและต่างประเทศทั่วโลกโดยผ่านดาวเทียมได้ด้วย

จังหวัดลำพูน มีการโทรคมนาคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการไปรษณีย์โทรเลขโดยมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข 7 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองลำพูน 2 แห่ง และกระจายไปในเขตอำเภอ และกิ่งอำเภอต่าง ๆ อีก 5 แห่ง ทางด้านโทรศัพท์มีชุมสายโทรศัพท์ 2 แห่ง คือ ที่ทำการชุมสายโทรศัพท์จังหวัดลำพูน และที่ทำการชุมสายโทรศัพท์ป่าซาง ซึ่งทั้ง 2 แห่งนี้สามารถให้บริการด้านโทรศัพท์ทั้งภายในตัวจังหวัดและทางไกล และในขณะนี้ทางที่ทำการชุมสายโทรศัพท์ลำพูนก็กำลังเร่งปรับปรุงเพิ่มเติมหมายเลขโทรศัพท์ให้มากขึ้นเพื่อความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร ส่วนทางด้านวิทยุสื่อสารก็มีใช้ของกรมการปกครอง และกรมตำรวจซึ่งมีอยู่ในที่ว่าการอำเภอ กิ่งอำเภอและสถานีตำรวจ นอกจากนี้ก็มีสถานีวิทยุกระจายเสียง 1 แห่ง นอกนั้นสามารถรับจากจังหวัดเชียงใหม่ได้อย่างชัดเจน

การโทรคมนาคมของจังหวัดลำปาง-ลำพูน จึงนับว่าสามารถเอื้ออำนวยความสะดวกให้ทั้งประชาชนในท้องถิ่นและผู้มาเยือนจากต่างถิ่นเป็นอย่างดี ในด้านการไปรษณีย์หากอยู่ในบริเวณชนบทที่อยู่นอกเหนือเขตจ่ายไปรษณีย์กัณฑ์นั้น ก็กำหนดให้ก้านั้นและผู้ใหญ่บ้านของแต่ละตำบลรับส่งไปรษณีย์กัณฑ์ นอกจากนี้ในด้านการบริการโทรศัพท์ทางไกลก็สะดวกขึ้น โดยใช้ระบบเลขรหัสหมุนสายตรงได้เลย คือจังหวัดลำปางใช้รหัส 054 และจังหวัดลำพูนใช้รหัส 053

2.7.6 การสาธารณสุข

จังหวัดลำปาง มีโรงพยาบาลทั้งหมด 15 โรง ได้แก่ โรงพยาบาลประจำจังหวัดลำปาง โรงพยาบาลรถไฟ โรงพยาบาล มทบ.7 (ค่ายสุรศักดิ์มนตรี) โรงพยาบาลน้ำตาดเกาะคา โรงพยาบาลนวนแสนตุ๊จู้ด โรงพยาบาลเกษมสวัสดิ์ โรงพยาบาลพุดธิพร โรงพยาบาลดวงธรรม และโรงพยาบาลประจำอำเภอขนาด 10 เตียงที่อำเภอแจ้ห่ม วังเหนือ งาว เดิน

ทางจัดร สบปราบ และเสริมงาม มีสถานพยาบาล 1 แห่ง คือ สถานพยาบาลเทศบาลเมืองลำปาง มีสถานอนามัย 94 แห่ง สถานผดุงครรภ์ 15 แห่ง คลินิกเอกชน 36 แห่ง มีหน่วยเคลื่อนที่บริการด้านสาธารณสุข ได้แก่ สาธารณสุขเคลื่อนที่ 8 หน่วย หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ 2 หน่วย สุขศึกษาเคลื่อนที่ 1 หน่วย และทำหมันเคลื่อนที่ 2 หน่วย นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานสาธารณสุขได้แก่ ศูนย์โภชนาการเด็ก 207 ศูนย์ ศูนย์สุขภาพตำบลเขต 5 ศูนย์ระบาควิทยาคเหนือ ศูนย์โรคเรื้อนเขต 5 หน่วยกามโรคจังหวัดลำปาง ศูนย์วางแผนครอบครัวภาคเหนือ โรงเรียนผดุงครรภ์อนามัยลำปาง และวิทยาลัยพยาบาลลำปาง เป็นต้น และมีจำนวนบุคลากรทางด้านสาธารณสุข ดังตารางที่ 2.14 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 2.14 แสดงจำนวนบุคลากรทางด้านสาธารณสุขในเขตจังหวัดลำปาง ปี 2525

รายการ	จำนวนบุคลากร สาธารณสุข(คน)	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนบุคลากร สาธารณสุข : ประชากร(คน)
1. นายแพทย์	43	662,190	1 : 15,400
2. ทันตแพทย์	5	662,190	1 : 132,438
3. ทันตภิบาล	5	662,190	1 : 132,438
4. เภสัชกร	7	662,190	1 : 94,600
5. พยาบาลสาธารณสุข	4	662,190	1 : 165,547
6. พยาบาลผดุงครรภ์ และอนามัย	28	662,190	1 : 23,650
7. พยาบาล	85	662,190	1 : 7,790
8. พยาบาลเวชปฏิบัติ	3	662,190	1 : 220,730
9. พยาบาลวิสัญญี	8	662,190	1 : 82,774
10. ผดุงครรภ์อนามัย	119	662,190	1 : 5,565
11. นักวิทยาศาสตร์ การแพทย์	3	662,190	1 : 220,730

ตารางที่ 2.14. (ต่อ)

รายการ	จำนวนบุคลากร สาธารณสุข(คน)	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนบุคลากร สาธารณสุข : ประชากร(คน)
12. นักกายภาพบำบัด	1	662,190	1 : 662,190
13. นักสุขาภิบาล	3	662,190	1 : 220,730
14. พนักงานอนามัย	103	662,190	1 : 6,429
15. โภชนากร	1	662,190	1 : 662,190
รวม	1	662,190	1 : 1,584

ที่มา: แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง ประจำปีงบประมาณ 2526, สำนักงานจังหวัดลำปาง

เมื่อพิจารณาจะเห็นว่า การบริการด้านสาธารณสุขของรัฐยังไม่ทั่วถึง เช่น แพทย์ 1 คน ต้องให้การบริการประชาชนถึง 15,400 คน หรือบุคลากรสาธารณสุข 1 คนต้องให้การบริการประชาชนโดยเฉลี่ยถึง 1,584 คน แต่สำหรับเขตในเมืองไม่สู้จะมีปัญหามากนัก เนื่องจากมีทั้งสถานพยาบาลของรัฐและเอกชนรวมตัวอยู่ สำหรับในเขตชนบทรอบนอกยกเว้นเขตอำเภอเมืองลำปาง แจ่ม เถิน ทางฉัตร มีปัญหาในด้านการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ สำหรับโรคที่เป็นกันมากได้แก่ อุบัติเหตุ ท้องร่วง โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ โรคหัวใจ โรคกระเพาะอาหารและลำไส้ ไส้ติ่งอักเสบ โรคหัวใจ โรคต่อกระจก โรคตับ ไข้ไม่ทราบสาเหตุ โรคฟันผุ ทุโภชนา และไขมาเลเรีย เป็นต้น

จังหวัดลำพูน มีโรงพยาบาลทั้งหมด 3 โรง ได้แก่ โรงพยาบาลประจำจังหวัดลำพูน โรงพยาบาลประจำอำเภอป่าซาง และโรงพยาบาลประจำอำเภอลี้ มีสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด 1 แห่ง สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ 6 แห่ง สถานีอนามัย 47 แห่ง สถานีผดุงครรภ์ 9 แห่ง หน่วยงานโรค 1 แห่ง หน่วยงานมาเลเรีย 1 แห่ง ศูนย์โภชนาการเด็กก่อนวัยเรียน 47 แห่ง และมีคลินิกเอกชน 17 แห่ง นอกจากนี้ยังมีหน่วยสาธารณสุขเคลื่อนที่ให้บริการตามหมู่บ้านอีกด้วย สำหรับบุคลากรสาธารณสุขมีรายละเอียดและจำนวนตามตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 2.15 แสดงจำนวนบุคลากรทางด้านสาธารณสุขในเขตจังหวัดลำพูน ปี 2524

รายการ	จำนวนบุคลากร สาธารณสุข(คน)	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนบุคลากร สาธารณสุข : ประชากร(คน)
1. นายแพทย์	15	356,388	1 : 23,759
2. ทันตแพทย์	4	356,388	1 : 89,097
3. ทันตภิบาล	1	356,388	1 : 356,388
4. เภสัชกร	1	356,388	1 : 356,388
5. พยาบาล	53	356,388	1 : 6,724
6. ผู้ช่วยพยาบาล	106	356,388	
7. พยาบาลผดุงครรภ์	181	356,388	1 : 3,362
8. เจ้าหน้าที่ชั้นสูต	6	356,388	1 : 59,398
9. เจ้าหน้าที่รังสี	1	356,388	1 : 356,388
10. นักวิทยาศาสตร์ การแพทย์	3	356,388	1 : 118,796
11. นักกายภาพบำบัด	1	356,388	1 : 356,388
12. นักสุขาภิบาล	21	356,388	1 : 16,971
13. พนักงานอนามัย	58	356,388	1 : 6,145
14. โภชนากร	1	356,388	1 : 356,388
รวม	452	356,388	1 : 788

ที่มา: ข้อมูลการตลาด จังหวัดลำพูน ประจำปี 2524, สำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำพูน
และลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมและประชากร พ.ศ. 2524, สถาบันวิจัยสังคม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จะเห็นได้ว่าการสาธารณสุขของจังหวัดลำพูนก็มีปัญหาเช่นเดียวกับจังหวัดลำปาง คือมีบุคลากรทางการแพทย์ไม่เพียงพอ เช่น มีอัตราแพทย์ให้บริการเพียง 1 คนต่อจำนวนประชากรถึง 23,759 คน แต่อาจจะเป็นเพราะว่าผู้เจ็บป่วยในเขตจังหวัดลำพูนสามารถเดินทางไปใช้บริการในเขตจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงได้โดยสะดวก สำหรับโรคที่ประชาชนในจังหวัดลำพูนเป็นกันมากได้แก่ โรคผิวหนัง โรคขาดอาหาร โรคเกี่ยวกับระบบการเดินอาหาร ไข้เลือดออก มาลาเรีย และพยาธิ

โดยสรุปจังหวัดลำปาง-ลำพูนมีการบริการทางด้านสาธารณสุขที่เฉพาะในเขตตัวเมือง แต่ในเขตชนบทรอบนอกยังมีปัญหาด้านบุคลากรและสถานที่อยู่มาก

2.7.7 การรักษาความปลอดภัย

จังหวัดลำปาง เป็นที่ตั้งของกองบัญชาการตำรวจภูธร 3 กองบังคับการตำรวจภูธร 7 โรงเรียนตำรวจภูธร 5 กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดลำปาง มีสถานีตำรวจภูธรอำเภอและกิ่งอำเภอ จำนวน 13 แห่ง นอกจากนี้ยังมีสถานีตำรวจภูธรตำบล 6 แห่ง มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งสิ้น 1,089 คน เมื่อคิดเทียบต่อจำนวนประชากรและพื้นที่ทั้งจังหวัดแล้วจะได้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ 1 นายต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อประชากร 610 คน และดูแลพื้นที่ 11.5 ตารางกิโลเมตร และมีคดีที่เกิดขึ้นมีรายละเอียดตามตารางที่ 2.16 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 2.16 แสดงจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในจังหวัดลำปาง ระหว่างปี 2520-2521

ปี	คดีอุกฉกรรจ์(ราย)			คดีอาญา(ราย)		
	เกิดขึ้น	จับได้	ผู้ต้องหา	เกิดขึ้น	จับได้	ผู้ต้องหา
2520	163	38	67	3,239	1,995	3,037
2521	142	52	93	2,516	1,745	2,539
2522	155	46	65	3,164	2,146	3,257
2523	136	40	75	2,673	1,728	2,586
2524	144	39	62	2,345	1,777	2,455

ที่มา: แผนพัฒนาจังหวัดลำปาง ประจำปีงบประมาณ 2526, สำนักงานจังหวัดลำปาง

สำหรับประเภทคดีอุกฉกรรจ์ที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ ได้แก่ ประทุษร้ายต่อทรัพย์ ทำร้ายร่างกาย ลักขโมย อาวุธปืน ความผิดทางเพศ ยาเสพติด และการลักลอบตัดไม้ ส่วนอัตราการจับกุมผู้กระทำผิดได้นั้นยังไม่ได้ผลเป็นที่พอใจ คือคดีอุกฉกรรจ์จับได้เพียงร้อยละ 29.05 และคดีอาญาจับได้ร้อยละ 67.38 และแนวโน้มของสถิติจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2520-2524 ก็มีการลดลงเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบกับกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ

นอกจากนี้ก็มีปัญหาผูกอการรายคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีหลงเหลืออยู่บ้างในบางพื้นที่ของอำเภอแจ้ห่ม เสร็จมงาม ทางฉัตร และเกาะคา ซึ่งทางการก็ได้พยายามป้องกันปราบปราม และให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนทั่วไป

จังหวัดลำพูน เป็นที่ตั้งของกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดลำพูน มีสถานีตำรวจภูธรอำเภอและกิ่งอำเภอ 6 สถานี สถานีตำรวจภูธรตำบล 6 สถานี มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งสิ้น 603 นาย และคิดเทียบต่อจำนวนประชากรและพื้นที่ทั้งจังหวัดแล้ว จะได้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ 1 นาย ต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อประชากร 591 คน และดูแลพื้นที่ 7.22 ตารางกิโลเมตร และมีคดีที่เกิดขึ้น มีรายละเอียดตามตารางที่ 2.17 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 2.17 แสดงจำนวนคดีที่เกิดขึ้นในจังหวัดลำพูน ปี 2524

ประเภทคดี													
ฆาตกรตาย		ปล้นทรัพย์		ชิงทรัพย์		วางเพลิง		ข่มขืนอนาจาร		อุบัติเหตุ		ยอดรวม	
เกิด	จับได้	เกิด	จับได้	เกิด	จับได้	เกิด	จับได้	เกิด	จับได้	เกิด	จับได้	เกิด	จับได้
45	16	6	-	2	1	-	-	18	16	80	45	151	78

ที่มา: ข้อมูลการตลาดจังหวัดลำพูน ประจำปี 2524, สำนักงานพาณิชย์จังหวัดลำพูน

สำหรับคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นคือ ฆาตกรตาย ข่มขืนอนาจาร และปล้นทรัพย์ ส่วนอัตราการจับกุมดำเนินคดีได้เพียงร้อยละ 51.65 ซึ่งก็ยืนยันว่าไม่เป็นที่น่าพอใจ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นเพราะมี

อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ประกอบการขาดแคลนอาวุธ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น เช่น เครื่องมือสื่อสาร และยานพาหนะ อีกประชาชนส่วนมากขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการจราจรและกฎหมาย

นอกจากนี้ปัญหาเรื่องผู้อพยพย้ายถิ่นมีน้อยมาก เพราะไม่มีการเข้ามาตั้งฐานที่มั่นคงในเขตพื้นที่จังหวัดลำพูน แต่จะเข้ามาในลักษณะการหาข่าว หาแนวร่วมและเสบียงอาหาร บริเวณที่มีการปรากฏตัวของพวกผู้อพยพย้ายถิ่นเป็นครั้งคราวในเขตพื้นที่อำเภอแม่ทา ลี้ และกิ่งอำเภอทุ่งหัวช้าง

โดยสรุปการรักษาความปลอดภัยในเขตจังหวัดลำปาง-ลำพูน อยู่ในขั้นดีพอควรในเขตชุมชน แต่ในเขตชนบทนั้นยังดูแลไม่ทั่วถึง ทั้งนี้เพราะขาดกำลังเจ้าหน้าที่และเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็น ส่วนในเรื่องปัญหาผู้อพยพย้ายถิ่นอยู่ในขั้นไม่ร้ายแรงแต่ประการใด จะมีการแทรกแซงอยู่บ้างก็ในท้องถิ่นชนบทที่ทางไกลและทุรกันดารที่ทางราชการเข้าไปไม่ทั่วถึงเท่านั้น

2.7.8 ที่พักและร้านอาหาร

ก. ที่พักในจังหวัดลำปาง-ลำพูน มี 2 ลักษณะคือ โรงแรม และบังกาโล และในจำนวนนี้ส่วนใหญ่แทบทั้งหมดจะเป็นโรงแรม ในการแบ่งระดับโรงแรมนี้เคยมีหน่วยงานหลายฝ่ายพยายามจะพิจารณาแบ่งระดับโรงแรมให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการพิจารณามาตรฐานโรงแรมเพื่อการท่องเที่ยว แต่ก็ยังไม่สามารถแบ่งประเภทอย่างแน่นอนได้ มีการแบ่งประเภทตามราคาค่าเช่าพักซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว จะแบ่งได้ 5 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1	ราคาเช่าพักต่ำสุด	1,000 บาทขึ้นไป
กลุ่มที่ 2	ราคาเช่าพักต่ำสุด	700 บาทขึ้นไป
กลุ่มที่ 3	ราคาเช่าพักต่ำสุด	400 บาทขึ้นไป
กลุ่มที่ 4	ราคาเช่าพักต่ำสุด	200 บาทขึ้นไป
กลุ่มที่ 5	ราคาเช่าพักตั้งแต่	200 บาทลงมา

หากพิจารณาจากการแบ่งประเภทที่พักตามระดับราคา จะพบว่าที่พักในจังหวัดลำปาง-
ลำพูนมี 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ 4 และกลุ่มที่ 5 ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นกลุ่มที่ 5 มีกลุ่มที่ 4 มีเพียง 2
โรงแรมเท่านั้น แยกกล่าวเป็นรายจังหวัดได้คือ

จังหวัดลำปางมีที่พักทั้งหมด 32 โรงแรม แยกเป็นโรงแรม 29 แห่ง บังกาโล 3 แห่ง
และที่พักส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มที่ 5 มีกลุ่มที่ 4 เพียง 2 โรงแรม คือ โรงแรมทิพย์ช้างและโรง
แรมเอเซียลำปาง ที่พักส่วนใหญ่อยู่ในท้องที่อำเภอเมืองลำปาง ถึง 26 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ
81 นอกนั้นมีที่พักในอำเภออื่น ๆ เพียงจำนวนน้อย ได้แก่ อำเภอแจ้ห่ม 1 โรงแรม อำเภอหาง
1 โรงแรม และอำเภอเถิน 4 โรงแรม ตามรายละเอียดในตารางที่ 2.18 จะเห็นว่าในช่วงปี
พ.ศ.2524-2526 จำนวนห้องพักลดลงเล็กน้อยจากจำนวน 988 ห้องในปี พ.ศ.2524 เป็น 951
ห้องในปี พ.ศ.2526 ซึ่งจะพิจารณาได้ว่าโรงแรมขนาดเล็กและไม่ได้มาตรฐานได้ลดจำนวนห้อง
พักลงหรือบางโรงแรมก็เลิกกิจการไป แต่โรงแรมขนาดใหญ่และมีสภาพบริการค่อนข้างดีมีแนวโน้ม
เพิ่มจำนวนห้องมากขึ้น จะเห็นว่าในช่วงปี พ.ศ.2524-2526 มีจำนวนห้องพักเพิ่ม ที่พักส่วนใหญ่
ของจังหวัดลำปางจึงอยู่ในระดับให้บริการกับประชาชนท้องถิ่นใกล้เคียง ซึ่งเดินทางเข้ามาเพื่อ
ธุรกิจและงานอาชีพมากกว่าเพื่อการท่องเที่ยว จะมีที่ให้บริการกับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและ
ชาวต่างประเทศเพียง 2 โรงแรม คือ โรงแรมเอเซียลำปาง และโรงแรมทิพย์ช้าง อนึ่งที่พัก
ทั้งหมดจะมีอยู่เฉพาะในตัวเมืองลำปางซึ่งจะเป็นจุดแวะพัก ส่วนในอำเภออื่น ๆ เป็นอำเภอขนาด
เล็กจึงไม่มีบริการเรื่องที่พักเลย

สำหรับจำนวนผู้พักโรงแรมจังหวัดลำปาง ตามตารางที่ 2.19 ในช่วงปี พ.ศ.2520-
2524 จะเห็นว่าแนวโน้มไม่ได้ชัดเจนว่าจำนวนผู้มาพักจะเพิ่มขึ้นหรือลดลง ซึ่งมีบางปีเพิ่มขึ้นบ้าง
เล็กน้อย และบางปีก็ลดลงบ้าง แต่ในช่วงปีหนึ่ง ๆ จำนวนผู้พักจะมีมากน้อยสอดคล้องกับฤดูกาล
การท่องเที่ยว จะสังเกตได้ว่าในช่วงเดือนพฤศจิกายน - เดือนมกราคมซึ่งเป็นช่วงฤดูหนาว
และช่วงเดือนเมษายนซึ่งเป็นเทศกาลสงกรานต์ จะมีจำนวนผู้มาพักโรงแรมเพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงว่าจํ
นวนผู้มาพักที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่แท้จริง จากตารางที่ 2.19 แสดงจำนวนผู้มาพักโรง
แรมจังหวัดลำปางในปี 2524 ซึ่งแยกกลุ่มออกตามเชื้อชาติ จะเป็นชาวไทยเสียร้อยละ 95.1
ส่วนที่เหลืออีกเพียงร้อยละ 4.9 เป็นชาวต่างประเทศ และกลุ่มเชื้อชาติที่มาพักมากก็เป็นชาวโ

ตารางที่ 2.18 แสดงจำนวนโรงแรมและห้องพักจังหวัดลำปาง ปี พ.ศ.2524-2526

อำเภอ	ลำดับที่	ชื่อโรงแรม	สถานที่ตั้ง	จำนวนห้องรายปี		
				2524	2525	2526
เมือง	1	ทิพย์ช้าง	54/22 ถ.ทาคราวน้อย ต.สบตุ๋ย	125	125	125
	2	เอเชียลำปาง	229 ถ.บุญวาทย์ ต.สวนดอก	64	64	71
	3	สวนดอก	168 ถ.บุญวาทย์ ต.สวนดอก	37	37	37
	4	ศรีสง่า	213 ถ.บุญวาทย์ ต.สวนดอก	34	34	33
	5	เขลาangkนคร	720 ถ.สวนดอก ต.สวนดอก	19	19	18
	6	ลำปางไฮเต็ล	696 ถ.สวนดอก ต.สวนดอก	59	59	52
	7	ลักกี้	111-119 ถ.บุญวาทย์ ต.สวน ต.สวนดอก	34	34	34
	8	อรุณศักดิ์	90/9 ถ.บุญวาทย์ ต.สวนดอก	50	50	50
	9	ปิโย	58 ถ.ทิพย์วรรณ ต.หัวเวียง	22	22	23
	10	สากลไฮเต็ล	139/9 ถ.พหลโยธิน ต.สบตุ๋ย	54	54	44
	11	ทับทิมทอง	4-8 ถ.ประสานไมตรี ต.สบตุ๋ย	30	30	29
	12	ศิริรัตน์	140-142 ถ.ประสานไมตรี ต.สบตุ๋ย	31	31	31
	13	ฉัตรไชย	380-384 ถ.ฉัตรไชย ต.สบตุ๋ย	20	20	24
	14	สยามไฮเต็ล	260/26-29 ถ.ฉัตรไชย	84	84	84
	15	9 มิถุนา	285 ถ.บุญวาทย์ ต.สวนดอก	48	48	50
	16	ลำปาง	912/1 ถ.สวนดอก ต.สวนดอก	22	22	20
	17	ทิพย์เจริญ	143 ถ.ตลาดเก่า ต.สวนดอก	8	8	8
	18	บุญสวัสดิ์	135 ถ.ตลาดเก่า ต.สวนดอก	22	22	20
	19	เรืองศักดิ์	271 ถ.ทิพย์ช้าง ต.สวนดอก	20	20	20
	20	ไทยไฮเต็ล	ในเขตเทศบาลเมืองลำปาง	20	20	20

ตารางที่ 2.18 (ต่อ)

อำเภอ	ลำดับที่	ชื่อโรงแรม	สถานที่ตั้ง	จำนวนห้องรายปี		
				2524	2525	2526
	21	บังกาโลประเสริฐสุข	454 ถ.สนามบิน ต.พระบาท	6	6	6
	22	บังกาโลดาริน	141/1 ถ.เจริญประเทศ ต.เวียงเหนือ	15	15	15
	23	บังกาโลลำปาง	38/1 ถ.ลูกเสือ ต.สบตุ๋ย	15	15	15
	24	รมศรี	142 ถ.บุญวาทย์ ต.สวนดอก	40	40	40
	25	บัวบึงโมเต็ล	278 ถ.พหลโยธิน ต.พระบาท	6	6	9
	26	รมศรีทอง	ในเขตเทศบาลเมือง	30	-	-
รวม อ.เมือง	26		รวม	915	885	878
อ.แจห่ม	27	ศรีสมบัติ	72 ต.แจห่ม	15	15	15
อ.งาว	28	พงษ์จันทร์	ต.หลวงเหนือ	13	13	13
อ.เถิน	29	ศรีสว่าง	ต.ลอมแรต	8	8	8
	30	วิมาน	ต.ลอมแรต	8	8	8
	31	ศรีวิไล	ต.ลอมแรต	10	10	10
	32	เถินธานี	ต.ลอมแรต	19	19	19
รวม อ.เถิน	4			45	45	45
รวมทั้งหมด	32			988	958	951

ที่มา: 1. กองกำกับการตำรวจภูธร จังหวัดลำปาง
2. กองสถิติและวิจัย ฝ่ายวิชาการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย,

ตารางที่ 2.19 แสดงจำนวนผู้พักโรงแรมจังหวัดลำปาง ปี 2520-2524

เดือน \ ปี	2520	2521	2522	2523	2524
มกราคม	8,539	9,899	10,866	7,666	9,565
กุมภาพันธ์	8,231	8,252	9,921	7,188	8,193
มีนาคม	9,370	9,937	9,969	7,152	7,432
เมษายน	8,381	10,288	10,253	9,407	9,454
พฤษภาคม	8,241	9,699	9,316	7,269	8,042
มิถุนายน	7,922	9,393	9,019	8,550	7,367
กรกฎาคม	8,433	9,570	9,375	7,350	8,125
สิงหาคม	8,284	9,829	9,292	6,981	7,926
กันยายน	9,711	10,064	9,233	6,873	7,141
ตุลาคม	9,327	9,582	9,708	6,431	8,439
พฤศจิกายน	9,136	9,699	9,862	7,558	9,348
ธันวาคม	9,902	10,488	11,761	7,764	8,774
รวม	106,477	117,710	118,675	90,190	99,506
อัตราเพิ่มขึ้น/ลดลง เป็นร้อยละ	-	+10.55	+0.82	-24.00	+10.32

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ทะเล คือ ชาวฝรั่งเศสและเยอรมัน

ส่วนที่พักอีกแห่งหนึ่งซึ่งจะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง คือ อุทยานแห่งชาติขุนตาน ซึ่งจะมีบ้านพักของการรถไฟ ฯ และมีชั้นนรี ซึ่งประมาณว่าจะรับนักท่องเที่ยวพักแรมได้คราวละไม่เกิน 100 คน ในแต่ละปีทางกรมป่าไม้ได้รวบรวมจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวอุทยานแห่ง

ชาติทั้งพักแรมและไมพักแรมไว้ดังนี้ ปี พ.ศ.2521 58,534 คน, ปี พ.ศ.2522 41,934 คน และปี พ.ศ.2523 35,108 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวโน้มนักท่องเที่ยวลดลง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะอุทยานแห่งชาติขุนตานเป็นแหล่งท่องเที่ยวเก่าแก่ นักท่องเที่ยวจึงเริ่มไปให้ความสนใจแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ แห่งอื่น ๆ และบริการที่พักหรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ในเขตอุทยานแห่งชาติคอยขุนตานก็ไม่ได้มีการพัฒนาเท่าที่ควร ช่วงฤดูกาลการท่องเที่ยวของอุทยานแห่งชาติคอยขุนตาน จะมีนักท่องเที่ยวมากในช่วงเดือนธันวาคม เพราะเป็นช่วงวันหยุดปลายปีและความต้องการไปสัมผัสบรรยากาศฤดูหนาวของนักท่องเที่ยว กับช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน นักเรียนนักศึกษาจึงนิยมขึ้นไปเที่ยวกันมาก

จังหวัดลำพูน จะมีที่พักเพียง 3 โรงแรม คือ โรงแรมศรีลำพูน ตั้งอยู่ในตัวอำเภอเมือง และโรงแรมศรีวัฒนา และโรงแรมบุญเจริญ ตั้งอยู่ในตัวอำเภอลี้ ซึ่งคงมีไว้บริการผู้ที่มาพักเพื่อติดต่อธุรกิจและงานอาชีพ เพราะสภาพโรงแรมอยู่ในกลุ่มที่ 5 และมีจำนวนห้องพักน้อย ซึ่งพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมทั่วไปแล้วโอกาสที่นักท่องเที่ยวจะใช้เป็นที่พักแรมมีน้อยมาก นักท่องเที่ยวที่มาเยือนจังหวัดลำพูนนอกจากจะพักแรมตามบ้านญาติมิตรและเรือนรับรองอื่น ๆ แล้ว ส่วนใหญ่แทบทั้งหมดคงจะพักแรมในตัวเมืองเชียงใหม่ ส่วนที่พักอีกแห่งซึ่งต่อไปสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งที่พักแรมโดยเฉพาะของนักท่องเที่ยว คือ อุทยานแห่งชาติขุนตาน บริเวณในท้องที่อำเภอลี้ แต่ในปัจจุบันเส้นทางคมนาคมและการบริการด้านอื่น ๆ ยังไม่ดีพอ

ตารางที่ 2.20 แสดงจำนวนโรงแรมและห้องพักจังหวัดลำพูน ปี พ.ศ.2524-2526

อำเภอ	ลำดับที่	ชื่อโรงแรม	สถานที่ตั้ง	จำนวนห้องรายปี		
				2524	2525	2526
อ.เมือง	1	ศรีลำพูน	51/2 ต.ในเมือง	22	22	15
อ.ลี้	2	ศรีวัฒนา	107 หมู่ที่ 4 ต.ลี้	10	10	7
	3	บุญเจริญ	125 หมู่ที่ 3 ต.แม่ต๋อน	18	18	18
รวม อ.ลี้	2			28	28	25
รวมทั้งหมด	3			50	50	40

- ที่มา: 1. กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดลำพูน
2. กองสถิติและวิจัย ฝ่ายวิชาการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, พ.ศ.2527

ตารางที่ 2.21 แสดงจำนวนผู้พักโรงแรมจังหวัดลำพูน ปี พ.ศ.2522-2524

เดือน \ ปี พ.ศ.	2522	2523	2524
มกราคม	193	210	204
กุมภาพันธ์	174	202	189
มีนาคม	193	204	206
เมษายน	194	253	209
พฤษภาคม	181	208	208
มิถุนายน	180	208	199
กรกฎาคม	187	195	210
สิงหาคม	193	218	208
กันยายน	188	191	181
ตุลาคม	180	204	175
พฤศจิกายน	193	197	166
ธันวาคม	189	210	181
รวม	2,244	2,500	2,344
อัตราเพิ่มขึ้น/ลดลงเป็นร้อยละ		+11.39	-6.57

หมายเหตุ: เฉพาะอำเภอเมืองลำพูน

ตารางที่ 2.22 แสดงจำนวนผู้พักโรงแรมจังหวัดลำปาง แยกตามเชื้อชาติ
ปี พ.ศ.2524

มาจากประเทศ	จำนวน
ชาวต่างประเทศ	
สหรัฐอเมริกา	90
แคนาดา	17
ออสเตรเลีย	2
เบลเยียม	2
เดนมาร์ก	4
ฝรั่งเศส	2,777
เยอรมัน	1,533
อิตาลี	12
เนเธอร์แลนด์	1
สวีเดน	2
สวิตเซอร์แลนด์	2
สหราชอาณาจักร	35
ตะวันออกกลาง	18
ออสเตรเลีย	30
ฮ่องกง	10
ญี่ปุ่น	142
นิวซีแลนด์	3
ไต้หวัน	51
มาเลเซีย	19
สิงคโปร์	78

ตารางที่ 2.22 (ต่อ)

มาจากประเทศ	จำนวน	
อื่น ๆ	48	
รวมชาวต่างประเทศ	4,875	คิดเป็นร้อยละ 4.90
ชาวไทย	94,631	คิดเป็นร้อยละ 95.10
รวมทั้งหมด	99,506	

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ร้านอาหารในจังหวัดลำปาง-ลำพูน

ร้านอาหารในเขตจังหวัดลำปาง-ลำพูน จะมีจำนวนมากและได้มาตรฐานสำหรับบริการนักท่องเที่ยวก็เฉพาะในเขตตัวอำเภอเมืองลำปาง และอำเภอเมืองลำพูน นอกนั้นในท้องที่อำเภออื่น ๆ จะเป็นร้านอาหารที่เหมาะสมสำหรับบริการคนในท้องถิ่นเท่านั้น และส่วนใหญ่มักจะเป็นอาหารพื้นเมือง สำหรับรายละเอียดร้านอาหารในเขตตัวเมืองลำปางมีประมาณ 14 แห่ง ในเขตเมืองลำพูน 8 แห่ง และตัวอำเภอป่าซาง 1 แห่ง มีรายละเอียดดังตารางที่ 2.23

ตารางที่ 2.23 แสดงรายการร้านอาหาร ที่ตั้ง และประเภทบริการอาหาร
ในเขตตัวเมืองลำปาง-ลำพูน

ชื่อกิจการ	ที่ตั้ง	บริการอาหาร
อำเภอเมืองลำปาง		
เอเชียคอฟฟี่ช็อป	ในโรงแรมเอเชีย	ไทย-จีน-ฝรั่ง
สยามคอฟฟี่ช็อป	ในโรงแรมสยาม	ไทย-จีน-ฝรั่ง
ลานนาไทย	ริมถนนพหลโยธิน	ไทย-จีน-พื้นเมือง
ศรีนคร	ถนนบุญวาทย์	ไทย-จีน-ฝรั่ง
เทียนทอง	ถนนราชวงศ์	ไทย-จีน-ฝรั่ง
เสียงโกชนา	ถนนสุเรนทร์	ไทย

ตารางที่ 2.23 (ต่อ)

ชื่อกิจการ	ที่ตั้ง	บริการอาหาร
ริมฝั่งวัง	ถนนเจริญราษฎร์	ไทย
เรือนแพ	ริมถนนพหลโยธิน หน้าสถานีโทรทัศน์	ไทย-จีน
อารีย์โอชา	หน้าสถานีรถไฟลำปาง-สบตุ๋ย	ไทย-จีน
เกษร	ถนนสุเรนทร์	ไทย-จีน-ฝรั่ง
พี.เจ.คอฟฟี่ช็อป	ถนนบุญวาทย์	ไทย-จีน-ฝรั่ง
ซี่สวีต	ถนนสุเรนทร์	ไทย-จีน
แม่แพ	ถนนบุญวาทย์	พื้นเมือง
ค่าน้อย	หน้าโรงพยาบาล ช่างชุมสาย โทรศัพท์	พื้นเมือง
ธัญญาทิพย์	ถนนหาคราวน้อย	ไทย-จีน-ฝรั่ง
โกเกี้ยวโก๋ย่าง	ถนนหาคราวน้อย	ไทย-จีน-ฝรั่ง
คุณนาย	ถนนหาคราวน้อย	ไทย-จีน-ฝรั่ง
อำเภอเมืองลำพูน		
บ้านสวน	ตรงข้ามปั๊มเอสโซ่ ในตัวเมืองลำพูน	ไทย-พื้นเมือง
บุญยิ่ง	ในตัวเมืองลำพูน	ไทย-จีน
พิศมัย	ถนนอินททยงยศ	ไทย-จีน
อุทัย	ในตัวเมืองลำพูน	จีน
ดาวคนอง	ในตัวเมืองลำพูน	พื้นเมือง
แก้วเสื่อรองไห	ในตัวเมืองลำพูน	พื้นเมือง
กาแฟฮั่วเฟ่ง	ถนนอินททยงยศ	กาแฟหมี่ชื่อ
โกศุน	สามแยกสถานีรถไฟเจริญตา	จีน
ไกลตา	สามแยกชุปเปอร์ไฮเวย์ คอยตี้	ไทย-จีน
อำเภอป่าซาง		

ตารางที่ 2.23 (ต่อ)

ชื่อกิจการ	ที่ตั้ง	บริการอาหาร
สมคิด	ในตลาดอำเภอลำปาง	ไทย-จีน-พื้นเมือง

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, พ.ศ.2524

จะเห็นได้ว่าร้านอาหารเฉพาะในตัวเมืองลำปางเท่านั้นที่สามารถจะรับรองนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ส่วนในตัวเมืองลำพูนจะรับรองได้เฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งในโอกาสต่อไปอาจมีการสนับสนุนให้มีการส่งเสริมร้านอาหารที่รับรองนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้ในตัวเมืองลำพูน

2.7.9 สรุป

ระบบการสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการของจังหวัดลำปาง-ลำพูนอยู่ในเกณฑ์ดีพอใช้ โดยเฉพาะในเขตชุมชนของตัวจังหวัดและตัวอำเภอ และหากจะเปรียบเทียบกับระหว่างจังหวัดลำปางกับจังหวัดลำพูน จะพบว่าจังหวัดลำปางมีระบบการสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการที่สมบูรณ์กว่าจังหวัดลำพูน โดยเฉพาะเรื่องการคมนาคมขนส่ง ที่พักและร้านอาหาร แต่จังหวัดลำพูนก็มีข้อได้เปรียบตรงที่ที่ตั้งใกล้ชิดกับตัวจังหวัดเชียงใหม่เมืองศูนย์กลางในทุกด้านของภาคเหนือ

แนวโน้มต่อไปก็ได้มีแผนการพัฒนาระบบการสาธารณสุขโรคและการสาธารณสุขการหลายด้านในพื้นที่จังหวัดลำปาง-ลำพูน ตลอดจนจะมีการกระจายการบริการต่าง ๆ ออกไปสู่ท้องถิ่นชนบทให้ทั่วถึง เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดลำปาง-ลำพูน จึงสรุปได้ว่าระบบการสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการที่มีอยู่ของจังหวัดลำปาง-ลำพูนในปัจจุบันและที่จะมีเพิ่มขึ้นในอนาคต จะสามารถเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเบื้องต้นในจังหวัดลำปาง-ลำพูนเป็นอย่างดี.